

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Diplomová práce

**Sociologie politiky - Etnografický výzkum celostátní
politické strany na komunální úrovni**

Bc. Petr Kala

Plzeň, 2016

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra sociologie

Studijní program Sociologie

Studijní obor Sociologie

Diplomová práce

**Sociologie politiky - Etnografický výzkum celostátní
politické strany na komunální úrovni**

Bc. Petr Kala

Vedoucí práce:

doc. PhDr. Jan VÁNĚ, Ph.D.

Katedra sociologie

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň, 2016

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem práci zpracoval samostatně a použil jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2016

.....

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval vedoucímu práce doc. PhDr. Janu VÁNĚMU, Ph.D. za poskytnutí cenných rad, věcných připomínek, času a ochoty při vedení této diplomové práce.

Dále bych chtěl poděkovat všem respondentům za jejich čas, protože bez nich by tato práce nemohla vzniknout a rodině za podporu při studii.

Obsah:

1	ÚVOD	1
2	SOCIOLOGIE POLITIKY	2
3	KOMUNÁLNÍ POLITIKA.....	3
	3.1. Politická strana	5
4	ASPEKTY SPOJENÉ S POLITICKÝM ŽIVOTEM.....	8
	4.1 Motivy	8
	4.1.1 Změna.....	11
	4.1.2 Sociální politika.....	13
	4.2 Věk.....	14
	4.3 Moc	18
	4.3.1 Politická moc.....	21
5	MOCENSKÉ ELITY.....	22
	5.1 Elita v lokální (komunální) politice.....	24
6	OLIGARCHIE	25
	6.1 Oligarchizace Roberta Michelse - železný zákon oligarchie.....	26
7	TEORIE SÍTÍ.....	29
8	GENDER	30
	8.1 Kvóty	31
	8.2 Kritérium výběru aspektů politického života	32
9	METODOLOGIE.....	34
	9.1 Cíl a výzkumné otázky	34
	9.2 Popis instrumentů ke sběru a analýze dat	34
	9.3 Tvorba výzkumného vzorku	35
	9.4 Charakteristika respondentů a politických stran.....	37
10	EMPIRICKÁ ČÁST.....	39

11	ZÚČASTNĚNÉ POZOROVÁNÍ	39
11.1	Zasedání zastupitelstva - odvolání primátora	39
11.1.1	Předběžná analýza	42
11.2	Zasedání zastupitelstva - zvolení primátora.....	43
11.3	Analýza zúčastněného pozorování na zastupitelstvu	46
12	INTERVIEWS S POLITIKY A POLITIČKAMI	49
12.1	Motivy vstupu do politiky.....	50
12.2	Stratifikace stran a distribuce moci na základě věku	54
12.3	Kvóty a aspekt genderu v politice.....	61
12.4	Oligarchizace	65
13	ZÁVĚRY EMPIRICKÉ ČÁSTI	74
14	ZÁVĚR	88
15	ZDROJE	90
16	RESUMÉ	98
17	PŘÍLOHY	99

1 ÚVOD

Předmětem zájmu této diplomové práce jsou politické strany, přičemž se zaměřuji na jejich fungování a rozkrytí uspořádání mocenských vztahů. Politické strany a politika obecně patří celosvětově k velmi diskutovaným tématům. Toto byl jeden z podnětů, proč jsem si toto téma pro svoji diplomovou práci zvolil já. Dalším argumentem pro výběr tohoto tématu je má osobní angažovanost v politice a také fakt, že chci po dokončení magisterského studia hledat uplatnění v politické sféře. K jiným důvodům patří také známosti v této komunitě, napříč politickými buňkami. To mi zaručilo spolehlivé informátory, tzv. gatekeepery.

Tento výzkum jsem zaměřil na komunální politiku jednak z důvodu, že je pro mne toto prostředí dobře přístupné, jednak z důvodu nedostatečného prozkoumání tohoto prostředí v České republice. Politické prostředí se vyznačuje velkou uzavřeností a také neoblíbeností mezi většinovou společností. To potvrzuje i poslední výzkum CVVM (Centrum pro výzkum veřejného mínění) ze kterého vyplývá, že v únoru roku 2016 je celých 42% dotázaných nespokojeno s politickou situací v České republice. Je nutné podotknout, že v porovnání s předchozími lety tento údaj značně klesl. Například v červnu roku 2013 bylo s politickou situací v ČR nespokojeno až 72% dotázaných.¹ Dalším dokladem tohoto tvrzení je fakt, že povolání poslance se pravidelně umísťuje na předposledním místě v žebříčku prestiže povolání podle občanů. Povolání ministra se v únorovém výzkumu umístilo na osmnáctém z šestadvaceti míst.²

¹ Zdroj: Centrum pro výzkum veřejného mínění Sociologický ústav AV ČR. On-line na: http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a7518/f3/ps160307.pdf str. 14 (cit. Dne 22. 3. 2016).

² Zdroj: Centrum pro výzkum veřejného mínění Sociologický ústav AV ČR. On-line na: http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a7519/f3/eu160309.pdf str. 2 (cit. Dne 22. 3. 2016).

Tato práce se skládá z několika částí. Cílem celé empiricky zaměřené práce je najít odpovědi na výzkumné otázky. Především jak ve vybraném politickém prostředí fungují mocenské struktury. Hodlám se zabývat i dalšími souvisejícími aspekty politického života, mezi které jsem zařadil např. motivy vstupu do politiky nebo roli věku.

Práce se dělí na teoretickou a empirickou část. Nejdříve popisují fenomény související s tématem a poté následují teoretická, metodologická a praktická část. V samém závěru práce se nachází výsledky empirického zkoumání v terénu a také shrnutí celého výzkumu. V úvodních kapitolách se věnuji teoreticky všem aspektům, které hodlám prozkoumat. Dále popisují sociologii politiky jako vědní disciplínu, protože se jedná o průnik politiky, která se zde stává předmětem výzkumu a sociologie, jakožto výchozí pozice mého zkoumání. Jedním z východisek sociologie politiky je i výzkum mocenských struktur a působení politických aktérů. V této části nechybí ani část věnovaná teoretickému východisku využívaného v této práci a to oligarchizace Roberta Michelse, která je často viditelná v politických stranách. Tématu oligarchizace se musím věnovat, protože se jedná o klíčovou studii. Dalším důvodem je fakt, že oligarchizace se stává opakujícím se stavem v politických stranách. Následuje metodologická část, přiblížení a analýza zjištěného na základě provedeného empirického zkoumání. Kvůli standardům kladeným na výzkumné projekty jsou respondenti anonymizováni. Jména zmiňovaná v praktické části jsou smyšlená a nemají souvislost s žádnou reálně existující osobou.

2 SOCIOLOGIE POLITIKY

V první řadě je důležité si přiblížit, co to vlastně sociologie politiky je. Sociologie politiky je spojením dvou disciplín, přičemž vzniká velký záběr témat, kterým se může věnovat od výzkumu vlivu politiky na společnost, nebo výzkumu mocenských struktur či způsob jakým působí političtí

aktéři, kam spadají politické strany, ale i instituce a další skupiny. Sociologie politiky možnosti svého velkého záběru využívá ve všech sférách politiky a společnosti (Mohr, 1995: 413-487 in Brokl, 2006). Podle Brokla mezi témata, kterými se sociologie politiky zabývá, patří především veškeré politické procesy, změny a nositelé těchto změn, konflikty, struktury, vyjednávání, komunikace, podoby různých politických systémů a především zájem nejen o jedince, ale i o skupiny, strany, elity, kandidáty ale i odpůrce (Brokl, 2006). Pecka tvrdí, že sociologie politiky se věnuje sociálním a mocenským strukturám ve společnosti. Blíže se pak zaměřuje na výzkum přístupů a analyzování různých aktérů či institucí včetně politických subjektů a stran, státu a také tříd a různých skupin (Pecka, 2010: 7-10, 28).

Stejně tak i já se ve svém výzkumu věnuji mocenským strukturám v politické sféře. Mezi subtémata svého výzkumu jsem zařadil Broklem popisované politické procesy, mezi které patří změna, jakožto jeden z motivů vstupu do politického dění nebo proměny mocenských struktur. Přitom se zabývám jedinci ve vybraných politických buňkách jakožto nositeli těchto změn. To je důvod, proč jsem ukotvil svou práci v politické sféře na komunální úrovni.

3 KOMUNÁLNÍ POLITIKA

Komunální politika má několik specifíků oproti politice celostátní či dokonce mezinárodní. Mezi ně patří zejména působnost na malém územním celku. S tímto specifíkem je spojena možnost přímé komunikace, nazývané též face to face (tváří v tvář). V tomto případě se jedná o komunikaci občan - politik a taktéž naopak. Když vezmeme v potaz možnost této komunikace, je zřejmé, že při výběru kandidáta či kandidátů ve volbách je určujícím faktorem pro výběr osobnost politika a také jeho chování a dosavadní úspěchy. Přitom velkým problémem komunálních politiků je to jak využívají nebo spíše nevyužívají prostředků masové

komunikace - média. V této sféře jsou propastné rozdíly mezi jednotlivými politiky na komunální úrovni (Balík, 2009).

Podle Tomáše Zdechovského souvisí tento problém s věkem. Tvrdí, že u většiny politiků ze starší a střední věkové struktury se projevuje jakýsi strach z komunikace s masovými médii. On sám ho považuje za neopodstatněný. Politici podle něj mají zažitě předsudky, které se vztahují na jakékoliv jejich prohlášení a jejich možný dopad na jejich pozici. Dodává, že *"přítom právě masmédiá jsou v komunální sféře jedním z nejintenzivnějších a v konečném důsledku i nejpůsobivějších prostředků politické komunikace. Pozitivní medializace pak dává politikům auru jedinečnosti, známosti a úspěšnosti"* (Zdechovský, 2008).

Pokud se zaměříme blíže na pojem komunální politika a vůbec analyzování komunální politiky jako takové, můžeme zde pozorovat dva směry. Prvním z nich je přístup, který považuje komunální politiku za nejnižší možnou úroveň politiky v rámci systému politiky státu. To jak funguje, se odvozuje od funkčnosti politických entit, které se nachází v hierarchii výše. Druhým přístupem pak rozumíme tvrzení, že počet komunálních politik se rovná počtu obcí (Balík, 2005).

V rámci jakékoliv politiky, tedy i té komunální, je nutné rozlišovat tři úrovně - vymezené dnes již klasickým trojdimenzionálním dělením politiky na oblasti polity, politics a policy. **Polity** lze chápat jako normativní složku politiky. Do této složky spadají strukturální aspekty politiky, také politický řád nebo ideje. Patří sem také vymezení prostoru, hranic a aktérů včetně vztahů mezi jednotlivými aspekty. Další sféra politiky nazývaná jako politics je velmi důležitá pro předkládanou práci. **Politics** je dimenzí, kterou lze nahlížet jako dynamiku politiky - zde dochází ke všem střetům zájmů a přístupů různých politických subjektů a to prostřednictvím konsenzu tedy shody nebo konfliktu. **Policy** pak lze vnímat jako obsahovou část politiky. Sem spadá veškerá činnost politiků, její cíle a

ideje přeměňující se na konkrétní výsledky, jimiž mohou být zákony, programy, pravidla atd. Je ovšem velmi důležité zmínit, že jmenované dimenze politiky nelze oddělovat, neboť se vzájemně ovlivňují. "*V normativním rámci (polity) vzniká na základě konfliktu či konsenzu (politics) materiální politika (policy)*" (Balík, 2009: 8).

3.1. Politická strana

V nepřehledném množství definic toho, co vlastně politická strana je, jsem se rozhodl prvotně použít definici Maxe Webera, jenž charakterizuje politické strany jako dobrovolně vytvořené skupiny mající za cíl poskytnout svým nejvyšším zástupcům moc uvnitř skupin a těm členům, kteří projevují aktivitu možnost prosadit své cíle nebo dosáhnout výhod s osobním profitem (Swedberg, 2005: 194). Samozřejmě nejlepší možnou cestou je kombinace těchto dvou předpokladů, protože tak dochází k ideálnímu typu politické strany. Weber dále nahlíží politickou stranu jako sdružení osob se společnými nebo alespoň podobnými zájmy a také klade důraz na dobrovolnost vstupu do politické strany. Nejvyšším zájmem politické strany potažmo politiků je získání moci (Bendix, 1977: 440-449).

Blanka Říchová nahlíží politickou stranu jako: "*dobrovolné, otevřené a trvalé organizace, které usilují o získání politické moci ve volbách, aby prosadily společné představy či zájmy svých členů*" (Říchová, 2002: 89). Petr Fiala přidává k definici politických stran ještě jeden důležitý aspekt, když definuje politickou stranu jako: "*politické skupiny, jež se účastní voleb a jež je jejich prostřednictvím schopna své kandidáty umístit do veřejných úřadů*" (Fiala, Strmiska: 2009: 29). Z důvodu tohoto důležitého dodatku jsem se rozhodl zařadit i definici Petra Fialy. Prostřednictvím voleb se z kandidátů stávají poslanci, senátoři nebo zastupitelé, kteří se díky své nové pozici dostávají blíže k moci a také rozhodovacím pravomocím.

Exkluzivita a také výlučnost politické strany je zakotvená v získání moci nebo ovlivnění režimu v celé zemi bez výjimky. Politické strany představují svůj program a pomocí něho pak mohou uskutečňovat své návrhy, ovšem pouze za předpokladu, že je občané zvolí a dostanou se tak k moci. Tím se liší od dalších subjektů, které působí v politice. Politické strany v dnešní politice i hnutí jsou zakotveny v zákonech naší země, to zaručuje jejich privilegované postavení při komparaci s dalšími typy sdružení (Filip, 2003: 351).

Existuje hned několik typů dělení politických stran, např. podle cílů, podle charakteru jejich vzniku nebo podle členů. V této práci je ale důležité zmínit dvě typologie, podle kterých se politické strany mohou dělit.

Dělení politických stran podle sociálních hledisek organizační struktury:

- *honorární strany* (nejstarší typ strany)
- *masové strany* (souvislost se vznikem masové společnosti) - tyto strany v českém kontextu chybí
- *masové integrační strany* (delší časová platnost než předchozí typ)
- *kádrové strany* (organizace stran na principu demokratického centralismu)
- *starší typ tzv. party machine* (upřednostňuje potřeby svých aktivistů a odtrhává se tak od svých voličů)

Strany podle členů a voličů (tzv. sociodemografické znaky)

Nejdříve se dělí na strany zájmové, které reprezentují především zájmy jedné sociální skupiny. Druhým typem jsou strany tzv. všelidové, které reprezentují zájmy všech obyvatel, pak můžeme vycházet z politické orientace. Podle této orientace se dělí na:

- a. *konzervativní (KDU-ČSL, Konzervativní strana, ODS)*
- b. *liberální (Strana svobodných občanů, ODS)*
- c. *sociálně demokratické (ČSSD)*
- d. *křesťansko-demokratické (KDU-ČSL)*
- e. *zelené strany (alternativní) (SZ - Strana Zelených)*
- f. *komunistické strany (KSČM)*
- g. *krajně pravicové (Dělnická strana)³*

Z důvodu anonymizování zkoumaných politických stran nemohu popsat vybrané buňky dle druhé typologie. Přesto je tato typologie důležitá pro orientaci na české politické scéně. Druhá typologie má spíše historický význam, ale atributy připisované různým typům, lze do značné míry pozorovat i v dnešních politických stranách. První zkoumanou politickou stranu lze označit jako kádrovou a to na základě vlastností připisovanými literaturou. Mezi atributy popisující kádrovou stranu patří: decentralizace (nemusí být ve shodě s názorem centrálního vedení strany), financování na základě členských příspěvků a také soukromých zdrojů, konzervativnost či pravicové smýšlení a zastoupení specifické sociální skupiny (Carty, 2013: 15, Krouwel, 2006: 254-255). Druhou zkoumanou politickou stranu lze označit na základě jejích charakteristik jako stranu masovou. Mezi atributy charakterizující masovou stranu patří: centralizace (shoda s názorem centrálního vedení), financování na základě členských poplatků, ideologický základ související s reprezentací

³Zdroj: Fiala, P.; Strmiska, M. 2009. Teorie politických stran. Brno: Společnost pro odbornou literaturu - Barrister & Principal. str. 81-91.

určité sociální skupiny, levicové či pravicové smýšlení a důraz na obsáhlou členskou základnu (Carty, 2013: 13-14, Katz, 2001: 283-285).

4 ASPEKTY SPOJENÉ S POLITICKÝM ŽIVOTEM

4.1 Motivy

Mezi nejčastější motivy politické aktivity patří zájmy o zlepšení podmínek života pro sebe nebo blízké a také obavy ze zhoršení situace díky aktivitě jiných politických uskupení. Lidé se stávají politicky aktivními až tehdy, když si uvědomí, že musí bránit své potřeby a zájmy proti dalším přítomným subjektům. Dále mezi motivy vstupu do politiky patří snaha o dosažení sociální či společenské změny ve větším měřítku, účast na veřejném životě, socializace, ctižádost, snaha o nalezení dobře placeného zaměstnání či touha po moci a slávě. Socializace je z tohoto hlediska nahlížena jako získání důležitých konexí či kontaktů pro další záměry. Ctižádost zde vysvětlujeme jako touhu po významnějším společenském postavení. Motivaci můžeme pracovní rozdělit na pozitivní a negativní. Pozitivní motivací se myslí zlepšení podmínek života obyvatel nebo naopak jejich omezení, což nazýváme motivací negativní, přičemž jsou voliči přesvědčováni, že pokud si vyberou jinou politickou stranu a jiný politický program dojde k rapidnímu zhoršení jejich životů. Co se týče politických elit, může mít její člen i jiné motivy kromě služby veřejnosti. Mezi ně patří právě ambice na "spasení světa", potřeba rozhodování o jiných, získání jakýchkoli privilegií či sledování zájmů určité skupiny. Politik, u kterého převládají osobní motivy vstupu do politiky, může sloužit nakonec více sám sobě než sociální skupině, kterou reprezentuje (Prorok, 2012: 40-44).

V únoru 2015 byla vydána zpráva CVVM⁴ Sociologického ústavu na téma *Mínění o motivech vstupu do politiky*, v níž se výzkumníci dotazovali na názory občanů o motivech vstupu do politiky. Z výsledků výzkumu vyplývá, že pohnutkami pro vstup do politiky jsou například potřeba osobního zviditelnění nebo vyniknutí a také možnost ovlivnění veřejných záležitostí - to za důležité považuje méně než polovina obyvatel. Třetina dotazovaných se shodla na tom, že politici vstupují do politického života se snahou prosadit zájmy své politické strany nebo zájmy jiné skupiny. Spíše jako nedůležité jsou označovány idealistické motivy, mezi které patří kupříkladu prosazení své vlastní představy o upořádání společnosti a také pomoc v řešení společenských problémů. Jako další motiv vstupu do politiky respondenti zmiňovali motiv získání moci a majetku. Mezi roky 2008 a 2013 je o něco větší význam přidán snaze politika v řešení společenských problémů a snižuje se důraz na získání majetku či moci (Červenka, 2015).⁵

Stejně tak jako praví přísloví "tisíc lidí, tisíc chutí" mohlo by se zdát, že co politik to jiný motiv vstupu do politického dění. Winston Churchill tvrdil o motivech vůdcovství, že: ... „*Slavný muž se stává obvykle výtvozem nešťastného dětství. Bodnutí nepřízně osudu, podnět na posměšky a zklamání v raných letech jsou potřebné k evokování toho, že fixace a účel houževnaté matky – s nebo bez které by ty největší akce byly nedokonalé*“ (cit. dle Popper, 2000: 4).

⁴Zdroj: Centrum pro výzkum veřejného mínění Sociologický ústav AV ČR. On-line na: http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a7363/f3/pd150325.pdf (cit. Dne 15. 12. 2015).

⁵Srovnej: Tabery, P. Názory na motivy vstupu do politiky a zájem politiků o mínění obyčejných lidí. In Sociologický časopis. On-line na: http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a3850/f3/101128s_pd110328.pdf

Pokud chceme pochopit, jaké motivy vedou politiky do vstupu do takto složitého procesu, je nutné se jim věnovat od samého počátku jejich vzniku, v tom nám pomůže psychologie. Jedním z motivů, které psychologie popisuje je například cesta politikou k vyšším místům tak, aby se jedinec stal obdivovaným a viditelným⁶ (Popper, 2000: 730-741). Samozřejmě ne každý z politiků má velké sebevědomí a také vůdcovskou osobnost. To se pak může snažit dohnat právě angažováním v politice a prosazováním svých názorů, tvrdí politolog Oskar Krejčí. V konečném a tom nejhorším důsledku kompenzace nedocenění v dětství se v dospělosti může stát nejvíce autoritářským členem skupiny - to se pak podle Krejčího projevuje nejvíce v diktátorských režimech (Krejčí, 2004: 212-214).

Poslední možností, jak se podívat na motivy vstupu do politiky zblízka, je rozlišení typů politiků, které udává Barber. Prvním typem je člověk/politik, který prahne pouze po uznání a kariérním postupu. Jedná se o jedince, který byl rozebírán v předchozím odstavci, tedy jedince který vstupuje do politiky pouze s cílem uspokojení svých potřeb a také zviditelnění - jde si za svým s veškerým možným úsilím. Druhým typem, kterého Barber představuje, je jedinec, který se také snaží o to co předchozí typ, avšak s tím rozdílem, že spoléhá spíše na náhody a doporučení. Třetím typem je pak jedinec, který se do politiky dostal náhodně, tedy politickým angažmá. Vůbec nesleduje cíl seberealizace - na druhou stranu, když už se do politiky dostal, je potřeba tuto šanci využít. Poslední typ politika je podle autora jedinec, který bere politiku a vstup do ní jako svou osobní

⁶Takovýto motiv se objevuje i mezi nejčastějšími motivy vstupu politiků do politického dění podle veřejnosti. On-line na:

http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a3850/f3/101128s_pd110328.pdf

výzvu. Je opakem předchozího typu a moc dobře ví, co mu získaná pozice v rámci politiky přinese a jak a co může v rámci své nabyté moci změnit a ovlivnit (Krejčí, 2004).

Některé z těchto motivů jsou dávány do souvislosti s tzv. děláním politiky - v angličtině tedy "doing policy" lze nahlížet ve dvou různých rovinách. Tou první rovinou se zdá být obyčejný život politika v politickém světě - dělat politiku pak znamená podílet se na výkonu veřejné moci anebo o takové podílení usilovat. Druhou rovinou, pozorovatelnou především na zúčastněných pozorováních, je pak děláním politiky na úkor všeho ostatního, což je spojeno především s osobním profitem. František Mikš si klade otázku, kam až dospěla krize české politiky. K "děláním politiky" se vyjadřuje následovně: *"Dnes je bohužel stále více zřejmé, že česká politika svoji funkci přestává plnit a negativní tendence v existujících politických stranách převládají. Při pohledu na úroveň většiny politiků, a především jejich motivaci pro „děláním“ politiky, člověk stěží potlačuje pocit znechucení."*⁷ Tato citace implicitně naznačuje fakt, který cítí i veřejnost. Politika je vykonávána pouze pro vlastní prospěch. Veřejnost politiku spojuje s negativními aspekty. Mezi ně patří například: korupce⁸, nicnedělání, obelhávání atd.

4.1.1 Změna

Když se podíváme na sociologické průzkumy české společnosti, tedy na pravidelná šetření českých sociologických společností zabývající se

⁷Zdroj: Revue Politika. On-line na: <http://www.revuepolitika.cz/clanky/1291/krize-ceske-politiky-a-jeji-skutecna-pricina> (cit. Dne 10. 12. 2015).

⁸Zdroj: Centrum pro výzkum veřejného mínění Sociologický ústav AV ČR. On-line na: http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a7370/f3/po150410.pdf (cit. Dne 8. 2. 2016).

názory občanů na politické dění, můžeme z dat vyvodit závěr, že celých sedmdesát až osmdesát procent dotázaných ve svých výpovědích tvrdí - české politické strany se o občany a jejich problémy zajímají pouze v době voleb. Když se podíváme ještě hlouběji, což je relevantní i pro tento výzkum - dozvíme se velmi zajímavou informací například z šetření z roku 2013 o tom, že pouhých 37 procent českých občanů (dotázaných) věří, že vstupem do politické partaje lze něco zásadního změnit nebo ovlivnit. Nadpoloviční většina dotazovaných tomu naopak nevěří.⁹ Přitom se z předvolebních plakátů a dalších materiálů téměř všech nových, ale i stávajících politických stran v českém prostředí můžeme dívat na slogany jako: *"Změna, kterou potřebujeme"* (viz Obrázek č. 1 v přílohách), *"Sociální dávky potřebným, ne těm, kteří je zneužívají"* (viz Obrázek č. 2 v přílohách) anebo *"Konec bordelu a korupce"* (viz Obrázek č. 3 v přílohách).

Sociální změny jsou neoddelitelnou složkou moderních společností a projevem sociálního života (do kterého politika velmi silně vstupuje) a v moderním světě jsou ještě více intenzivní. Jan Keller nachází analogii mezi změnami, které probíhaly při zániku tradiční společnosti se změnami při přerodu do společnosti moderní. Dnes, stejně tak jako při onom přerodu, je viditelný masivní nárůst individualismu a také krize v rámci sociálních institucí. Keller tvrdí, že tyto změny jsou viditelné především v rovině rodiny, politické nebo náboženské (Keller, 2005: 13-15).

Je nutné rozlišovat záměry politiků na jednotlivých úrovních. Je zřejmé, že záměry a motivy politiků se budou proměňovat podle toho, zda se jedná o komunálního politika nebo vysoce postaveného člena vlády

⁹Zdroj: Centrum pro výzkum veřejného mínění Sociologický ústav AV ČR. On-line na: http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a7100/f3/pv131016.pdf (cit. Dne 8. 2. 2016).

České republiky. Je také nadmíru jasné, že jedinci, vstupující do komunální politiky mohou později pomýšlet na působení ve vyšší politice. S tím se pak mohou motivy vstupu značně proměňovat.

Vladimír Prorok spojuje aspekt změny se zájmem daného jedince či skupiny jedinců. Zájmy politiků jsou rozděleny na základě několika kritérií. Může se jednat o skupinový či individuální zájem - sem patří například proměna mocenských struktur. Dále jsou zájmy rozdělovány podle svého předmětného zaměření - sem patří například zájmy ekonomické, vojenské, bezpečnostní a nebo politické. Politický zájem je spojený se zabezpečením výhodné mocenské pozice nebo jejím udržením. Důležité je podle Proroka členění na zájmy podstatné a nepodstatné nebo také klíčové a důležité. Takovéto zájmy jsou pak předmětem směny. Ať už jsou zájmy politiků podstatné nebo nepodstatné *"... vytváří tato diferenciace základnu pro spojenectví, neutrální vztahy nebo nepřátelství"* (Prorok, 2012: 46-49). To Prorok podkládá i příkladem tzv. opoziční smlouvy. To je dohoda o změně českého politického prostředí a jeho stabilizaci uzavřená mezi Českou stranou sociálně demokratickou a Občanskou demokratickou stranou. *"Lídři ODS a ČSSD se dohodli na spolupráci, jejímž cílem byla změna volebního systému, tedy vyřazení stran s nízkými preferencemi i přesto, že jsou strany ideologicky odlišné"* (Prorok, 2012: 49).

4.1.2 Sociální politika

Vstup do politiky s cílem změnit něco k lepšímu lze zastřešit obecným pojmem sociální politika. Hartley Dean definuje sociální politiku jako termín, který je aplikován na různé oblasti politiky, obvykle v rámci státního či politického prostředí a obsahuje pokyny, principy, činnosti či legislativu, která pak ovlivňuje životní podmínky vedoucí až k lidskému blahobytu a kvalitnímu životu (Dean, 2006: 11-12). Je ale možné sociální politiku definovat i více obecně. Vojtěch Krebs definuje sociální politiku

jako činnost, která ovlivňuje sociální realitu. Tím odstraňuje nerovnosti mezi jedinci ve společnosti. Krebs také dodává, že sociální politika je velmi těžce definovatelná (Krebs, 2007: 17-19). V definicích můžeme pozorovat podobnou rovinu myšlení - jde o zlepšení stávající společenské situace. V přeneseném slova smyslu do komunálního politického života se tedy má jednat především o zlepšení podmínek ve městě či obci.

4.2 Věk

Věk se promítá do sociální stratifikace společnosti. Také se odráží v její reflexi v politickém, ale i veřejném diskursu. Společnosti rozdělují práva a moc právě na základě věku. Věk se tak stává statutem. V tradičních společnostech byli starší lidé vnímáni jako ti, kteří mají prestiž a moc a to nejen v rámci skupin, ale i v kruhu rodinném. Anthony Giddens ve spojitosti s proměnami v moderní společnosti tvrdí, že se vnímání starších lidí proměňuje. Již nejsou nositeli tradičního či moudrosti a vědění. Stávají se z nich jedinci v tzv. neproduktivním věku (Giddens, 1999: 281).

Věk se tak stává jedním z přiřazených statusů v rámci stratifikace. Existují různé pohledy na vztah mezi věkem a mocí. Mohlo by se zdát, že čím starší člověk je, tím menší je jeho prestiž a moc. Například znění zákonů České republiky o vstupu do různých politických sfér naznačují opak. S možnou rostoucí rozhodovací pravomocí roste i věková hranice jedinců, kteří se o mocenské posty mohou ucházet. *"Právo volit má každý občan České republiky, který dosáhl věku 18 let" ale "... pasivní volební právo pro Poslaneckou sněmovnu vzniká ve věku 21 let a náleží všem občanům s volebním právem aktivním. Pasivní volební právo do Senátu*

je od 40 let věku"¹⁰ Stejně tak prezidentem se může stát jedinec, který dosáhl nejméně 40 let věku.¹¹

Jiří Winkler tvrdí, že *"... věk má v různých společnostech zcela odlišný význam pro určení pozice člověka mezi ostatními lidmi. V některých společnostech jsou starší lidé nositeli velké prestiže a moci. V západoevropské kultuře je vyšší věk obvykle spojován se snížením celkových příjmů a stáří získává v moderní společnosti velmi různorodý význam"*.¹² Stejně tak Jiří Šubrt zařazuje věk mezi sociokulturní typy nerovností, které vycházejí z hodnotového systému společnosti. Tento typ nerovností vyplývá z hodnocení charakteristik nebo předpokladů různých kategorií lidí např. žen, etnik a nebo lidí různého věku (Šubrt, 2008: 277). Právě proto je věk i jedním z kritérií pro volbu mých respondentů.

Věk ve spojení s politikou je součástí debat na celoevropské úrovni. Například v Norsku se uskutečnil experiment, zda snížení věkové hranice pro možnost voleb přivede více mladých lidí do politiky.¹³ Peter Thijssen dodává, že mladší generace se do politiky zapojuje méně, než jejich rodiče v tom samém věku (Thijssen, 2016: 3). Podle Roberta Putmana, který hovoří o americkém kontextu, není klesající trend zapojení mladé generace do politického dění vyvažován ani zapojením do sociálních hnutí či demonstrací (Putnam, 2000 in Thijssen, 2016: 2-3).

¹⁰Zdroj: Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR - Zákony. On-line na: <http://www.psp.cz/docs/texts/elections.html> (cit. Dne 1. 2. 2016).

¹¹Zdroj: Ministerstvo vnitra ČR. On-line na: <http://www.mvcr.cz/clanek/informace-o-podminkach-kandidatury-ve-volbe-prezidenta-ceske-republiky-v-roce-2013.aspx> (cit. Dne 3. 2. 2016).

¹² Zdroj: Jiří Winkler - Masarykova Univerzita v Brně. On-line na: <http://fsslvt.fss.muni.cz/~winkler/kapitola11.html> (cit. Dne 1. 2. 2016).

¹³Zdroj: Science Nordic. On-line na: <http://sciencenordic.com/young-political-candidates-are-gaining-ground> (cit. Dne 3. 2. 2016).

Z výše řečeného je zřejmé, že existují dvě roviny pohledu na věk v politice. Norský experiment potvrzuje, že spolu velmi úzce souvisí. Věk v politice lze rozdělit na věk, kdy může jedinec volit a také věk, kdy může být volen. Českým politikům se začíná líbit myšlenka snížení věku pro možnost volby svého zastupitele. Před volbami roku 2010 se začaly objevovat názory, že právo volit by mělo náležet lidem již v šestnácti letech, místo dnešních osmnácti. Jednalo se v té době právě o komunální politiku. *"V komunálních volbách by mohli volit mladší 18 let, protože tam je to spíš o tématech, než o velkých politických idejích,"*¹⁴ tvrdí k tomuto tématu tehdejší místopředsedkyně sněmovny Kateřina Klasnová. S touto myšlenkou úzce souvisí téma vstupu do politiky, který je omezen stejnou věkovou hranicí. *"Aby mohli být kandidáti za členy zastupitelstva obce zvoleni, musí splňovat podmínku volitelnosti, tedy musí nejpozději druhý den voleb dosáhnout věku 18 let, nejpozději v den voleb musí získat trvalý pobyt v obci, ve které do zastupitelstva obce kandidují a v neposlední řadě se musí jednat o státní občany České republiky."*¹⁵ Dostupné články na téma věku a politiky v českém prostředí se jasně shodují na jednom závěru: Členové na kandidátních listinách, i přes nabírání mladých členů stárnou. Jeden příklad za všechny: Poslední volby do komunálních voleb v roce 2010 - podle statistik kandidátním listinám jasně vévodí lidé nad šedesát let.¹⁶

Socioložka Jiřina Šiklová tvrdí, že starší lidé komunální politiku zklidňují. *"Zvolení politici se nebudou hnát do přehnaně velkých projektů, zaměří*

¹⁴Zdroj: Parlamentní Listy. On-line na: <http://www.parlamentnilisty.cz/arena/monitor/Budou-se-bortit-vekove-hranice-pro-volby-Pro-komunalni-asi-ano-171873> (cit. Dne 10. 11. 2015).

¹⁵Zdroj: Ministerstvo Vnitřní záležitostí ČR. On-line na: <http://www.mvcr.cz/clanek/vyhlasene-v-roce-2010-kandidatura-ve-volbach-do-zastupitelstev-obci-v-roce-2010.aspx> (cit. Dne 10. 11. 2015).

¹⁶Zdroj: Vlastní šetření kandidátních listin v archivu www.volby.cz.

se spíše na důležité kroky, které budou viditelné. Dá se to nazvat realismem stáří." Vstup starších lidí do politiky může mít ale negativnější důsledky, například konzervativní uvažování vůči některým tématům dneška. Šiklová míní, že: *"... starší lidé mají konzervativnější uvažování. To se může projevit přijímáním zjednodušujících klišé, která povedou k propagaci projektů třeba proti migrantům nebo Romům."*¹⁷

Politolog Jan Bureš tvrdí, že mladí lidé nechtějí být politiky v komunální sféře. Důvodem je, jak sami říkají, že se mladých lidí komunální politika netýká. Politika, která se jich týká, je spíše celostátní.¹⁸ Statistika Českého statistického úřadu jasně ukazuje na to, že průměrný věkový průměr kandidátů je kolem padesáti let. Například při volbách zastupitelstev v roce 2014 to bylo 46 let. Nejvíce jedinců, kteří se ucházeli o mandát je ve věkovém rozmezí mezi třiceti a devětačtyřiceti lety. Pokud se ale zaměříme pouze na jednu kategorii, pak nejvíce kandidátů nalezneme v kategorii 60 let a více. Z téměř 37 tisíc kandidátů v této kategorii bylo zvoleno pouze osm tisíc jedinců.¹⁹ Data Českého statistického úřadu dále poskytují informace o nejstarších a nejmladších kandidátech. Zajímavé je, že ve volbách v roce 2014 do zastupitelstev měst a obcí byl rozdíl mezi nejstarším a nejmladším jihomoravským kandidátem rovných 74 let, přičemž nejstaršímu kandidátovi bylo 92 let a

¹⁷Zdroj: Parlamentní Listy. On-line na: www.parlamentnilisty.cz/arena/monitor/Kandidatky-starnou-Nejcasteji-najdete-sedesatnika-177020 (cit. Dne 15. 11. 2015).

¹⁸Zdroj: Lidovky On-line na: http://www.lidovky.cz/starsi-rocniky-berou-radnice-utokem-vevodi-volebnim-kandidatkam-phf/zpravy-domov.aspx?c=A101002_171755_In_domov_lya (cit. Dne 21. 11. 2015).

¹⁹Zdroj: Český statistický úřad (ČSÚ). On-line na: <https://www.czso.cz/documents/10180/20563261/2200351514a.pdf/1aad7351-1a8a-4c1d-b11b-5ccb4bc7c064?version=1.0> (cit. Dne 3. 2. 2016).

nejmladším kandidátům z různých, nově vzniklých politických subjektů bylo shodně 18 let.²⁰

Mým předpokladem je, že existuje přímá úměra mezi věkem a rozhodovacími kompetencemi. Tedy s rostoucím věkem roste i mocenský status politika spojený s rozhodováním. Petr Matějů vliv věku na hladinu kompetencí potvrzuje. Tvrdí, že: *"... hladina kompetencí se do určitého věku zvyšuje, aby v období rané dospělosti dosáhla maxima a začala klesat. Na růst a udržování, resp. pokles kompetencí v průběhu života má vliv řada faktorů, v první řadě proces vzdělávání. Dalším důležitým faktorem je aktivní využívání a doplňování kompetencí v průběhu pracovní kariéry"* (Matějů, 2015: 197). Jedincům zastávající vyšší pozici a náročnější povolání kompetence a mocenský status vyprchávají pomaleji než, těm vykonávající běžná povolání. Nesmíme ale opomenout fakt, že tyto rozdíly mezi věkovými skupinami a jejich kompetencemi nelze založit pouze na věku samotném. Věk se ale zdá být nejsilnější komponentou těchto rozdílů (Matějů, 2015: 196-197).

4.3 Moc

Sociální život se v žádné rovině neobejde bez ústupků. Často můžeme pozorovat, že někdo udělá rozhodnutí nebo čin, který by často za běžných okolností neudělal nebo o nich v předchozím životě hovoří jako o nepříjemných či dokonce se kterými nesouhlasí - přesto je vykoná. Proč? Odpověď je jednoduchá, výsledkem takového jednání je moc. Moc, kterou nad nimi samými někdo vykonává. To samé se děje i v rámci života politického a často ve větším měřítku. Podle autorů jako jsou

²⁰Zdroj: Český statistický úřad (ČSÚ). On-line na: <https://www.czso.cz/documents/10180/20537736/33015115a06.docx/43dd5434-7ed9-4aa4-853c-e80a85e745a0?version=1.2> (cit. Dne 3. 2. 2016).

W.Ch. Mills, I. L. Horowitz, R. G. Dahrendorf nebo i R. Aron, ***je politika bojem o moc***“ (Petrusek, 1996: 785).

Max Weber nahlíží moc jako možnost přinutit jedince k činu proti své vůli (Weber, 1922: 50). Každý jedinec ve společnosti přináleží do určité společenské skupiny. V rámci této skupiny je pak každý konfrontován s mocí nebo spíše s tzv. uznáním moci. Uznání moci spočívá v tom, že členové skupiny v rámci boje o moc přiznají jednomu z nich status vůdce a zbytek skupiny se automaticky stává podřízenými. Takováto moc nejčastěji vzejde z pozice sociální struktury a jejím nejčastějším zdrojem je majetek nebo vysoký post ve veřejné správě (Tischner, 1985: 49-50). Hannah Arendtová tvrdí, že moc: *"musí být definována v protikladu k donucování násilím i v protikladu k přesvědčování argumenty"* (Müller, 2012: 53).

Max Weber ustavil klasické rozdělení ideálních typů autority, přičemž primárně vychází z principu nerovnosti ve společnosti. Prvním typem je autorita charismatická, vyplývající z víry k neobyčejným kvalitám a schopnostem vlastníka moci. Takovýto jedinec vládne silou své osobnosti, přičemž může překročit i hranice tradic či zákonů a pravidel. Takovýto jedinec (vůdce) většinou oplývá velmi radikálními názory, které jsou jen těžce slučitelné s obyčejným životem. Tento typ autority je velmi křehký a ve většině případů se poté proměňuje na jeden z dalších typů. Dalším typem autority je autorita tradiční, která již podle názvu vyplývá z tradice. Jedinec se opírá především o sílu zvyku, tradici a překypuje velkou libovůlí. Posledním typem je autorita racionálně - legální, která je značně neosobní. Jedinec většinou dostává autoritu z určité pozice a není tedy o zásluhách. Zřetelně vychází ze zákona a také je podpořena právními normami (Weber, 1922: 165).

Na téma moci je možné se podívat ještě dalším způsobem. Jednou z teorií sociální a společenské změny je teorie sociálního darwinismu -

představitelé této teorie připodobňovali lidské společnosti k biologickým organismům - všichni spolu navzájem bojují o přežití (Budil, 2003: 114-115). Tento vztah můžeme najít i při boji o politickou moc. Darwinova teorie je založena na principu přírodního výběru neboli selekci. Ti méně připravení jedinci v boji o život podléhají, zatímco ti schopnější přežijí. Díky přírodnímu výběru se uchovávají všechny příznivé odchylky organismu a neuchovávají se neadaptivní a také škodlivé znaky (Darwin, 1859: 243-244). Sociální darwinismus pak převádí Darwinovy biologické poznatky do sociálního života. Podle sociálního darwinismu přežívají jen ti, kteří se dokážou nejlépe přizpůsobit jistým podmínkám. Nejznámějším představitelem sociálního darwinismu je Herbert Spencer (1820 - 1903). Herbert Spencer přišel jako první s pojmem "přežití nejsilnějšího" (Budil, 2003: 110-114). Další sociální darwinista Ludwig Gumplowicz přidává k této teorii ještě konfliktualistickou perspektivu. Kontakty mezi skupinami vedou ke konfliktům a bojům, jejichž výsledkem je vždy nadvláda silných nad slabšími. S přidáním ekonomického hlediska a jeho vývoje přichází panství a stát. Stát a jeho další vývoj nahlíží tento autor jako soupeření mezi více skupinami s odlišnými zájmy (Miltová, Petrušek, Vodáková, 2000: 40-43). Tohoto přirovnání se dá s trochou nadsázky využít i ve světě politiky. Politické strany mezi sebou také soupeří o kořist (hlasy, voliče) a o přežití (překročení procentuální hranice, potřebné k tomu aby se strana dostala do parlamentu či městské rady). Pokud by tomu tak bylo doslovně, měly by vymizet škodlivé znaky i u politiků.

Autoři Petr Bachrach a Morton Baratz obohacují teorii moci o další dimenzi. Souhlasí s předchozími autory, že lze pozorovat moc, která je zjevná a vykonávaná otevřeně. K této dimenzi ale přidávají další část moci, kterou nazývají skrytou. Jedná se tedy o moc, kterou lze uplatňovat skrytým způsobem. Mezi příklady takové moci patří např. kontrola obsahu jednání jednou osobou takovým způsobem, aby nebyly ohroženy jeho zájmy. Jedná se tedy o opak pozorovatelných útoků o uchopení moci jak

je tomu v případě moci zjevné. Více se tématu skryté moci věnuji v empirické části.

4.3.1 Politická moc

Jedinci a politické strany vstupující do politického souboje usilují především o dobytí a pozdější udržování moci. Je jednoduché si položit otázku, kolik dětí se nenarodilo díky politice - stačí vzpomenout politiku jednoho dítěte v Číně. Ve společnosti existuje mnoho jevů, které mají vliv na porodnost ale i úmrtnost - např. zaměstnanost, válka, zdravotnictví, ale i státní zřízení. To vše souvisí s politikou a s tím jaká strana je zrovna ve vládnoucí pozici. V tomto měřítku rozhodnutí politiků ovlivňují celý stát, na komunální úrovni je vliv politiků omezen "pouze" na obce a města. Na mezinárodní úrovni pak vliv politických rozhodnutí sledujeme na celých uskupeních jako je např. Evropská Unie. O tom jasně svědčí příklad dnešního Ruska, kde politické i osobní rozhodnutí jednoho člověka ovlivňuje další státy v jeho okolí.

Právě z těchto důvodů nemůžeme oddělit politiku a moc. Některými autory je moc dokonce považována za hlavní kategorii a také předmět zájmu politologie. Karolina Adamová a Ladislav Křížkovský mluví o politické moci jako o pojmu vztahujícímu se k určitému subjektu a činností, které ovlivňují chování a postoje druhých na základě donucení. Fyzické donucení musí být zastřešeno zákony a musí být zabráněno jeho zneužívání. Jedná se také o jedinou formu donucení, kde je omezena osobní svoboda. Ekonomické donucení spočívá v hrozbě ekonomických ztrát v případě, že není uposlechnuto a vyhověno rozhodnutí politického orgánu. Tlak veřejného mínění je mechanismus, který při nedodržení politického rozhodnutí hrozí ztrátou prestiže. Je využíván jak proti jedincům, tak i vůči skupinám ve společnosti (Adamová, Křížkovský, 1992: 75-80).

Hlavní cestou k prosazování politické moci jsou uvnitř státu normy a pravidla, což jsou v přeneseném slova smyslu vyhlášky a také zákony. Pokud někdo tato nastavená pravidla, zákony a vyhlášky nedodrží, hrozí mu sankce ve formě trestu. „*Moc je vždy jednotlivcům propůjčenou hodnotou, kterou mají užívat pro blaho celku, nikoliv proti němu nebo pro vlastní výsady*“ (Müller, 1991: 35). Max Weber rozděluje moc politiků do dvou kategorií. První kategorií je moc jako prostředek ve službách egoistických cílů politika. Druhou kategorií je moc, která je v rukou politiků. Ta je především spojena s prestiží (Weber, 1990: 11).

5 MOCENSKÉ ELITY

Pojem elita se vztahuje k úzké skupině těch nejlepších v nějakém sociálním prostředí. Můžeme tak hovořit o politické, kulturní, sportovní, umělecké či právnické elitě. Ve stratifikovaných společnostech za elitu označujeme velmi úzkou skupinu lidí s velkou mocí, majetkem a společenskou prestiží - takovou elitu pak nazýváme elitou mocenskou (Šanderová, 2000: 131-132).

Nejznámějšími teoretiky zabývající se problematikou elit byl italský sociolog a politolog Vilfredo Pareto (1848 - 1923) a také italský politický vědec a žurnalista Gaetano Mosca (1858 - 1941).

Demokracie je popisována jako vláda lidu, ale vládou v ní elity a běžní lidé jsou z jakéhokoliv rozhodování předem vyřazeni (Zuckerman, 1977). Na konci 19. století se začal otřásat doposud fungující model liberální demokracie v důsledku zvětšování se rozdílů mezi vrstvami ve společnosti. V tomto uspořádání se začaly velmi silně projevovat sociální a také politické boje (Jodl, 1994: 19-20).

Jako kritika liberální demokracie začala vznikat právě teorie elit. Tato nově vzniklá teorie začala podrobovat liberální demokracii tvrdé kritice, tím že zpochybnila základy, na kterých je vystavena. Těmi jsou

racionalita, svrchovanost lidu, právní a politická rovnost, vláda lidu, obecná vůle a obecné dobro. Teorie elit zdůrazňuje, že člověk je iracionální, ve společnosti si jedinci nejsou rovni, obecné dobro ani obecná vůle neexistuje a zdrojem politické moci je menšina, která je u moci (Jodl, 1994: 20). Vládnoucí elita je zdrojem moci, v tomto případě tedy moci politické a také si ji nárokují jako jediní možní držitelé. Do takovéto elity patří jedinci, kteří k tomu propůjčují své nejlepší schopnosti a stávají se tak neodmyslitelnou složkou prestižních míst na samém vrcholu společnosti. Na této pozici se mimo vládnoucí elitu nachází i elita nevládnoucí, kam patří jedinci s podobnými schopnostmi, ale z určitých důvodů nemohou v danou chvíli vládnout. Důvod proč se nevládnoucí elita nemůže stát elitou vládnoucí je politické či ekonomické upořádání (Jodl, 1994: 31). Zbývající jedinci ve společnosti tedy obyčejní lidé jsou nahlíženi jako masa. Pareto celou společnost rozděluje na vládnoucí, tedy elity a ovládané, běžní lidé - masa. I přesto, že vládnoucích je v každé společnosti méně než ovládaných, drží veškerou moc ve svých rukou. Jedná se o nerovnost mezi jedinci, která je zapříčiněná stratifikací a nalezneme ji v každé společnosti, zároveň je také ze společnosti neodstranitelná (Keller, 2005).

Německý filozof Friedrich Nietzsche k problematice elit přidává názor, že politické strany a především hnutí jsou již ve svém počátku zakládána a vysvětlována tím, že jsou zde jedinci s vůdcovskou schopností, která je předurčuje k tomu, aby byli ve vedení (Máchová, Vaněk, 1973: 131).

Stejně tak Mosca hovoří o podobném rozdělení tedy na vládnoucí a ovládané a podle něho je společnost nefunkční bez politické organizace obsahující také mocenskou nerovnost (Šanderová, 2000: 69). K rozdělení na dvě třídy pak Mosca dodává: "*... třída ovládaných zásobuje vládnoucí třídu materiálními prostředky a dalšími prostředky pro fungování politiky*" (Mosca, 1939: 50). Diskuzi o elitách nejlépe vystihuje Charles Wright Mills svými slovy v knize Mocenská elita, která se vztahuje spíše na americkou

společnost, ale dle mého názoru vystihuje naprosto přesně i dnešní evropskou společnost. *"Tvrdím, že v důsledku historického souběhu okolností se v tento čas vytvořila elita moci, že lidé patřící do kruhů, z nichž se tato elita skládá, činí teď jak osobně, tak společně všechna důležitá rozhodnutí a že tato rozhodnutí, jejichž nositelé disponují značně velkými a zcentralizovanými prostředky moci, mají větší důsledky pro větší počet lidí, než tomu kdykoli bylo v dějinách lidstva"* (Mills, 1966: 35).

5.1 Elita v lokální (komunální) politice

Elita komunální politiky také často nazývána jako místní politická elita je charakterizována především velikostí a také objemem svých závazků vůči obci. Zjednodušeně řečeno, sociologové nahlízejí místní politické elity jako uzavřené a velmi úzké, dále jedinci uvnitř této skupiny potvrzují svou pozici získáním několika funkcí naráz - jsou například najednou členy zastupitelstva a předsedou zájmového spolku či sdružení. Prostřednictvím těchto spolků či sdružení také probíhá komunikace s občany a vůči tisku jsou povětšinou uzavřené. Jedinci v místní politické elitě sami sebe nahlízejí jako schopné rozhodovat o osudu obce či města. Tito lidé jsou příslušníky střední vrstvy (Fasora a kol., 2006). Rozhodování místní elity má dopad na území, ve kterém působí ať je to kraj, obec či město a zároveň se nejedná o dopad celostátní či dokonce mezinárodní.

Místní politiku odráží i postoj veřejnosti. Zajímavé výsledky přináší výzkum Kalnické ve studii Tučka a Mišoviče, který se konal pod záštitou CVVM²¹ v letech 1990 a 1998. Dotazovaní měli odpovídat na sadu tvrzení

²¹Zdroj: Centrum pro výzkum veřejného mínění. On-line na: http://studie.soc.cas.cz/upl/texty/files/221_03-11%20zform%20text%20def8.pdf (cit. Dne 1. 12. 2015).

- ano nebo ne a je zajímavé pozorovat, jak se odpovědi proměňují v čase a to hned po sametové revoluci a poté po několika letech. Například na tvrzení „*dnes se do politiky zapojují jen ti, kteří z toho chtějí těžit*“ souhlasně odpovědělo čtyřiačtyřicet procent dotázaných a o osm let později to bylo ještě o 25% více lidí, tedy rovných devětašedesát procent. Naprosto jasná kladná odpověď téměř devadesáti procent dotázaných se týkala tvrzení "*politici dělají nejlépe, když se snaží poznat názory lidí*" (Kalnická in Mišovič, Tuček, 2003: 26-27). Po celkovém vývoji celé lokální politiky od roku 1990 a také postupného ustálení politického vývoje v České republice Mišovič s Tučkem tvrdí, že česká společnost je vůči lokálním politickým elitám a politice celkově více skeptická (Mišovič, Tuček, 2003: 27-28).

Podle Stanislava Balíka se komunální (lokální) politika vyznačuje vznikem různorodých koalic. V těchto koalicích se setkávají elity s občany. "*Teorii koalic ale komplikuje skutečnost, že mnoho aktérů komunální politiky nemá ambici získat exekutivní post (což je výchozí předpoklad celé teorie), ani neusiluje o moc či vliv. Mnohé uspokojuje skutečnost, že mohou kontrolovat uplatňování vlastních zájmů, mnozí dokonce o post zastupitele usilují pouze z prestižních společenských důvodů*" (Balík, 2009: 11). Dan Ryšavý k tomu dodává, že: "*... míra politizace je v lokální politice indikována aktivitou politických stran a postoji místních elit vůči nim, členstvím představitelů obcí v politických organizacích a podobou povolebních lokálních koalic v souboru vesnic a malých měst*" (Ryšavý, 2006: 954).

6 OLIGARCHIE

Oligarchie obecně je často dávána do spojitosti pouze s ekonomickým faktorem, tedy finančním bohatstvím a také manipulací s ekonomickými prostředky, které jsou na hraně, často až za hranou zákona dané země. Často je také opomíjen právě její politický aspekt. Pokud se podíváme

zpět v čase do devadesátých let například na novinové články, slovo oligarchizace v mnohých z nich nenajdeme. Čím více se blížíme k dnešní politické situaci, tím častěji nacházíme slovo oligarchie či oligarchizace a to především ve spojitosti s některými vrcholnými českými politiky. O politické oligarchii pak začínáme mluvit, pokud oligarchové svoji činnost propojují s politickou činností anebo také když jsou jejich vztahy spojeny s vládou dané země, kterou pak díky svému získanému vlivu a kontaktům využívají ve svůj prospěch.

Tradiční vymezení pojmu oligarchie popisují jako vládu několika málo osob, což je přeložené z anglického originálu "*rule of the few*" (Raymond, 1992: 345). Oligarchie původně pochází z řeckého slova Oligarchía a tento název pochází ze spojení řeckých slov óligon (málo) a archó (panovat). Oligarchie je v politologických spisech a publikacích vymezována vůči dalším typům vládnutí a to především vůči demokracii a také monarchii či autokracii. U obou naposledy jmenovaných se jedná o vládu jedné osoby (Bogdanor, 1992: 390-391). Platón rozlišuje několik typů obcí a také státních zřízení. Jedno z tzv. úpadkových zřízení je i oligarchie. Muži, kteří jsou podle Platóna lstiví, bojovní a jsou zaměřeni na boj, mají tendence k hromadění majetku. Díky tomu pak získávají postupně tak velkou moc, že význam majetku překoná i význam cti, čímž vzniká oligarchie. V ní vládne, jak již bylo řečeno výše, velmi úzká skupina těch nejbohatších a úřady ve státě jsou rozdělovány pouze podle toho kolik má kdo peněz a majetku. Potom už nejsou důležité vlastnosti jako moudrost nebo chrabrost. Důležitý je pouze shromážděný majetek (Platón, 1993: 363-373).

6.1 Oligarchizace Roberta Michelse - železný zákon oligarchie

Fenoménem oligarchizace se zabývalo mnoho autorů, kteří společně stojí za konceptem nazývaným jako železný zákon oligarchie. V jejich čele stál Robert Michels (1876 – 1936), jenž proslul výrokiem „*Who says*

organization says oligarchy“, v překladu tedy *“Kdo říká organizace tak říká oligarchie”* (Michels, 1949: 32).

Roberta Michelse jsem vybral z důvodu, že se zaměřoval na analýzu moderních organizací - především politických stran. A na politických stranách se také snažil prokázat tendence k oligarchii. Právě analýzou sociálně - demokratických stran fungujících v západní Evropě došel k jednoznačnému a také skeptickému závěru ohledně vývoje moderních organizací, kam spadají i politické strany. *“Tvoření oligarchií v klínu rozmanitých forem demokracií je organické. Tendence, které nutně podléhá každá organizace, také socialistická, i ta, která má sloužit svobodě. V každém společenském poměru příroda tvoří vládu a závislost. Každá stranická organizace je tudíž mocnou oligarchií na demokratických nohách. Všude jsou voličové a zvolení. Ale všude je také moc zvoleného vůdcovství nad volícími masami”* (Michels 1931: 349). V každé organizaci se tedy vyskytují dvě skupiny - první je menšina vedoucích, kteří mají moc a tou druhou skupinou je většina vedených, kteří moc nemají. Tuto tendenci, která se objevuje ve všech typech lidských organizací, Michels nazývá jako železný zákon oligarchie (Michels, 1931).

V první fázi se Michels věnuje politickým stranám, také z důvodu vlastní příslušnosti k masové politické straně. V takovýchto organizacích není možné, aby byli u moci všichni členové. Právě z tohoto důvodu vznikají pozice vůdců, chceme-li oligarchů, kteří organizaci vedou a zastupují. Na počátku vzniku organizace jsou vůdci vybráni z masy a původně jsou obyčejnými členy. V této fázi není ani rozvinuta dělba práce a vůdcové jsou tak na stejné úrovni jako zbytek masy (May, 1965: 417-418). Od začátku taková organizace nabírá nové členy, s růstem nových členů se organizace značně proměňuje. Řízení organizace se stává složitějším a vůdce tím získává větší moc, organizace se stává více strukturovanou a již začíná být viditelná hierarchie (Cook, 1971: 790). Vůdci v tento okamžik spojují se stranou veškerou svou materiální činností a díky

ekonomickým prostředkům, které z ní těží, se snaží v jejím čele udržet jakýmkoliv způsobem (Michels, 1931: 349). Zde přichází zlom, protože všichni vůdci začínají podřizovat zájmy organizace svým vlastním zájmům a tím si organizaci podřizují. Před okolím (v dnešní době především média) se ale tváří všelidově, tak aby získali co možná největší podporu mezi voliči. Právě tento aspekt je jedním z nejdůležitějších v udržení si vůdcovské pozice (Keller 2005: 190). V organizacích je velký problém nečinnosti a nezájmu řadových členů o dění a řízení politické strany, to kompletně přenechávají vůdci. Rozhodovací pravomoci se z důvodů velké složitosti řešených problémů dostávají do rukou úzké skupiny lidí. Michels tvrdí, že tento vývoj je nevyhnutelný ve všech organizacích a to včetně politických stran (Michels, 1931: 350-352).

Tento fakt ale Michels převádí do spojitosti s celým společenským uspořádáním. Michels je kritikem demokracie. *"Demokracie je společenstvím, v němž politické strany hrají dominantní roli, a proto je oligarchizací tím více, vlastně dvojnásobně ohrožena: Každý politický systém „jako celek“ směřuje k oligarchizaci, jako systém politických stran směřuje k jakési „pluralitě oligarchií“ vzájemně znesvářených"* (Petrušek, 2013: 158).

Mezi Michelsem zmiňovanými faktory vzniku oligarchie v politických stranách můžeme najít tzv. technické faktory, mezi které patří velikost organizace, přítomnost byrokracie a také to zda má vůdce znalosti, které nemá zbytek masy. Dále mluví o tzv. psychologických faktorech, do kterých můžeme zahrnout charisma vůdce, tradice, pasivita členů strany a také touha vůdce zůstat co nejdéle v čele strany. Michels se na začátku výzkumu masových stran domníval, že oligarchizaci lze odstranit například pomocí střídání vůdců nebo zavedením prvků přímé demokracie, zde se ale potýkal znovu s neaktivitou a rozsáhlostí členů strany (Kopeček, 2007: 165).

Michels své myšlenky generalizuje na demokratickou společnost, kterou nevidí jako funkční společenské uspořádání. Miloslav Petrušek k dílu Roberta Michelse dodává: *"Michels totiž ve svých konkrétních analýzách vůdcovství, vztahu vůdců a mas a proměn vůdců z „obyčejných lidí“ v „politická monstra“ prokázal schopnost mimořádně plastického sociopolitického vidění. Přísně vzato – ústředním tématem jeho knihy o politickém stranictví není ani železný zákon oligarchie, ale ani analýza stranických systémů, jako spíše a především vznikání, fungování a proměňování vůdců a vztahu vůdců a mas"* (Petrušek, 2013: 158).

7 TEORIE SÍTI

Jelikož se zabývám otázkou, jak se v rámci sociální skupiny utváří mocenské struktury, musím zde zmínit i síťovou teorii jako jedno z východisek. Z této teorie jsem se rozhodl vycházet z důvodu, že podle mého názoru právě propojení mezi politiky je jedním z východisek vytvoření mocenských struktur uvnitř politických stran. Přítomnost jedince v síti (přeneseně v politické straně) je vystavována neustálým ohrožením. Jedinec si tak musí neustále upevňovat svou pozici, aby v dané síti vydržel co nejdéle (Castells, 2000: 233-234).

Co je to vlastně síť a k čemu vede? Pohledem sociologie můžeme definovat síť jako vazby, které jsou mezi sebou různě propojeny anebo naopak propojeny nejsou ani v nejmenším. Takovéto vztahy a vazby jsou pak ve všech organizacích ve společnosti, kam patří například i pracovní skupiny nebo politické strany (Brass, Galaskiewicz, 2004: 795). Ve společnosti je pak reprezentace sítí závislá na jednotlivcích nebo skupinách jednotlivců, mezi kterými jsou určité vazby, které mohou mít různý charakter. Tím pak vznikají různé sítě - informační, sociální, ekonomické, mocenské, distribuční apod. Je pak důležité, jak jsou vztahy mezi jedinci či skupinami silné a jaká je jejich intenzita. To vše záleží na předpokladu, zda tito jednotlivci spadají do jedné společné sítě či nikoliv.

Pokud ano, jsou mnohem intenzivnější a více frekventované. Manuel Castells pojímá sítě jako otevřené struktury, které se stále rozšiřují. Jedno z velmi důležitých kritérií pro fungování sítí je to, že všichni jedinci či skupiny jsou sítí spojeni a vyznávají stejné hodnoty, což zajišťuje její stabilitu (Castells, 2000: 500-503).

Mohlo by se zdát, že síťová teorie není zatížena mocenskou strukturou. Castells ale tvrdí, že rovnost v síti je pouze zdánlivá. K ilustraci poslouží zejména moc, která určuje, kdo bude členem sítě a kdo ne. Možné vyloučení není stejným rizikem pro všechny jedince. Nejvíce jsou vyloučením ohroženi ti nejlépe nahraditelní jedinci. Když toto vztáhneme na organizace nebo politické strany, můžeme tvrdit, že mocensky nejsilnější pozice souvisí s ekonomickým faktorem, tedy kdo má více financí, má i větší moc (Keller, 2007: 399-400).

8 GENDER

Candace West a Don Zimmerman rozpracovali koncepci děláním genderu. Tato koncepce je založena na tom, že gender není vlastností jedinců na individuální úrovni. Gender začíná být vnímán spíše jako jednání, dříve tomu bylo jinak, gender byl spíše vnímán jako role. Každý den jedinec svůj gender potvrzuje v rámci interakcí a tak své genderové jednání zvyznamňuje. Nejdůležitějším poznatkem tak je to, že gender není ukazatelem toho čím daný jedinec je, ale spíše je to něco, co člověk dělá každý den s okolím v rámci interakce (Jackson, Scott, 2001: 42-48).

Pojem rovnost, tak jak je chápána v dnešní moderní společnosti, není podle Fredmana záležitostí, která je jistá pro všechny skupiny. Podle tohoto autora byly některé skupiny z tohoto základního práva vyřazeny, mimo jiné sem patří i ženy. Základní právo na svobodu a rovnost přináleželo pouze jedincům na základě jejich racionality, přičemž ženy tak jako další skupiny byly považovány za podřízené a iracionální (Fredman, 2007: 5). S rovností jako takovou (nezaměňovat se stejností) se pojí i

diskriminace v rámci společnosti či skupiny. Diskriminace je takové jednání vedoucí k neoprávněnému rozlišování či znevýhodňování určité skupiny či jedince ve vztahu ke skupině či jedinci jinému, které může danému jedinci přivodit újmu jakéhokoliv charakteru (Koldínská, 2010: 11).

8.1 Kvóty

Politika je v českém prostředí většinově maskulinní disciplínou a dlouhodobě se potýká s nedostatkem žen. Z řad některých organizací pak zaznívají hlasy zdůrazňující použití umělých mechanismů k tomu, aby bylo v politice, ale i jiných organizacích více žen. Jedním z těchto řešení jsou kvóty. Cílem těchto řešení, která jsou nazývána, jako kvótová opatření je podpora rovnosti mužů a žen. Problémem ale je, že pokud jsou kvóty využívány samostatně, dochází k tomu, že bariéry nejsou odstraňovány, ale pouze obcházeny (Bacchi, 2006: 10-15).

V České republice nejsou kvóty nařízené státem. Můžeme se tedy zabývat pouze typem kvót, které jsou v literatuře označovány jako vnitrostranické kvóty. Ty mají jediný cíl - zvýšení poměru žen mezi stranickými kandidáty a jsou nastavovány mezi 10 a 40 procenty (Krook 2008). Takovéto kvóty si politické strany určují a nastavují samy tak, aby docílily určité rovnováhy mezi jedinci, kteří jsou ve funkcích. Jak již bylo řečeno, tyto nařízení nejsou oficiálním zákonem daným od státu, ale pouze stranickým příslibem, jehož porušení nemůže být žádným způsobem sankcionováno (Davidson-Schmich 2006: 14).

Jen jedna česká politická strana prosazuje kvóty při tvorbě kandidátních listin a zároveň s tím nařizuje vnitrostranické kvóty. Jedná se o Stranu zelených (SZ). Jednou ze stanov této strany je i rovnoprávnost mužů a

žen.²² Česká strana sociálně demokratická (ČSSD) má ve svých stanovách: "... *nejméně do funkce jednoho místopředsedy ČSSD musí být zvolena žena*".²³

To, zda mají kvóty pozitivní nebo negativní efekty, záleží na několika aspektech a to především na tom, jak jsou nastaveny a také na kontextu, ve kterém jsou zavedeny. Pro některé ženy mohou představovat zlepšení pozice a následný posun v kariéře. Další skupina žen kvóty vnímá negativně. Zajímavý je ale názor mužů na toto téma, které zprostředkují v rámci rozhovorů v empirické části.

8.2 Kritérium výběru aspektů politického života

Vybrané aspekty politického života jsem vybral na základě pilotního výzkumu, který jsem provedl před samotným sběrem dat. Pilotní výzkum obsahoval tři rozhovory s lokálními politiky zastávající různé posty. Dva rozhovory z pilotního výzkumu jsem uskutečnil v rámci doptávání se na stejné téma do semestrální práce předmětu Sociologie a etnografie. Sběr dat do této semestrální práce proběhl 10. a 12. 11. 2014. Poslední rozhovor se uskutečnil až po zadání diplomové práce a to 20. 7. 2015. Pilotního výzkumu se zúčastnili: Komunální politik - zastupitel. V komunální politice vystupuje od revoluce v roce 1989. Komunální politička - tou dobou nebyla členkou zastupitelstva, ale opozice. V komunální politice se pohybuje od roku 1998. Tajemnice politické strany nacházející se v koalici zkoumaného města. Post tajemnice vykonává od roku 2004.

²²Zdroj: Stanovy Strany zelených. On-line na: <https://i.zeleni.cz/doc/stranicky-predpis/stanovy-strany-zelenych> (cit. Dne 9. 2. 2016).

²³Zdroj: Stanovy ČSSD. On-line na: <https://www.cssd.cz/data/files/aktualni-stanovy.pdf> (cit. Dne 9. 2. 2016).

V nestrukturovaných rozhovorech jsem se doptával na témata související s politickým životem. Na základě literatury věnující se sociologii politiky, mezi které patří publikace Emanuela Pecky, Karla Müllera nebo Stanislava Balíka jsem si vytvořil přehled témat, kterým bych se měl věnovat v této práci. Po rozhovorech se třemi respondenty v pilotním výzkumu mi vykrystalizoval okruh témat, kterými se zabývám právě v této práci. Spojením odborné literatury a nestrukturovaných rozhovorů s jedinci, kteří se zabývají komunální politikou, vznikl ucelený seznam aspektů politického života, odpovídající politickému životu zkoumaného města.

9 METODOLOGIE

9.1 Cíl a výzkumné otázky

Hlavním cílem této práce je zodpovězení výzkumné otázky: **rozkrytí mechanismů fungování vybrané politické strany na komunální úrovni a také jak v tomto prostředí fungují mocenské struktury**. Jako podotázky ke zkoumání jsem zvolil fenomény týkající se politiky - tedy jaké jsou motivy ke vstupu do politiky, jak se do politického života promítají aspekty jako věk či gender a další. Dále ověřuji platnost teorie oligarchizace Roberta Michelse v současných podmínkách zkoumaných politických stran.

9.2 Popis instrumentů ke sběru a analýze dat

Pro sběr dat jsem využil etnografický přístup. Etnografická metoda je využívána zejména tehdy, když je potřeba získat komplexní (holistický) pohled na vybranou skupinu osob, kulturu anebo subkulturu (Hammersley, Atkinson 1995: 1-2). Etnografický výzkum se zaměřuje na každodenní prožívání lidských životů. Právě z tohoto důvodu musí výzkumník svému výzkumu věnovat velké množství času, aby pochopil smysl chování v dané skupině. Výzkumník se tak stává zúčastněným pozorovatelem a pomocí nejrůznějších metod, mezi které patří dotazování pomocí rozhovorů, pozorování a také studium dokumentů souvisejících s problematikou. Tímto způsobem shromažďuje důležitá data týkající se zkoumané sociální skupiny (Hammersley, Atkinson 1995: 1). Etnografie jako ustálená metoda klade velký důraz na popis a zejména vysvětlení sociálních fenoménů (Hammersley, Atkinson 1995: 25).

Mimo metodu etnografie bylo v průběhu výzkumu potřeba pracovat i rychlejším způsobem. Kvůli neočekávaným událostem ve zkoumaném

městě, které vedly k otřesu na politické scéně, bylo na místě využití tzv. hasičského výzkumu. Důvody pro zanesení hasičského výzkumu do tohoto projektu osvětlím na začátku deváté kapitoly. V případě, že se ve společnosti či zkoumané jednotce stane něco neočekávaného nebo nepředvídatelného a výzkumník či tým výzkumníků míní, že tato situace je důležitým doplňkem běžícího výzkumu či samotným výzkumem, pak se přistupuje právě k této metodě. Aby byly takovéto výzkumy úspěšné, je velmi důležité, aby byla data sebrána co nejrychleji po události, která je příčinou výzkumu. Důvodem je fakt, že respondenti bezprostředně po události lépe sdělují motivy, prožitky či významy pojící se s danou událostí (Lazarsfeld, 1975: 189 in Jeřábek, 1996: 201).

Analýza shromážděných interview byla provedena pomocí programu Atlas.ti. V tomto programu byla pomocí výzkumníka vzhledu do prostředí vytvořena síť témat, podle kterých se vytvořily kódy k vyznačení důležitých významů v rozhovorech. Díky strukturaci otázek používaných v rozhovorech bylo snazší tato témata roztřídit a posléze s nimi pracovat.

9.3 Tvorba výzkumného vzorku

Výzkumný vzorek byl od počátku koncipován podle dvou hlavních kritérií: věk a gender. Na samém počátku bylo počítáno s 6-8 rozhovory tak, aby byl vzorek rozprostřen do všech věkových kategorií od osmnácti let, což je hranice pro možný vstup do politiky. Dalším cílem bylo zařazení co největšího počtu žen. To má dva důvody. Prvním je zahrnutí genderové problematiky do tohoto výzkumu (především problematiky kvót a celkové zařazení žen v politickém prostředí). Druhým důvodem je snaha o kopírování rozvrstvení populace celé společnosti, kde jsou zastoupeni jak

muži, tak ženy téměř stejným počtem²⁴. V první fázi jsem uskutečnil 7 rozhovorů, z toho tři rozhovory se uskutečnily se ženami a čtyři s muži. V další fázi práce bylo potřeba doplnit několik otázek a také byl rozšířen vzorek o další dva respondenty. Počet respondentů tedy stoupl na 9. U tvorby celého výzkumného vzorku byli přítomni dva gatekeeperi²⁵, kteří mi pomohli rekrutovat zbytek respondentů a to na základě výše představených charakteristik. Každý z gatekeeperů pocházel z jedné ze zkoumaných stran. Respondenti tedy byli do výzkumu vybráni záměrně. *"Cílem záměrného výběru je informační vydatnost datové jednotky. Respondenti by měli být do vzorku vybráni tak, aby poskytli výzkumníkovi co nejvíce informací k jeho výzkumnému problému"* (Žižlavský, 2003: 21). Poměr zastoupení respondentů mezi těmito politickými stranami je u mužů 3:2. U žen je pak poměr zastoupení vyrovnaný 2:2.

Všichni respondenti jsou ve věku 19-65 let. Pro získání rozhovorů jsem respondenty předem informoval a navštívil na domluveném místě. Všechny rozhovory byly sebrány na území města, které bylo zkoumáno. Samozřejmě záleželo na přání každého z respondentů, kde chce rozhovor uskutečnit. Délka jednoho rozhovoru byla v rozmezí 20-90 minut. Pro zlepšení kvality a více postřehnutých myšlenek byl pořízen audio záznam na nahrávací zařízení, při nichž jsem si zapisoval heslovité poznámky.

²⁴Populace České republiky je rozdělena následovně: 49,1% mužů a 50,9% žen. (Zdroj: ČSÚ. On-line na: https://www.czso.cz/csu/xp/analyza-_zeny_a_muzy_v_krajich_cr_demografie (cit. Dne 11. 2. 2016).

²⁵Gatekeeper - Hammersley a Atkinson (2007) vyzdvihují význam tzv. vrátných (gatekeepers), kteří umožňují nebo naopak zamezují vstupu výzkumníka do zkoumaného prostředí. Jedná se o osoby, které metaforicky otevírají dveře do zkoumaného prostředí. (Hammersley, Atkinson, 2007: 4).

9.4 Charakteristika respondentů a politických stran

Jak již bylo řečeno, od začátku byl vzorek respondentů koncipován tak, aby obsahoval pokud možno totožný počet mužů a žen a také politiků a političek ze dvou zkoumaných stran. Jedná se o dvě strany, které hrály důležitou roli v politice po roce 1989. Více k charakteristice stran dodávat nebudu a to z důvodu zachování anonymity, která byla respondentům slíbena. Respondenty jsem rozdělil do tří skupin podle toho, do jaké sféry komunální politiky zasahují tak, aby bylo viditelné, že vzorek je rozprostřen rovnoměrně a také z důvodu toho, že jsem zapojil i velmi důležité jedince u moci. Jedince v souboru jsem rozdělil jednoduše do tří skupin podle toho, jakou funkci vykonávají v rámci komunální politiky. Jedná se o nižší, střední a vyšší segment komunální politiky. Do nižšího segmentu patří jedinci vykonávající politické pozice (např. tajemník či tajemnice stranické buňky), ale méně zasahující do politického dění v daném městě. Střední segment je obsazen řadovými zastupiteli a vyšší segment jsou pak náměstci, zástupci a lidé, kteří mají velké rozhodovací pravomoci a také jsou blízko u moci (např. náměstek primátora). Centrem moci je v tomto případě radnice.

V mém vzorku se sešlo pět mužů ve věkovém rozmezí 19-65 let a čtyři ženy ve věku 33-58 let. Pět respondentů je členy strany A, zbývající čtyři jsou členy strany B. Všechna jména i pozice a také příslušnost ke straně jsou anonymizované. Všechna jména v tabulce jsou pozměněna.

Tab. 1. Rozdělení respondentů.

Jméno respondenta/ky	Věk	Zařazení do segmentu
Patrik	19	Nižší
Pavel	32	Vyšší
František	65	Střední
Stanislav	40	Střední
Jaromír	25	Nižší
Božena	58	Vyšší
Helena	53	Střední
Zdena	49	Nižší
Jana	33	Střední

Zdroj: Vlastní data.

Z tabulky je patrné, že skupina žen je v průměru o něco starší, než skupina mužů. Neznamená to ale, že jsou v politice déle, než muži. František, Božena a Zdena se začali věnovat politice po roce 1989. Tzn., z mého vzorku se věnují politice nejdéle. To ale vysvětluje jejich věk. Stanislav se politice začal věnovat v roce 1995, tedy v jeho 19 letech.

Fakt, že ženy mají významně nižší „politickou sebedůvěru“ než muži a fakt, že zájem o politiku roste s věkem, může být důvodem pro to, že ženy v mém vzorku jsou průměrně starší než muži.²⁶

²⁶Zdroj: Výzkumná zpráva z dotazníkového šetření: Postoje veřejnosti k působení žen v politice. On-line na: http://aa.ecn.cz/img_upload/666f72756d35302d6669313030313139/vyzkumna-zprava-z-dotaznikoveho-setreni_postoje-verejnosti-k-pusobeni-zen-v-politice.pdf str. 45-47. (cit. Dne 11. 2. 2016).

10 EMPIRICKÁ ČÁST

Na samém počátku výzkumné části této práce je nutné vysvětlit postup samotného pobytu v terénu. Celá práce byla od prvopočátku koncipována jako etnografie politické strany, avšak problém nastal hned při promýšlení základních charakteristik výzkumu. Hlavním problémem pro výzkum politické strany se zdálo být to, že v daném roce se nekonaly žádné volby. Dokonce ani jiné mimořádné události, které by mohly v politické straně odhalit struktury jejího fungování a také další klíčové motivy mé práce. Proto jsem se rozhodl, že tento krok lze jednoduchým způsobem obejít. Uchýlil jsem se tedy ke komparaci dvou politických stran z opačných pólů politického spektra.

11 ZÚČASTNĚNÉ POZOROVÁNÍ

11.1 Zasedání zastupitelstva - odvolání primátora

Jelikož se v roce 2015 nekonaly žádné volby ani jiné velké politické souboje bylo těžké vymyslet strategii zkoumání struktur a tlaků ve vybraném sektoru mého zájmu. Proto jsem přistoupil ke komparační metodě a to hned dvou buněk rozdílných politických stran ve stejném městě, přičemž obě strany byly v té době součástí zastupitelstva zkoumaného města. Při komparaci dvou politických subjektů v jednom městě se stejnou snahou a s různými politickými programy se přece musely objevit různé tlaky a struktury, na které v rámci výzkumných otázek hledám odpovědi. Jediný okamžik, který by mohl této práci ještě více pomoci, by byl neočekávaný zvrat v městské koalici nebo uvnitř dané strany.

Dne 29. 6. 2015 jsem se vydal v rámci zúčastněného pozorování na zasedání zastupitelstva zkoumaného města. Zasedání bylo naplánováno od devíti hodin v zasedací místnosti na radnici. Dostavil jsem se lehce před devátou hodinou a zasedl jsem na místo pro hosty a tisk, abych si

mohl dělat poznámky. Po usednutí všech zastupitelů na svá místa a uzavření vstupních dveří vyzval primátor k projednání prvního bodu zasedání a to: Zvolení návrhové a volební komise a přečtení programu schůze a jeho schválení. V tom okamžiku se hlásí o slovo jeden z opozičních zastupitelů, který předkládá návrh na odvolání primátora. V tu chvíli nečekaná informace snad pro všechny přítomné, krom těch, kteří byli domluveni s cílem odvolat primátora. Po přečtení tohoto návrhu a jeho zařazení na program zastupitelstva přidává diskutující i požadavek na odvolání třech náměstků primátora.

Celé zastupitelstvo čítá 45 členů, tento den jich je přítomno čtyřiačtyřicet. Navrhující pro odvolání primátora a jeho tři náměstků dává ihned hlasovat pro hlasování o této změně v programu. 23 zastupitelů je pro, to je nadpoloviční většina a bod je tedy zadán do programu. Následuje až nepředstavitelná smršť různých politických manévrů. Nejprve začínají někteří zastupitelé na protest odcházet a primátor navrhuje zanést do programu ukončení zasedání nejpozději v 19:00. Také navrhuje svolání zástupců všech klubů pro pojednání důvodů pro odvolání navrhnutých členů. Následuje několikahodinový maraton řečníků s předkládáním pochybností, návrhů a odložení, kdy jedna strana navrhuje hlasování o odvolání ihned a druhá strana požaduje interpelaci ke každému odvolání zvlášť. Kolem dvanácté hodiny se začíná projednávat bod, zda bude pouze jedna schůzka pro všechny čtyři odvolání anebo bude pro každého navrhnutého k odvolání oddělená. V tu chvíli se začíná projevovat tzv. zdržovací procedura některých zastupitelů, právě tímto návrhem a jeho dalším projednáváním. Tento proces je ale ukončen návrhem primátora k přerušení zasedání z důvodu pauzy na oběd a také zasedání klubů - do 13:30.

Po znovu zasednutí do lavic všech přítomných předsedající, tedy primátor zahajuje další část zasedání zastupitelstva. V 13:50 začínají první interpelace a pokračuje tedy snaha o odvolání primátora. V tuto chvíli se

objevuje na počítadle počet přítomných zastupitelů. Z čísla 41 odvozují, že další tři zastupitelé odešli a již se nehodlají zúčastnit dalších jednání a hlasování.

Po několika dalších interpelacích a také již známé zdržovací taktice se kolem 14:45 dostáváme k nejdůležitějšímu bodu celého tohoto dne a také mého pozorování - dochází k hlasování o odvolání primátora a jeho tří náměstků. Předseda jednoho z klubů oznámil, že neslyšel žádný relevantní argument pro odvolání primátora a této volby se nezúčastní, nevyzvedne si ani hlasovací lístky a pro tento akt opustí jednacím sál zastupitelstva města. K němu se připojilo i devět členů dalšího klubu. V hlasování tedy zůstávají opoziční strany a jedna ze čtyř koaličních stran. Každý jeden zastupitel si vyzvedává hlasovací lístek a hlasování vypadá stejně jako při klasických volbách - hlasovací urna, plenta pro úpravu hlasovacího lístku a každý volí sám za sebe a podle pořadí. Po ukončení hlasování přichází téměř hodinové sčítání hlasů. V 15:40 dochází k odvolání primátora poměrem hlasování - pro odvolání primátora bylo 23 zastupitelů, což je v této chvíli nadpoloviční většina. V procentech je to vyjádřeno 51 % ku 49 % procentům. To je velké překvapení nejen pro všechny v místnosti, ale jak se později ukáže i pro politiky na celorepublikové úrovni.

Poté se přesunuje pozornost na odvolání primátorových tří vybraných náměstků, kteří podle navrhovatelů odvolání neplnili svou funkci, tak jak měli. Zde znovu začíná interpelace a jeden z navržených náměstků na odvolání ze své funkce vystoupil a požádal, aby mu byly sděleny výhrady k jeho práci, a proč si někteří zastupitelé myslí, že by měl být odvolán z funkce. Sdělil, že se zde nebude obhajovat, protože to není potřeba, protože práce, kterou odvedl, hovoří za vše. Chápal by to jako politické rozhodnutí, kdyby byla odvolána celá rada, ale takto si odvolání bere osobně.

Po chvíli vystoupí i primátor, který řekl: *"... důvody odvolání jsou čistě politické, nikoli racionální. Nemyslím si, že by byli líní, nezodpovědní nebo případně měli nějaké zjištěné zájmy. Nezbyvá než to vzít jako čistě politické rozhodnutí a také složení momentálního stavu sil."* Žádná z interpelací ale nezabránila následnému hlasování a také odvolání prvního náměstka primátora a to stejným poměrem hlasů jako v předchozím případě. V tento okamžik jeden z navrhovatelů vznáší připomínku, že je potřeba znát názor právníka a proto ho vyzývá k interpelaci. Právník města hovoří: *"V momentě, kdy předcházejícím jednáním zastupitelstvo odvolalo primátora, náměstka primátora, který byl pověřen zastupováním primátora, tak je město bez statutárního zástupce, dalšímu jednání to ale nebrání, protože zastupitelstvo se usneslo na řídicím schůzi a schválilo program. Je pravda, že nyní by zastupitelstvo mělo pověřit výkonem pravomoci primátora města některého zastupitele, ale dalšímu průběhu zasedání zastupitelstva to nebrání, pokud se neshodne na přerušení nebo ukončení jednání"*.

11.1.1 Předběžná analýza

V teoretické části jsem citoval klasiky, kteří tvrdili že: *"Politika je bojem o moc"*. V tomto zasedání zastupitelstva se tyto slova stoprocentně potvrzují. Právě zde mne napadlo propojení politického souboje se sociálním darwinismem, které více rozvádím v kapitole Moc. Věta, "Podle sociálního darwinismu přežívají jen ti, kteří se dokážou nejlépe přizpůsobit jistým podmínkám", v tomto případě dostává zcela jiný ráz. Ten, kdo se v zastupitelstvu nepodřídí podmínkám domluvené většiny, jednoduše nebude vládnout. Pokud tento fakt vztáhneme na zkoumané zastupitelstvo, je zřejmé, že takto vznikají mocenské struktury.

V předběžné analýze tohoto zasedání lze vyzorovat koncepci oligarchizace. Z tradičního vymezení pojmu oligarchizace, v teoretické části práce jsem popsal, že se jedná o vládu několika málo osob. V daném případě se o odvolání primátora postaralo pouze několik málo

zastupitelů. Tito zastupitelé později obstarali dostatečný počet hlasů k tomu, aby se tak opravdu mohlo stát. V tomto případě se ale ještě nejedná o jejich vládnutí, pouze o přesvědčení či donucení k odvolání primátora a také jeho náměstků. To Křížková s Adamovským o politické moci hovoří jako o pojmu vztahujícím se k určitému subjektu a činností, které ovlivňují chování a postoje druhých na základě donucení.

11.2 Zasedání zastupitelstva - zvolení primátora

Podle slov občanů i médií bylo město téměř tři měsíce absolutně bez vedení. To samozřejmě není úplnou pravdou, což vyplývá i z rozhovorů s lidmi, kteří ve vedení města již byli. *"Média mluví o krizi, ale žádná krize tu není, byl jsem součástí předchozího vedení města a v době odvolání rady, stejně zůstal primátor a další čtyři náměstci a to nebylo v době prázdnin. Ted' v době prázdnin byl tedy primátor odvolán, ale zbyli čtyři náměstci. To znamená, že předtím to bylo pouze plus jedna osoba - znovu zdůrazňuji, že právě ted' následuje období prázdnin, většina lidí si stejně bere dovolenou, to pouze já pracuji. Ještě ke všemu byl napříč politickým spektrem zvolen zastupující primátor. V tuto chvíli je tedy město řízeno a všechny krize a to, že je město bez vedení, je pouze konstrukt."*

Tři týdny po konci prázdnin se na radnici vrací zastupitelé, aby odstartovali celodenní hlasování a diskuzi o novém vedení města. Zasedání bylo naplánováno na devátou hodinu v zasedací místnosti na radnici. Dostavil jsem se opět před devátou hodinou a zasedl jsem na místo pro hosty a tisk, abych si mohl dělat poznámky. V 9:10 vše odstartovalo nezbytným bodem pro ustavení nové tváře zastupitelstva a to bodem zahájení, zvolení návrhové a volební komise, schválení programu. Po prvních vystoupeních hned několika řečníků se začali postupně odvolávat všichni náměstci a dosavadní zastupující primátor

města, to vše trvá po další 3 hodiny. V osmém bodu jednání se dostáváme k okamžiku, kdy se bude hlasovat o stanovení počtu dlouhodobě uvolněných členů zastupitelstva města, tento počet je zanedlouho odhlasován. Jedná se o osm pozic - primátor, čtyři náměstci primátora, jeden uvolněný člen rady města a dva uvolnění členové zastupitelstva města pro územní a kontrolní výbor města. Hned o pár minut později - kolem dvanácté hodiny byla vyhlášena pauza na oběd. Po návratu z oběda bylo na pořadu dne vystoupení občanů - to probíhalo od 13:06 do 14:19.

Ve 14:20 započala volba primátora a s tím i nového vedení města. Formou hlasování bylo zvoleno hlasování tajné. Před začátkem hlasování započala vášnivá diskuze představitelů těch stran, které by měly být v nové koalici a těch co by měly být postaveny mimo vedení města. Zde bylo jedním ze zastupitelů řečeno: *"... to, že se politické síly i během volebního období přeskupují, je legitimní a stává se to, ale tento proces by měl mít relevantní důvody a hlavně změna, která nastane, by měla být změnou k lepšímu. Po volbách v roce 2014 se v našem městě ustanovila koalice, která měla pohodlnou většinu. Některé strany, zejména hnutí ANO, prošly procesem vnitřních názorových i osobních střetů, které byly dány tím, že se ti, kteří vstoupili do komunální politiky, poznávali až při řešení konkrétních situací. Výsledkem tohoto bylo ustálení koalice na těsné většině v zastupitelstvu. Zákulisními jednáními mezi opozicí a některými nejen bývalými členy koaličních stran byla odvolána část městské rady spolu s primátorem. Argumentem byla těsná většina, která nezaručovala stabilní vedení města. Že se jednalo o účelové a nepromyšlené jednání, ukázaly další měsíce. Ti, kteří tuto krizovou situaci způsobili, nebyli po dva a půl měsíce schopni vytvořit koalici novou. Město fungovalo i za této situace a občan si negativních změn, které měly být důvodem odvolání členů rady, ani nevšiml, protože ti to chodili na svá pracoviště a pomáhali řešit problémy, to pozici opozice oslabovalo a*

nervozita stoupala. Pikantní je skutečnost, že někteří opozicí odvolaní členové rady v červnu jsou touto opozicí, týmiž lidmi, opět instalováni do svých pozic a že nová koalice se opírá opět o těsnou většinu 23 hlasů (pozn. z možných 45 - rozdělení viz Obrázek 4). Argumenty, které vedly k této krizové situaci, nejsou již tak zásadní, když se na placené funkce dostanou ti správní hoši. Teprve příští měsíce ukážou, zdali tento vývoj bude ku prospěchu města nebo k zastavení některých aktivit minulé koalice např. v teplárně či hazardu. Tato změna ve vedení radnice a následné změny, které budou v různých městských organizacích či případně vzniku nových výborů, jsou nedobrým křestním listem právě vznikající koalice.²⁷

Po dalších několika interpelacích započala volba nového primátora. Všichni zastupitelé byli svoláni k tajné volbě a začíná se hlasovat. Někteří ze zastupitelů ještě před volbou živě diskutují, nakonec jsou napomenuti zastupujícím primátorem, který vede toto zasedání. Poté, co všichni přítomní zastupitelé odevzdali svůj hlas a po následujícím sčítání hlasů se dozvídáme i my jak tajná volba primátora dopadla.

V 15:20 vystupuje zastupující primátor a předává svou funkci novému primátorovi. Tím se stal opět bývalý primátor, který byl před prázdninami překvapivě odvolán. Pro primátora se dnes v tajném hlasování vyslovilo 26 zastupitelů. Z vystoupení nově zvoleného primátora vyplývá domněnka, že červnový pád tehdejší koalice způsobila její nejednotnost. Hnutí ANO opustili z různých důvodů tři zastupitelé, jeden zastupitel zase vystoupil z klubu dalšího. A s opozicí hlasoval i člen koaliční strany. Primátor již dříve tvrdil, že politiku vnímá pragmaticky a stejně se staví i k tomu, že najednou získá podporu od lidí, kteří jej před třemi měsíci odvolali. Po vystoupení staronového primátora města následovalo ještě

²⁷Zdroj: Vlastní přepis ze záznamu jednání. Z přepisu jsou vymazána jména osob a města.

zvolení nových náměstků, což nakonec trvalo další dvě hodiny až do půl šesté. Byli jmenováni bez větších problémů všichni náměstci, kteří byli navrženi za nově vzniklou koalici.

11.3 Analýza zúčastněného pozorování na zastupitelstvu

Analýzu zúčastněného pozorování jsem zahájil rešerší novinových článků a rozhovorů se zastupiteli a opozičními politiky, kteří se zúčastnili odvolání a opětovného znovuzvolení primátora. Ve všech výpovědích se objevuje slovo "změna" ve spojení se změnou, kterou město potřebuje. Stejně jako jsem popisoval v teoretické části předvolební plakáty vrcholných českých politiků. Jednalo se o proměnu mocenských struktur s cílem získání lukrativních pozic ve vedení města. Primátor byl nakonec zvolen stejný, změna proběhla na pozicích náměstků primátora.

Nastalá situace poukazuje na to, co jsem naznačil v předběžné analýze při odvolání primátora. Jeden z opozičních politiků využil situace, kdy vládnoucí koalice ztratila jednoho ze svých náměstků.²⁸ Tato situace nastala tři týdny před samotným odvoláním primátora a zbylých náměstků. Tento jeden politik pak dokázal přesvědčit dostatečný počet politiků k tomu, aby toto odvolání bylo provedeno. To odkazuje ke koncepci tzv. uznání moci, kterou popisuje Józef Tischner. Blíže jsem se jí věnoval v kapitole 4.3. Uznání moci spočívá v tom, že členové skupiny v rámci boje o moc přiznají jednomu z nich status vůdce. Ten pak může

²⁸viz citace jednoho ze článků lokálního média: *"Červnové odvolání a následný rozpad koalice prý stály na politických důvodech. Koalice měla každopádně problém, že postupně přicházela o zastupitele, a tím i o stabilitu. Hlavní část krize koalice nejspíš začala s odvoláním náměstka. Na mimořádném zasedání začátkem června skončil kvůli tomu, že jako zástupce města na valné hromadě porušil koaliční dohody a usnesení zastupitelstva, jelikož nehlasoval pro navržené členy dozorčí rady společnosti"*.

těžít ze své vrcholné pozice. Tento politik se pak stal jedním z nově zvolených náměstků znovuzvoleného primátora.

To mě vede k závěru, že se opravdu jednalo o změnu mocenských struktur v rámci pozorovaného města. Organizátoři odvolání vedení města se zaštiťovali změnou pro město, také neplněním povinností primátora a porušením koaličních dohod náměstků. Stejně tak jako tvrdí Adolf Müller ve spojitosti s politickou mocí: *"Pokud někdo nastavená pravidla, zákony a vyhlášky nedodrží, hrozí mu sankce ve formě trestu"*. V tomto případě se jednalo pouze o planá slova.

Změna mocenských struktur tak proběhla částečně. Primátor byl zvolen znovu, a posty náměstků byly obsazeny nově vzniklou koalicí. Právě v tomto vidím počínající prvky oligarchizace, tak jak ji popsal Jan Keller na základě Roberta Michelse. Ti co jsou ve vedení, podřizují zájmy obecně těm svým. Před médii se tváří tzv. všelidově, aby jim voliči zachovali podporu a to je jeden z nejdůležitějších aspektů k tomu, aby byli ve vedení co nejdéle (Keller 2005: 190). Také došlo k přeskupení sil a tedy i proměně mocenských struktur, které nejsou přímo pozorovatelné. Skrytá proměna mocenských struktur spočívala především ve schválení myšlenek tvůrce celé výměny vedení členy dalších stran a také odsouhlasení jeho názoru na úkor náměstků. To vše na základě důvodů, které popisují Petr Bachrach a Morton Baratz. Ti tvrdí, že je možné vykonávat skrytou moc kontrolováním celé diskuze a také tím, že někteří politici, kteří by se chtěli vzepřít, se nevzepřou z důvodu obavy z porážky či pozdější odvety (Miller, 2003: 305-306). To vedlo k vzestupu tvůrce odvolání zastupitelů města a jeho ustálení na pozici zástupce primátora, přičemž primátor se stal pouze tváří celé koalice. Faktickou moc drží právě strůjce celé akce.

To souvisí i s dalším poznatkem mé analýzy. Při zúčastněném pozorování jsem absolutně zamítl předpoklad, že mladší jedinci dosahují menší

politické moci. Oním politikem, který začal celou změnu organizovat je jeden z nejmladších zastupitelů, kterému bylo v době šetření 33 let. Ani tomuto politikovi se nevyhnula obvinění z korupce nebo manipulace s dotacemi. Svou pozici si však udržel a zůstal tak na velmi vlivných postech. Nachází se ve vedení lokální buňky jedné ze zkoumaných politických stran a nyní také zastává pozici náměstka primátora. Je členem správní rady významné lokální firmy a také členem představenstva společnosti pro rozvoj lidských zdrojů. Tento člověk je také rodilým občanem daného města a má tak detailní znalosti o jeho fungování. Mimo jiné na základě několikaměsíční praxe s faktickým vedením města v době, kdy bylo odvoláno bývalé zastupitelstvo, byl tento muž pověřen výkonem pravomoci primátora. Jedním z důvodů, který zmínil i sám nynější statutární náměstek primátora je, že v bývalé koalici seděl člověk obviněný z korupce (více v předešlých kapitolách). To vše mu zajistilo dobrou pozici a známosti pro to, aby na základě pomoci svých následovníků mohl odvolat vládnoucí koalici a dostat se k druhému nejvyššímu postu ve městě. Jak jsem již zmínil výše, faktickou moc vykonává právě tento člověk.²⁹ Média tuto situaci popisují následovně: *"Firmy patřící městu obsadili politici. Často jsou na velmi dobře placených místech. Někteří opoziční politici tvrdí, že dosazováním do důležitých funkcí ve městě si koalice zajišťuje loajalitu. Při hlasování, která jsou zásadní se tak nemusí bát neúspěchu".*

V tomto prostředí se projevuje i síťová teorie. Manuel Castells, kterého jsem citoval v teoretické části, popisoval nejdůležitější důvody pro fungování sítí. Mezi ně zařadil i kritérium vyznávání stejných hodnot.

²⁹ Na tu samou situaci v hlavním městě upozorňuje poslankyně Marie Němcová. Primátorka Prahy Adriana Krnáčová podle ní nemá faktickou politickou moc. Skutečnou politickou moc drží předsedkyně pražské buňky ANO. Zdroj: OVM. On-line na: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/1607609-nemcova-krnacova-svou-funkci-nezvlada-politickou-moc-ji-bere-kleslova> (cit. Dne 29.3.2016).

Pokud jedinci v rámci sítě vyznávají stejné hodnoty, je zajištěna její stabilita. To v případě odvolané koalice nebyla pravda, proto přišla proměna mocenských struktur, kdy se k mocenským funkcím dostaly jiné politické strany. Změna hodnotových přesvědčení ve zkoumaném městě přišla u některých jedinců hned po volbách v roce 2014. V tu dobu jednu z koaličních stran opustili dva členové a stali se tak nezávislymi členy koalice. Po nich následovali další.

Nakonec se koalice ocitla na hranici 27 mandátů, což je nejtěsnější možná nadpoloviční většina hlasů. Tuto situaci shrnuje i jeden ze zúčastněných: *"V komunálních volbách uspělo hned několik subjektů. Všechny strany podepsaly po volbách dohodu o vládnutí. To i strany později opoziční. Postupně se ale klub hnutí ANO začal rozpadat"*. Jedna z odstoupivších političek udala jako důvod pro opuštění strany proměnu hodnot strany po volbách. Podle této nyní nezávislé političky strana neplnila program, tak jak slíbila a soustředila se pouze na získání ekonomicky výnosných pozic. Obecně se zdát být důvodem celková proměna hodnot strany, ze které tito jedinci hromadně vystupují. V hnutí ANO se po obsazení zastupitelstva a rady města rozhoří mocenský boj. Poté se hnutí buď pokusí sesadit vlastní radní, nebo sami začnou opouštět své řady. Nevyhnutelným koncem je rozpad koalice. To je výzva k proměně mocenských struktur.

12 INTERVIEWS S POLITIKY A POLITIČKAMI

V předchozí kapitole jsem analyzoval první část mého empiricky zaměřeného výzkumu. Bylo jím zúčastněné pozorování. Následující část je věnována dalšímu úseku etnografického výzkumu. Tím jsou rozhovory s vybranými respondenty, ve kterých jsem se zaměřil na okruh předem vybraných témat. Kritéria výběru témat jsem popsal v kapitole 8.2.

12.1 Motivy vstupu do politiky

Z rozhovorů vyplývá, že u politiků a političek, žijících v době komunismu, byla největším motivem vstupu do politického dění sociální změna ve společnosti. Toto tvrzení je podporováno i převratem k demokracii v roce 1989 v tehdejší Československu. Avšak motiv sociální změny zmiňují i mladší ročníky, u kterých ale chybí revoluční nálada. Mezi takovéto změny zařazují mladší dotazovaní např. rozvoj města, rozšíření politických myšlenek mezi běžné lidi nebo změna zákonů či vyhlášek. Efekt sociální změny je tedy univerzální pro všechny respondenty až na jednoho. Jedná se o nejmladšího dotazovaného Patrika, který měl v době šetření za sebou první kandidátní zkušenost. Sám zmínil, že ještě nemá ambice něco měnit a sám sebe považoval spíše za "výplň volného místa na kandidátce". I přesto se chce dále věnovat politice a studiu politologie.

Je velmi zajímavé, že u všech žen se objevil stejný popud pro vstup do politiky. Všechny se shodují na tom, že je k politice přivedl někdo z rodiny, ať už to byl manžel anebo dědeček. Zprostředkovatelem vstupu do politiky je zde vždy muž a opět je zde pozorovatelná dominance mužů v tomto sektoru. František, který se mimo politiku věnuje i svému zaměstnání, tvrdí: *"Jediný důvod, který by mě z toho mohl nějak jako vytlačit, je můj zdravotní stav nebo jiná důležitá životní situace, jinak se mimo mě angažuje i má devadesátiletá matka, moje děti a já, takže to logické vyústění je, že nebyl žádný rozhodovací proces, já jsem byl vždycky nějak politicky vyhraněnej, tak třeba od 15 nebo 16 let, a zatímco do roku 1989 jsem nemohl vystupovat veřejně ale tajně, třeba v zahraničí na základě tehdejších právních úprav. Ale po roce 89 tu ten prostor je a já jsem dvacet pět let členem strany"*. Z tohoto úryvku rozhovoru je patrné, že politika se stává rodinným faktorem v řadě domácností politiků - matka Františka se věnuje politice již velmi dlouhou dobu, odtud pochází i Františkova politická kariéra a dokonce je tento status předáván i dětem. Tuto tezi podporují i další rozhovory a to dokonce i s tím nejmladším

zúčastněným. *"Do strany jsem šel kvůli rodičům, který jsou taky členama"* tvrdí Patrik.

Pokud se zaměřím na to jaké typy politiků a političek se sešly v mém vzorku, musím na základě výpovědí konstatovat, že podle Barberova dělení politických motivů se ve většině případů jedná o typ, který bere politiku a vstup do ní jako svou osobní výzvu a moc dobře ví, co mu získaná pozice v rámci politiky přinese a jak a co může v rámci své nabyté moci změnit a ovlivnit (Krejčí, 2004). Sem patří i František, jehož motiv vstupu do politiky byl zmíněn v předchozím odstavci. Pavel o svém prvním přemýšlení o politice vypověděl: *"Já jsem se o politiku poprvé začal zajímat na střední škole, to bylo kolem sedmnácti let, viděl jsem v autobuse leták na besedu s tehdejšími předsedou vlády Milošem Zemanem, ale nevěnoval jsem tomu moc pozornost. Pak jsem nad tím ale přemýšlel doma a řekl jsem si můj ty světe, proč bych se tam nešel podívat ... šel jsem se podívat a to bylo moje první přemýšlení o politice. Pak jsem si ale řekl, sice neumím popsat proč nebo jak, ale řekl jsem si ten Zeman v něčem asi pravdu měl, a určitě taky v něčem neměl, ale člověk by se měl asi nějakým způsobem občansky angažovat, nemůžeme přece jen sedět u televize a říkat co kdo děláš špatně a kdo dobře. Sám jsem si pak vyhledal sekretariát strany a tam jsem šel a chtěl sem vědět jak to jako je, když by chtěl tady člověk s váma nějak něco, jak bych se mohl hypoteticky zapojit. Samozřejmě to šlo až od osmnácti let"*. Božena dodala: *"Já jsem věděla, že chci něco změnit a taky jsem věděla, že se tím chci žít. Od narození jsem byla hodně cílevědomá a to mi zůstalo. Věděla jsem, že to chci dotáhnout daleko, teda tam, kde jsem teď"*. Nejedná se tedy o politiky, kteří by se v politickém dění ocitli pouhou náhodou.

Oproti tomu Patrik, který byl nejmladším v mém vzorku, se k politice dostal díky rodičům, což sám explicitně zmiňoval ve svých výpovědích. Stejně tak i Stanislav, který řekl: *"Já sem se k politice dostal asi spíš*

náhodou. Jednoduše mě zlanal můj známý, který potřeboval zaplnit kandidátku. Je totiž zastupitelem už delší dobu. Nakonec jsem na to kejvnul a jsem za to rád. Myslím, že se nám podařilo něco změnit k lepšímu". Tyto výpovědi spíše přináležejí k Barberově třetímu typu. Tím je jedinec, který se do politiky dostal náhodně. Na druhou stranu, když už se do politiky dostal, je potřeba tuto šanci využít (Krejčí, 2004).

Zabýval jsem se také tím, zda se motiv změny v průběhu života proměňuje nebo zůstává stejný. Z výpovědí respondentů se dá vyvodit jednotný závěr. Lidé, kteří vstupovali do politiky před rokem 1989 se shodují na tom, že v době převratu byl jejich záměr jasný - změna režimu. *"...Takže proč já jsem do té politiky doopravdy šel, je krom toho co jsem doposavad' řekl je, že jsem se snažil, aby nedošlo k nějakému resentimentu nějakého pocitu jako, že tu někdo v roce 89 vyhrál nad komunismem, to je absolutní nesmysl. Bylo to domluvený předání moci bez konfliktu, čili tady není vítězů a ani poražených, ale situace je taková, že by obě ty strany mohly být poražené, protože když nepřesvědčíš v politice protivníka, že se mýlí, tak si nevyhrál - možná si ho znásilnil, ponižil, zabil nebo něco jiného, ale neporazil si ho. Tady je tedy vidět to, že zatímco tehdy tohle pro mě bylo to nejhlavnější, tak dneska už to není to nejhlavnější, ale pořád říkám nenastalo ani po pětadvaceti letech nenastalo to vyrovnání s tou problematikou".*

Po změně režimu, se motivy opětovného vstupu do politických soubojů proměňují podle toho, co je zrovna hlavním cílem většinové společnosti. *Božena říká: "...já nemám představu toho, že chci něco udělat pro město a proto jdu do politiky, to ne. Ta otázka stojí úplně obráceně, při tej správě veřejných věcí to dneska je problém a zítra budou problém povodně a pozítří bude problém Temelín a najednou bude problém nezaměstnanost a teď uprchlíci a Rusové nám vypovědí ... rozumíte. Protože ty agendy se dramaticky mění, tak já do té politiky nejdu abych nějakou z těch agend prosazovala, to se mění prostě".* Agendy se proměňují, ale motivy

zůstávají stejné - změna ve městě či kraji. Např. Helena k proměnám svých motivů uvedla: *"Motivy zůstávají stejné - měnit věci k lepšímu. Stejně jako jsem v roce 90 chtěla, aby to bylo tady jako v demokratických zemích na západě, teda to aby lidi mohli volit, koho chtějí a byla tu svoboda, tak to prosazuju i dnes"*. Stejně tak Janin motiv vstupu do politiky zůstává stejný. *"No víceméně ta změna tam pořád je, ale teď to vidím trochu realističtějš, ty změny jdou pomalu a je k tomu potřeba víc lidí. Změna je ale pořád tím motivem, který byl pro mě důležitý při vstupu i dneska"*. Z těchto výpovědí je zřejmé, že motiv změny u respondentů přetrvává, mění se pouze jeho významy.

V době analýzy se vynořil další z motivů vstupu do politiky. Důvodem vstupu do politiky je podle části dotazovaných omezení moci elit. Tento motiv jsem identifikoval ve výpovědích Stanislava a také Jaromíra. Stanislav vypověděl: *"Do zastupitelstva jsem kandidoval taky z důvodu toho aby někdo konečně udělal něco s bejvalým zastupitelem, kterej byl hlavně podnikatel spojenej se zakázkama za nemalý částky. To se nám nakonec podařilo. Spadal mezi skupinu těch nejvíc bohatých lidí v našem městě což mu zajistilo obrovskou moc"*. Jaromír tento motiv popsal slovy: *"Jedním z nejsilnějších motivů proč jsem vlastně šel a chtěl něco změnit bylo aby se tu trochu obměnily posty, který byly dlouho drženy. Myslím tím hlavně pána, který měl skoupenýho půl města a do dnes má ruce snad všude, peníze mu plynuly z různých postů ve správních radách ale i podnikání"*. Tyto charakteristiky odkazují k pojetí mocenské elity Jadwigy Šanderové. Ta tvrdí, že ve stratifikovaných společnostech za elitu označujeme velmi úzkou skupinu lidí s velkou mocí, majetkem a společenskou prestiží - takovou elitu pak nazýváme elitou mocenskou (Šanderová, 2000: 131-132).

Tato zjištění ale nejsou překvapivá. Důvodem je fakt, že většina respondentů žila v době komunismu. Právě z jejich rozhovorů vyplývá změna jako největší argument dělání politiky. Na přelomu osmdesátých a

devadesátých let se jednalo především o změnu režimu. Později se cíl změny proměnil. Kateřina Vráblíková motiv změny zařazuje mezi důležité motivy participace na politickém dění v postkomunistických zemích. Tento motiv zařazuje do skupiny - hodnocení výkonu politického režimu, politická efektivita a pocit občanské povinnosti. Jedince vede ke vstupu do politiky spokojenost či nespokojenost se stávající politickou situací. Pokud je jedinec s politickou situací spokojen vstupuje do politiky na jeho podporu. Pokud je naopak nespokojen, snaží se o změnu (Vráblíková, 2009: 875).

12.2 Stratifikace stran a distribuce moci na základě věku

Většina mnou dotazovaných politiků a političek se shoduje na tom, že politika a pravomoc s věkem nesouvisí. Obecně se dá říci, že lidé pod 30 let velkou měrou nezasahují do vrcholné politiky na komunální úrovni. V celostátní politice je to pak ještě o něco výše. Pavlovi - náměstkovi primátora - bylo v době šetření 32 let a byl tak třetím nejmladším respondentem v mé práci. Je ale zajímavé, že dosáhl v tu dobu na druhou nejvyšší pozici ve městské radě. Pavel je člověk, který šel do politiky z vlastního přesvědčení a uvažoval o politice jako o nástroji změny společnosti k lepšímu. Spadá tedy do skupiny politiků, kterou Barber definoval slovy: vstup do politiky z vlastního přesvědčení s cílem něco změnit a vědomím toho, co mu daná funkce přinese.

Stanislav o zkušenostech s věkem v politice vypověděl: *"Není to zase až tak o věku, je to spíš o tom jestli chtěj ty lidi něco dokázat. Třeba já jsem taky teďka v okresním výkonném výboru a je to o tom jako nebejt ten pasivní člen, ten do počtu jakoby. Nemyslím, že by to nebylo věkem, že by jako ty mladý neměli šanci. Je teda pravda, že se musíte od někoho učit, potřebujete nákou radu a ten začátek je těžkej, zeptat se jak se to dělá a tak, ale asi to není tak, že by od nákýho určitýho věku měli lidi větší šance se prosadit. Třeba v naší buňce je nejmladší 25 let a nejstarší 78*

letý důchodce, a když vezmu tyhle extrémní konce, tak oba z nich mají stejné šance rozhodnout o tom, co se bude nebo nebude dít, jejich hlas je stejný". Můj původní předpoklad o úměře politické moci a věku, spojený především s kompetencemi, se tedy nepotvrdil v rozhovorech, ale ani v rámci pozorování na zastupitelstvu či schůzkách jednotlivých stran. Pozorováním na zastupitelstvu byl tento předpoklad zamítnut tím, že politik, který situaci s odvoláním primátora zařídil, se pak stal jedním z náměstků. V mocenských strukturách dané sítě tak přeskočil o několik let starší politiky.

V některých stranách dokonce existují předpisy na prosazení mladých lidí do politických kruhů, stejně tak jako fungují kvóty na prosazování žen do politiky. Tyto předpisy ale mají za následek spíše opačný efekt, o kterém se zmínila i paní Zdena. *"Někdy se až nezaslouženě upřednostňuje mládí, člověk je mladej má plno sil, ale musí si nechat poradit, jinak to dopadá špatně. Arogantní a nadutý lidi by v politice neměli nic pohledávat, což je ale často právě naopak. Je to škoda. Takovej příklad za všechny těch mladých schopných je jeden z našich zastupitelů pan Starý (38 let, jméno pozměněno), který začínal ve 26 letech s politikou naplno, obklopil se dobrými lidmi, nedělá žádný podrazy, je to férovej člověk a dneska je v zastupitelstvu a vyjednává o tom, jak bude město vypadat. Oproti tomu jsou pak lidi, který byly do tý politiky vhozený a za dva roky vyplivnutý".*

Pokud toto šetření doplníme o data Českého statistického úřadu a také prozkoumáme kandidátky všech voleb do zastupitelstev tedy od roku 1992, až do roku 2014 zjistíme, že se složení kandidátů vstupujících do politického klání mění. Zaměřil jsem se na proměnu věkové struktury kandidátních listin. Věková struktura kandidátních listin se proměňuje. Nejvíce jsou mezi kandidáty zastoupeni osoby spadající do kategorie středního věku. Do kategorie mladších kandidátů spadající pod 30 let věku je v součtu pouze 10%, stejně tak jako kandidátů nejstarších tedy

nad 60 let, těch je pouze 17%. Stejně tak pomalu jak se snižuje obrovský náskok mužů v politice tak se snižuje i náskok kandidátů spadajících do kategorie střední věk tedy 30-59 let.³⁰ Pro příklad poslouží volby do zastupitelstev měst a obcí v roce 2014 kdy kandidovalo 211 278 subjektů. Nejvíce zastupitelů bylo pak zvoleno ze skupiny 40-44 let následováno skupinou 35-39 let, třetí skupinou je pak 45-49 let. Na tomto příkladu je názorně vidět, že zastupitelé jsou převážně složeni z věkové struktury 35-49 let. V roce 2010 tomu bylo jinak - nejpočetnější skupinou zvolených zastupitelů byla skupina 45-49 let. Druhou nejvíce zastoupenou skupinou kandidátů v roce 2010 byla skupina 35-39 let, která zaostávala pouze tři desetiny procenta. Následována skupinou zastupitelů ve věkovém rozmezí 40-44 let. Pokles podílu zastupitelů pozorujeme mezi lety 2010 a 2014 mezi skupinou nejmladších zastupitelů (věkové rozmezí 18-29 let). V těchto kategoriích je pokles téměř 1% což představuje téměř 500 zastupitelů.³¹

Josef Bernard tvrdí: *"Jasnou převahu mají mezi kandidáty osoby středního věku. Kandidátů mladších 30 let je v souboru jen 13 %, a kandidátů starších 60 let jen 11 %. I z hlediska věkové struktury lze pozorovat snižování náskoku osob střední věkové kategorie, které je ovšem pomalejší a méně jednoznačné, než snižování náskoku v počtu mužů. Podíl osob středního věku se od roku 1994 do roku 2010 snížil*

³⁰Zdroj: Český statistický úřad (ČSÚ). On-line na: https://www.czso.cz/documents/10180/30509200/22003515_2.pdf/9d150509-bf71-4b16-ab4b-58ed9952d57c?version=1.1 str. 122-128. (cit. Dne 22. 11. 2015) a www.volby.cz.

³¹Zdroj: Český statistický úřad (ČSÚ). On-line na: <https://www.czso.cz/documents/10180/20563249/420911.pdf/01094d67-9601-42fc-964b-b725bbe062f9?version=1.0> str. 70). (cit. Dne 22. 11. 2015).

zhruba o 5 procentních bodů ve prospěch mladších i starších kandidátů".³²

Fakticky lze tedy poznatky z rozhovorů shrnout následovně. Distribuce moci na základě věku podle mnou dotazovaných politiků nefunguje, jedná se spíše o zkušenosti a pílí mladého člověka, která zaručí jeho přístup k moci. Faktem ale zůstává, že nejmladší kandidáti se do zastupitelstev ani nedostanou (věková skupina 18-22 let). Kandidáti do devatenácti let věku jsou téměř nezvolitelní a působí spíše jako "náplň kandidátky". Zdena ve své výpovědi tento fakt zmínila. *"Ono lidi, tyhle mladý neberou tak jakože by je měli zastupovat. Jakože, většinou si řeknou, nemaj zkušenosti a hlavně nejsou ani dostudovaný většinou".* Tento fakt potvrzuje i analýza Josefa Bernarda, jež propojuje všechny charakteristiky možných zastupitelů. Z výsledků analýzy je zřejmé, že: *"... muži získávají mandát o něco častěji než ženy, lidé středního věku častěji než mladí kandidáti a senioři, vysokoškoláci častěji než lidé bez vysokoškolského titulu a lékaři ještě častěji než ostatní vysokoškoláci, inkumbenti získávají mandát mnohem častěji než nováčci, kandidáti kandidující za nezávislé politické subjekty jsou úspěšnější než kandidáti politických stran a nestraníci úspěšnější než straníci. Zdaleka největší vliv má podle výsledků této předběžné analýzy inkumbence, tedy předchozí zastávání zastupitelské funkce"* (Bernard, 2012: 626).

Zásadní vliv inkumbenci přikládá i František. *"Důležitý pro zvolení je hodně věcí, ale co se mi potvrzuje v mí praxi dlouhodobý je to, že už jsem zastupitel dlouho. Jsou lidi, který to ví, že budu kandidovat a volí mě automaticky".* Bernard dále zmiňuje: *"Vysokoškoláci mají o něco vyšší*

³²Zdroj: Deník veřejné správy. On-line na: <http://www.dvs.cz/clanek.asp?id=6590949> (cit. Dne 15. 2. 2016). Srovnej: http://sreview.soc.cas.cz/uploads/0e40bc717f53cebdb64cc36b61382a3234873f3a_613-640.pdf

šance na zvolení než osoby bez titulu, výrazný vliv má titul MUDr. Jeho nositelé mají zhruba trojnásobné šance na zvolení oproti lidem bez titulu, ve větších městech je přitom tento vliv zdaleka nejsilnější" (Bernard, 2012: 632). Tento předpoklad se potvrzuje i v rámci mého pozorování a analýzy předvolebních materiálů. V mém vzorku se sešlo 6 zastupitelů. Všichni mají vysokoškolský titul a to alespoň magisterského stupně. Další prvek potvrzující důležitost vysokoškolského titulu v cestě k úspěšnému zvolení do zastupitelstva města či obce je jejich výskyt na předvolebních materiálech. Nejnázorněji tento fakt ilustrují předvolební billboardy, které se v naprosté většině neobejdou bez přítomnosti titulu. Příklady takovýchto billboardů jsou k vidění v přílohách - Obrázek 5,6 a 7.

Ve skupině od 25 do 29 let se pohybuje pravděpodobnost zvolení někde mezi dvěma a šesti procenty ve volbách do zastupitelstev měst a obcí pro rok 2014. S rostoucím věkem pak pravděpodobnost zvolení do zastupitelstva stoupá až k hranici 44 let, poté zase pomalu klesá. Více napoví obrázek č. 8 v přílohách. Ze srovnání mezi lety 1990 a 2006 (Obrázek č. 9 v přílohách)³³ je zřejmé, že zastupitelů do 19 let věku je pouhá desetina procenta z celkového počtu zvolených. Mezi 20 a 24 lety se pak počet zastupitelů pohybuje mezi 1,2 a 1,7 procenty. V dalších věkových kategoriích již procenta rostou. Zajímavé je, že mezi jednotlivými volbami se průměrný věk zastupitelů zvyšuje. I mladší jedinci se ale zúčastňují důležitých jednání, to již ale nesouvisí s jejich věkem, nýbrž s nabytou pozicí v rámci zvolení do zastupitelstva a mají tak přístup k moci.

³³Zdroj: Český statistický úřad (ČSÚ). On-line na: <https://www.czso.cz/documents/10180/20536324/422107k4.pdf/00e1549a-7015-4ae7-a894-b42a37abab2b?version=1.0> (str. 4). (cit. Dne 15. 2. 2016).

Dalším aspektem, kterým jsem se zabýval, je zasedací pořádek při jednání zkoumaných stran. Kladl jsem si otázku, zda je při těchto jednáních viditelná stratifikace na základě pozice u stolu. Zasedací pořádek při jednáních odhaluje, zda je či není komunikace mezi komunikačními partnery rovnocenná. Důležitým aspektem rovnocenného jednání je nejen prostor, ale pozice u stolu, u kterého jednání probíhá (Thiele, 2010: 87). Peter Clayton dodává, že je velmi důležitý i tvar stolu. Správný zasedací pořádek by neměl být založen na přímém kontaktu z očí do očí. Pokud je stůl hranatý, měl by komunikační partner být v ideálním případě posazen v devadesátistupňovém úhlu oproti další osobě. Ideálním stolem pro zasedání a navození rovnocenné nálady mezi komunikačními partnery je kulatý stůl. Oproti tomu jedinec v čele stolu, ve tvaru obdélníku či oválu má při zasedání největší vliv. Pozice u stolu má při zasedání rozhodující význam. Pokud je zvolen správný zasedací pořádek je možné dosáhnout i lepší pozice pro vyjednávání (Clayton, 2004: 40-46). Tento popis lze vztáhnout na schůzi spíše na menších zasedáních. V mém případě na schůze stranických buněk. V případě první strany jsou v místnosti hranaté stoly, avšak předseda sedí s ostatními v jedné řadě vedle sebe. Na druhé straně stolu sedí další řada straníků. Podle Claytonovy typologie se tak nejedná o správný zasedací pořádek, protože je založen na přímém očním kontaktu. Druhá stranická buňka se při zasedání schází u kulatého stolu. Všichni u stolu jsou si tedy rovni. Tato strana je v pozdější analýze označena jako strana s mocenskými strukturami tekutého rázu.

Zkoumal jsem dvě různé situace, které více napovídají o tom, v jakých kruzích je zasedací pořádek důležitý. První situací byla uzavřená schůze strany nebo městského výboru a druhou zkoumanou situací bylo zasedání zastupitelstva. Zdena o rozložení pozic při jednání městského výboru vypověděla: "*...spíš je tam vidět jak jsou rozložený podle toho, jak kdo přijde nebo podle toho, jak kdo je komu sympatický*". Pavel k tomu

dodává: *"...z technického hlediska je vždy řídicí člen schůze jako uprostřed, aby mohl udělat slovo a tak, ale jinak tu žádná stratifikace pozic není, to i když jsem byl jinde na sněmech a tak to prostě není, nějaká pravidla to mít musí to je jasný, ale že by to bylo hele ty si jen řadovej ty si sedni dozadu a my velký jdeme dopředu, to není".* Po těchto odpovědích jsem šel ještě více do hloubky a doptával jsem se i na zastupitelstvích menších obcí a měst. Z výpovědi jednoho ze zastupitelů malé obce ve stejném kraji, kterou zkoumám, jsem se dozvěděl: *"Chlapi si sedaj podle toho, jak přijdou, jen abych to uved na pravou míru, my nemáme žádnou honosnou kancelář nebo dokonce zasedačku, my se scházíme v hospodě, já mám hospodu, tam uděláme dlouhej stůl, že jo a chlapi si sedaj tak jak chtěj, není to tak ty se sedni tady a ty támhle, já si sednu někam mezi ně, máme program a probíráme jednotlivý body programu jako všude jinde".*

Co se týká zasedání zastupitelstva, zde je stratifikace pozic striktně daná, ale je to způsobeno především tím, že politici zde hlasují pomocí hlasovacího zařízení, které přináleží k určitému místu. Jsou zde lavice po dvou místech a sekce jsou rozděleny podle přináležení k určité straně. Striktní hierarchie panuje i u stolů v čele místnosti, kde nejvýše sedí předseda zastupitelstva, tedy primátor a dále náměstci. Ani na zastupitelstvu, jakožto nejvyšším zasedáním v rámci města, nemohu potvrdit stratifikaci pozic podle hierarchie v zastupitelstvu. Ty samé závěry jsou pozorovatelné ze zasedání městského výboru a rady města. Pozice nejsou rozděleny ani podle věku, ale ani podle pohlaví. Jsou rozděleny podle příslušnosti ke straně (v rámci zastupitelstva), přičemž platí, že koaliční strany sedí u sebe a opoziční také. Ani v tomto duchu nehraje věk žádnou větší roli. Z pozorování na schůzích jednotlivých stran mohu potvrdit, že zasedací pořádek vznikl nahodilým způsobem.

Srovnání provádím na příkladu zasedacího pořádku poslanecké sněmovny (obrázek č. 10 v přílohách). Vybral jsem zasedací pořádek,

který je platný od 9. 7. 2015 dodnes. Tento zasedací pořádek potvrzuje závěry mého pozorování. I ve vrcholné části politiky platí rozdělení pozic na základě příslušnosti k dané straně. Na obrázku je číslem 1 označen předseda Poslanecké sněmovny ČR. Od čísla 2 do čísla 34 jsou označeni poslanci a poslankyně KSČM. Čísly 35-83 jsou označeni poslanci a poslankyně za ČSSD atd. Jako poslední jsou usazováni nestraníci nebo nezávislí. V zasedacím pořádku PS ČR se také neprojevují mocenské pozice. Např. ministr financí je v zasedacím pořádku zařazen vedle řadové poslankyně. Stejně tak ministr obrany či vnitra. Ani v tomto zasedacím pořádku se neprojevuje rozdělení na základě věku či pohlaví.

12.3 Kvóty a aspekt genderu v politice

Téma kvót se v rozhovorech ukázalo být rozporuplným tématem. Tak jako je rozdělena společnost v názorech ohledně kvót, tak se zdají být rozdělení v názorech i politici. Toto téma jsem zařadil mezi okruhy, na které jsem hledal odpovědi v rozhovorech, které byly předem naplánované, ale i v rozhovorech s politiky a političkami po různých zasedáních, u kterých jsem byl jako pozorovatel přítomen.

Stanislav tvrdí: "... já osobně jsem proti kvotám, je to to samý jak u těch mladejch. Když žena bude schopná, tak se tam dostane svojí pílí a ne tím, že tam bude muset být. Když tedka máme čtyřicet procent na kandidátce v politice tak si myslím, že to bude spíš kontraproduktivní, aby potom teda ty ženy, abysme splnily ty kvoty, tak je dáme na poslední místa na kandidátku tak se to taky může těch žen dotknout, ne? Dyt máme v zastupitelstvu zároveň poslankyni a taky se tam nedostala kvotama ale tím, že chtěla a je volitelná a lidi jí volej. Ke všemu to vidim na těch jednáních už druhý volební období, že ty kvoty jsou špatně. Tam jsou dosazený ženy, který jsou povoláním třeba skvělý vychovatelky dětí nebo učitelky, ale o politiku se zajímaj jenom okrajově a pak když jsou

nějaký kontroverzní rozhodnutí a hlasování tak se koukaj kolem sebe, jak maj hlasovat jo, to neni dobře. Proto ty kvoty neuznávám".

Oproti tomu Jan se na téma kvót v politice vyjádřil spíše kladně: *"Mně to nepříjde uplně jako špatný, dyt je pravda že těch žen v tý politice, a nejen teda politice je málo. Celkově jsou ženský podceňovaný, třeba moje žena je hrozně šikovná grafička, ale to je taky hrozně maskulinní prostor, tam kdyby byly kvóty, jako máme v politice dneska by byla ve velký firmě náký a měla by mnohem větší plat než má teď. Podle mě to je výhodný, na druhou stranu to může zase náký ženský odradit, je to sporný téma no".*

Pokud se zaměříme na výpovědi žen političek ohledně tématu kvót v politice i zde pozoruji určitou rozporuplnost. Dvě respondentky z mého vzorku o kvótách vypovídá spíše negativně. Zdena říká, že: *"... to přijde k tomu, že do tý politiky přijdou ženský typu "pavlačová bába", která bude vykřikovat tohle je špatný a tohle je skvělý a přitom se o politiku vůbec nezajímají, tohle vůbec není konstruktivní. To je jako chlapi co vysedávají v hospodě a vykřikujou co je dobře a co ne, to prostě neni to, jak by to mělo bejt. Těch ambiciozních žen se určitě najde dost, který se tam dostanou i bez toho, takže kvóty určitě ne, určitě ne".* Božena, která je nejvýše postavenou ženou v mém vzorku dodává: *"Víte, já s tím mám trochu problém - já bych k tomu celému přistupovala trochu jinak, já bych ty povinný kvóty dala, co se týká voleb komunálních, oni si pak odtahaj tu komunální politiku a pak jsou připravený na tu cestu do tý vrcholný politiky: My celkově vůbec nejsme připravený na těch povinných 40 procent co se tedka deklaruje, my jsme připravený tak na těch 20. Celkově s těma kvótama mám prostě problém, je to složitej pohled na to, prostě by s to mělo víc rozpracovat a hlavně celkově s tím lépe pracovat".*

Z těchto dvou výpovědí by se mohlo zdát, že političky berou kvóty, které mají podle jejich předkladatelů zlepšit pozici žen ve společnosti a hlavně v politice, brány spíše negativně. Z výpovědi Heleny se dozvíme: "...

kvóty a jejich přijetí má svou výhodu hlavně politice, kam by se tak dostalo víc žen, což bez nich evidentně nefunguje a již pěknou řádku let. Hlavně kvůli myšlení společnosti a hlavně té české, v které stále převládají stereotypy. Když se více žen dostane do politiky, víc se pak lidé u moci budou zabývat postavením žen v celý společnosti. Taky na pracovním trhu a pak by to mohlo celkově napomoci změně situace k lepšímu. To jsou ale bohužel zatím všechno jen představy a nic co by skutečně pomáhalo se zatím neobjevilo, v praxi bohužel ani kvóty nefungují".

Doptával jsem se později i žen mimo politické kruhy pro doplnění obrazu o kvótách. Je zajímavé, že ženy stojící mimo politiku, avšak pracující ve vysokém managementu, kvóty spíše prosazují. Vybral jsem dvě firmy působící ve zkoumaném městě. Hledal jsem ženy vykonávající vysokou pozici v hierarchii firmy, přičemž jsem nezařadil žádné další určující atributy. Poté jsem se doptával na problematiku kvót. Výpovědi tří manažerek ze dvou různých firem se shodují na tom, že kvóty jsou důležité a to nejen v politice. Slečna Erika, pracující ve vysokém managementu firmy zabývající se poradenstvím vypověděla: *"Když přirovnám naši firmu k politický straně, můžu říct, že se vracíme do roku 1950, kdy místo ženy bylo jenom u plotny a doma, já jsem tady jediná žena ve vedení, za to chlapů je tu jedenáct. Kde je asi ten problém? Podle mě tady platí - chlapi chlapům. To by se mělo změnit nejen v managementu, ale i v politice a tam především, protože odtud to všechno pak jde dál, a to Vám podle mě řekne většina ženských v mojí pozici."*

V rámci doptávání se na kvóty v politice jsem z úst žen zaznamenal ještě jedno okrajové téma, které si zaslouží prostor i v této práci. Po prvních rozhovorech jsem problematiku kvót a genderu rozšířil o doptávání na aspekt toho, jak jsou ženy, političky nahlíženy muži a naopak. V rozhovoru se Zdenou jsme se na toto téma dostali poměrně záhy. *"Já musím říct, že až po tom co jsem začala pracovat v politice jsem zjistila,*

že jsem jen žena, předtím jsem to nijak nepozorovala, myslím tím chováním mužů vůči mně. Tak jako je to všeobecně, všichni muži to tak mají, co se týče politiků. Příklad za všechny při volbě krajské konference raději zvolili muže, zedníka, uvolněného starostu z malé obce - je to člověk, kterýho si vážím, ale zvolili ho tam i přesto, že vůči němu stála silná žena, doktorka, uznávaná odbornice a dlouhodobě pracuje na vysokých pozicích, která by se na tu pozici hodila víc. Je to tak jak to je v běžném životě - chlapi sobě". Jana k tomuto tématu dodává: "Myslím, že to je na škodu, oni to tam pak točej v takovejch spirálách a neví kudy kam, tam by jim třeba pomohla odbornice. Takovejch příkladů je tam jeden vedle druhého". Co se týká pohledu mnou doptávaných politiků na ženy v politice, zde panuje stoprocentní shoda v názoru, že ženy berou jako sobě rovné. Někteří se dokonce vyjadřují, že ženy nazírají v politických kruzích neutrálně. Je zajímavé, že většina mužů si u této otázky vystačila s jednoslovnou či několika slovnou odpovědí a dále tento fakt nerozváděli.

Faktem je, že nastavení genderových kvót v politické straně pozměňuje její strukturu. Například tím, že je založena organizace uvnitř strany, kam je dosazen větší počet žen.³⁴ Jiří Pehe v rozhovoru, kde kvóty prosazuje tvrdí, že: "... struktury současných stran jsou nastaveny tak, že je pro ženy těžké se v primárních či jiných nominačních kláních prosadit".³⁵ Oproti tomu Moshe Maor popisuje strukturu strany jako neustálý boj o moc, kterého se účastní všichni členové strany. "Všichni lidé spojení s politickou stranou se nacházejí ve vzájemných konkurenčních vztazích. I

³⁴Zdroj: Centrum pro výzkum veřejného mínění Sociologický ústav AV ČR. On-line na: http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c3/a3909/f11/100011s_Zeny%20v%20politice.pdf (str. 2). (cit. Dne 16. 2. 2016).

³⁵Zdroj: Pehe.cz. On-line na: <http://www.pehe.cz/Members/redaktor/kvoty-pro-zeny-nejsou-nesmysl> (cit. Dne 16. 2. 2016).

zde aktéři bojují se svými názory o vliv. To vytváří hybnou sílu stranického života“ (Maor, 1998: 1). Kvóty tak proměňují nejen struktury strany, ale i boj o moc, přičemž jakákoliv úroveň strany má svůj potenciální mocenský vliv.

Z mého pozorování mohu vyvodit závěr, že mocenská struktura strany ve spojitosti se ženami v politice je propojena především s proklamací vnitrostranické demokracie obou zkoumaných buněk. To znamená, že v pozorování nelze prokázat vliv pohlaví a problematiky kvót na stejné šance prosazení žen a mužů. V zúčastněném pozorování na zastupitelstvu i schůzích jednotlivých buněk byli muži a ženy rovnocennými partnery. Další důležitý poznatek je, že obě buňky mají zájem o větší zapojení žen a mladých jedinců do politického života. To vede k redistribuci moci uvnitř zkoumaných buněk. Moc se tak rozděluje mezi věkové skupiny, ale také mezi muže a ženy. Stranická buňka s mocenskými strukturami tekutého charakteru je na tom se zapojováním mladých jedinců a žen o něco lépe. Z mého vzorku je členem této buňky statutární náměstek primátora a získal tak velkou část moci i v rámci své politické buňky. Stejně tak jeho kolegyně, jedna z mých respondentek zastává funkci poslankyně, zastupitelky a nyní také místopředsedkyně této stranické buňky. V posledních volbách z kandidátky této strany získalo mandát hned pět politiků a političek do 40 let, přičemž celkový počet mandátů byl devět. Větším zapojením mladších politiků nebo žen tak dochází k redistribuci moci uvnitř strany.

12.4 Oligarchizace

V rozhovorech jsem se věnoval tomuto tématu dopodrobna a to nejen v rozhovorech, které byly naplánované a domluvené ale i v těch, které se uskutečnily po jednání zastupitelstva. Tímto jsem získal další respondenty do své práce a mohl jsem tak rozšířit názorové spektrum komunálních politiků. Jednalo se o dva rozhovory se dvěma dalšími

zastupiteli. Je důležité zde zmínit jeden aspekt, který se tímto tématem prolíná. Názory a myšlenky politiků na přítomnost oligarchizace v politických kruzích lze rozdělit na dvě samostatné části, které se vynořily v mém šetření. Jedná se o oligarchizaci lokální, objevující se především v komunální politice - v rámci města či obce a oligarchizaci státní - do které spadá především taková, která se děje na půdě parlamentní a zasahuje tak všechna patra politiky.

Z rozhovorů vyplývá, že všichni zúčastnění mají s pojmem oligarchizace alespoň nějakou zkušenost a také to, že oligarchizace v dnešní politice hraje nemalou roli. Stanislav na toto téma vypověděl: *"Když to vztáhnou k nám, tak třeba bejvalej zastupitel, kterýmu šli všichni zastupitelé na ruku a postupem času to tam ovládal úplně celý, ne až tak ekonomicky, ale spíš teda opravdu politicky, kdy cokoli navrhl, bylo předem schváleno. Když to tak řeknu, tak prostě nebylo o čem mluvit a vlastně ani o čem hlasovat, předem se vědělo, jak hlasování dopadne a to nedej bože, když se někdo postavil proti němu, naštěstí je to už pět let co byl jako nepohodlný odstraněn z čela té strany, který vládl a od té doby tu byl celkem klid".* Někdy v letech 1998-1999 se stal zastupitelem, později náměstkem místní podnikatel. Město řídil tak jako řídil svou firmu. Náměstkem byl dvě volební období. Kandidátka místních podnikatelů byla po tyto období nejsilnější.³⁶ Stanislav k tomu dodává: *"... trochu podobný model je ANO."* Z rešerše novinových článků vyplývá, že se v tu dobu jednalo o korupční jednání, které bylo spjato s vícero členy tehdejšího zastupitelstva. Stanislav říká: *"Město dokázali zadlužit tak, že dluhy jsme spláceli ještě před dvěma lety. Rozprodali co se dalo. Tento starosta byl obviněn (rozhodoval bez usnesení rady), byl ve vazbě, ze které se dostal jen díky amnestii."*

³⁶ Zdroj: Archiv volebních výsledků na www.volby.cz

O něco zajímavější je případ, který se děje v dnešní době v menším městě stejného kraje, kde je dnes Stanislav řadovým zastupitelem v opozici. Znovu jsem se na případ, kde je opět zřejmá provázanost podnikatelských záměrů a politického vedení, zaměřil blíže. Stanislav tvrdí: *"V současné době je rada města "ovládána" jiným podnikatelem. Oba dva jsou si svým způsobem podobní, jejich jednání je hulvátské."*

Znovu jsem zapátral v archivu místních deníků a poté jsem se rozhodl navštívit veřejné jednání zastupitelstva. To se konalo 28.1. 2016. Ten den se mimo jiné projednávala i kauza s prodejem pozemků města. Jeden ze zastupitelů upozornil na fakt, že: *"... finance utržené za prodej pozemků o kterých se bavíme, došly na soukromý účet, nikoliv na účet města."* Jednalo se o účet rodinného příslušníka jednoho z radních, kterým je podnikatel zmíněný Stanislavem. Oslovený podnikatel a zastupitel v jedné osobě řekl, že již sjednal nápravu a jednalo se o nedorozumění. O provázanosti rodinných příslušníků tohoto politika s vedením města ale svědčí fakt, že v dalších dvou stranách, které jsou jak v opozici tak i koalici města, působí bratr a otec tohoto muže. To je aspekt, který ovlivňuje nedotknutelnost tohoto politika v daném městě. Prozatímni nedotknutelnost tkví v tom, že ovládá koaliční strany i jednu opoziční stranu. Přitom se nejedná o žádnou zobecnitelnou strategii vládnutí ale pouze o finanční prospěch. To mi potvrdil i Stanislav: *"Nelze říct, že by to v tomhle městě byla nějaká strategie, spíš jde jenom o byznys"*. Stanislav mne dále upozornil na názorný příklad provázanosti politických a podnikatelských zájmů v tomto městě. *"... Jediná priorita tohoto vedení města je vybudovat komunikaci do průmyslové zóny za 90 mil. Kč³⁷, kde zmínění pánové mají své zájmy, mimo jiné zde sídlí i jejich firmy"*. To potvrzuje i schválený plán investic města pro rok 2016, kde figuruje právě plánovaná výstavba Průmyslové ulice jako největší finanční položka.

³⁷ Poznámka výzkumníka: Roční rozpočet města je kolem 120 mil. Kč.

Hlavním představitelem oligarchizace byl ale podle všech a to i podle médií bývalý primátor města, ve kterém jsem výzkum prováděl. V tomto úseku bylo velmi zajímavé spektrum odpovědí nejen předem vybraných lidí do mého výzkumu ale i mimo něj.

Pavel, tou dobou náměstek primátora, se v rozhovoru rozpovídal na téma jednoho z bývalých primátorů, který byl nazýván oligarchou a to nejen běžnými občany a kolegy, ale i médii. *"On se rval za svoje křesílko, je potřeba se podívat hodně do historie, jak takový lidi vznikaj, jak rostou, třeba tenhle kterého zmiňujeme je ortodoxním členem své strany, a inklinoval k tehdejšímu primátorovi, který si ho pěstoval k náký lepší pozici. Pak se dostal na radnici a dostal se na velkou pozici náměstka primátora. Podle mého názoru v této pozici nebyl ani úspěšný, ale ani neúspěšný, ale prostě normální náměstek. Pak, se ale dostal o stupínek výš, protože ten jeho pěstitel už nebyl tak perspektivní, jak by měl být a přeskočil svého učitele na tu nejvyšší metu ve městě. V tu dobu ale začaly velké střety, protože tento jeden primátor si začal myslet, že je genius a bez něj celé město fungovat nebude. Já sem s tímto člověk spolupracoval čtyři roky, jedno volební období a musím říci, že v rámci profesních věcí to bylo všechno v pohodě, ale co se týče zbytku, byl problém - musel jsem si krýt záda, protože cokoliv co jsem vymyslel to nejen já a nepohlídalo se to, druhý den bylo v médiích jako jeho výrok a nápad. Nutně si tak musel ve městě udělat hodně přátel, ale také hodně nepřátel - abyste mohl zůstat na nějaké pozici a mohl mít tu velkou funkci, tak musíte udělat nějaký kompromis a nebo se k něčemu otočit zády, ale v politice se takové věci nezapomínají a jelikož tenhle člověk udělal jak ty první věci, tak ty druhé, tak lidé začali zjišťovat, že i bez něj to v našem městě funguje normálně a někteří z nich toho měli dost až do takové míry, že s tím začali něco dělat - tak jsme přešli od oligarchy k zapomenutému."*

Fakt, o kterém se zmínil Pavel, jde proti koncepci oligarchie, jak jí pojímá Michels. Michels nazíral změny ve vedení oligarchických organizací jako velmi omezené. Ke změnám ve vrcholném vedení tak dochází spíše zřídka. Když ke změně ve vedení dojde, jedná se spíše o začlenění nových členů do již existující oligarchické struktury. Nejedná se o změnu vedení prostřednictvím sesazení elity (Michels, 1931). V tomto případě se spíše jedná o formu tzv. nových sociálních hnutí, které jsou skeptické k hierarchickému uspořádání organizace a tíhnou spíše k uspořádání síťovému. Také jsou typické odmítáním Michelsovým pojetím organizací.

O tom samém člověku se rozpovídali i další respondenti. Jana "příběh oligarchy" shrnula následovně: *"Víte co je zajímavé, že tenhle člověk tady vládnul a vládnul všem, když nepočítám opozici a to, že si namastil kapsu, bylo všem jasné, teď je to už i oficiálně potvrzený, když ho za to zažalovali³⁸ a kuli tomu musel složit funkci - nejvtipnější ale bylo, když tu byl velvyslanec z Ameriky a primátor se mu chlubil jak bojuje proti korupci ve městě a celkově stát s tím něco dělá. Bum ho, měsíc na to obviněnej z korupce a předražení zakázky. Budování celoživotní pozice, pak vládnutí celému městu, oligarcha jak vyšitej a dneska po něm neštěkne ani pes."* Zdena vykonávající ve straně funkci tajemnice se k tématu oligarchizace vyjádřila takto: *"Vždycky jsem akorát slyšela, tenhle má vazby tady a tenhle zas támhle, v tomhle případě si myslím, že v rámci naší strany jsou to spíš pomluvy, já osobně se s tím nesečkala. Pokud to vztáhnou na jiné strany, tak třeba u ANO je to asi jasná věc, ale jak říkám v naší straně jsou to podle mě jen zlé řeči, to že někdo někomu podá ruku a něco se domlouvá, ještě nemusí být oligarcha".*

³⁸Poznámka výzkumníka: v době kompletace této práce byl nad tímto politikem vyneseno rozsudek odnětí svobody a také nutnost uhradit škodu, kterou způsobil svým podvodným jednáním.

V tomto úryvku se ukazuje důležitý poznatek toho, že do komunální politiky zasahuje i politika celostátní. Jelikož je toto téma probíráno i v médiích není potřeba cokoliv anonymizovat - podle všech respondentů je oligarchizace v politice nejlépe vidět na příkladu koaliční strany ANO 2011 v čele s Andrejem Babišem. *"Je to spíš o někom jiným, všichni víme, že Babiš oligarcha je"*, dozvídáme se z rozhovoru s Patrikem. Když zajdeme ještě hlouběji do výpovědí mých respondentů a zaměříme se především na výpověď Heleny, dozvíme se, že: *"... ve vrcholné politice se musíme setkat s oligarchizací, tam je to nezbytné, nemuseli bysme se s tím setkat, kdyby lidé víc přemýšleli - ty superbohatí lidi, který už nebaví cpát peníze do hejtmanů a náměstků, ministrů tak si založí svojí stranu a oblnou národ a jedou takovým způsobem a lidi už nevidí, že takový lidi pronikaj do médií, ovlivňují státní zakázky. Ten člověk má velkej vliv, já s tím plně nesouhlasím. Je to velmi nebezpečné. Je škoda, že lidé se rozhodují na základě bulvárních médií jako TV Nova nebo Blesk a pak již nevidí, že do veřejnoprávní televize pronikli lidi na regionální redakce od těch oligarchů - proč tohle nikomu není divný? Já se toho bojím."*

Božena, která je nejen komunální političkou, ale i opoziční političkou v poslanecké sněmovně parlamentu České republiky mi v rámci rozhovoru vyprávěla příběh z jednání. *"Když se jednalo o biopalivech ve sněmovně, tak agrofert říkal, že nemá skoro žádný vliv, ale my sme si pozvali toho nejvyššího na klub, abysme se ho zeptali, jak to je. Byl v šoku, že se ho vůbec nákej řadovej poslanec vůbec na něco ptá. Pak jsme mu předložili čísla a to, že ohledně toho řepkovýho sajrajtu, jak já tomu říkám, dodává do Čepra přes 50%, to není v pořádku, on byl z toho úplně hotovej, co si to vůbec dovolujeme a já si v tu chvíli uvědomila, co to je za člověka a o co mu vlastně jde, byl to konflikt zájmů, který on pořád vylučuje, ale všichni o něm vědí - tam byl vidět ten velkej rozdíl mezi náma poslancema a mezi ním - a to je ta oligarchizace"*.

Na toto téma jsem se ještě zpětně doptával Pavla a Františka. Zaměřil jsem se na otázku: Věříte, že takovýto lidé opravdu disponují mocí? Pavel mi na tuto otázku odpověděl: *"Na tohle je jednoduchá, ale celkem složitá odpověď". Pokud odpovím jednoduše, ano má moc, dokonce velkou moc, ale.... Pokud se na tuto figuru podíváme ještě jiným úhlem pohledu, trochu se nám obraz promění. Ani ta nejvyšší mocenská struktura nikdy nemůže fungovat bez podřízených, tak to prostě je. Ano, tento člověk má moc, tedy měl, pokud mám být úplně přesný. V tu dobu co tady tomu šéfoval, opravdu moc měl. Všichni ho zdravili pane primátore, když někdo chtěl, šel za panem primátorem, když někdo něco potřeboval, muselo to projít přes pana primátora a pan primátor si okolo sebe nandal takový lidi, aby opravdu mohl říci, jsem nejvýše a beze mě to prostě nepůjde. Lidi, kterými se obklopil, se dělili v tu dobu na dvě skupinky. První skupinka byla věrnými poskoky pana primátora a pan primátor ve vztahu k této skupině byl vládcem vševládcem. Druhá skupinka byla ale solidární pouze na oko a už od začátku se v ní formoval nástupce našeho oligarchy. Dá se tedy s jistotou tvrdit, že primátor opravdu moc má a není to pouze jen jako na oko, i když někteří primátoři to tak mají a to v rámci nejen naší země, ale pokud se bavíme o tomhle jednom jedinci, je to nesporné. Jak s oblibou říkám - Moc nabyl, moc pozbyl".*

Ve druhé zkoumané politické buňce se jednalo o velkou mocenskou pozici jednoho ze zastupitelů. Šlo o podnikatele vykonávajícího současně funkci zastupitele. Jak jsem naznačil v teoretické části této práce – politická oligarchie vzniká tehdy, když se propojí politická činnost a další činnost politika. To v tomto případě byla podnikatelská činnost zastupitele. Došlo k propojení ekonomické a politické moci. Stanislav, jež byl tou dobou také zastupitelem za opoziční stranu vypověděl: *„Tenhle pán měl odjakživa v našem městě vliv, jednalo se o pána, který měl stavební firmu. Tady to spočívalo v tom, že se jednoduše obcházelo výběrový řízení a všechny stavby ve městě se přihrávaly automaticky jeho firmě.*

Nebo ne všechny, ale naprostá většina jo. Pak si vybudoval takovou pozici, že firmu předal svému synovi a šel do politiky, a začal si ty zakázky přihrávat sám, protože tenkrát byla kauza, že se to provalilo na bejvalý zastupitelstvo města. Kolem sebe si vytvořil mlhu z jeho kamarádů a došlo k tomu, že byl vlastně u vedení celého města. Když bylo potřeba něco schválit, tak se prostě zaplatilo lidem, kterým bylo potřeba“. To odpovídá Michelsovu pojetí, když tvrdí, že při strukturovanosti organizace vůdce spojuje se stranou veškerou svou materiální činnost a díky ekonomickým prostředkům, které z ní těží, se snaží v jejím čele udržet jakýmkoliv způsobem (Michels, 1931: 349).

Keller dále mluví o tom, že všichni vůdci začínají podřizovat zájmy organizace svým vlastním zájmům a tím si organizaci podřizují. Před okolím se ale tváří všelidově, tak aby získali co možná největší podporu mezi voliči (Keller 2005: 190). V případě tohoto politika to podle Stanislava probíhalo podobným způsobem. *„On pořádal třeba den dětí na náměstí, různé meetingy a tak, jako za stranu, za kterou byl. Samozřejmě nejviditelnější figurou na těch akcích byl on. Nemusel to ale nějak přehnaně ukazovat, mezi lidma to bylo známý, že to financuje a nemůžu říct, že by ho lidi neměli rádi“.* Ve Stanislavových výpovědích lze odhalit tzv. psychologické faktory vedoucí k oligarchizaci, které uvádí Michels. Mezi ně patří touha vůdce co nejdéle zůstat u vedení nebo pasivita straníků, která podle Stanislavových slov byla v té době velká.

Oproti tomu další dotazovaní se vyjadřovali spíše negativně. Shodovali se na tom, že bývalý primátor velkou mocí neoplývá. Důvodem je jeho ústup. Při zacílení otázky na dobu kdy byl tento muž primátorem, se ale odpovědi rapidně proměnily. Všichni respondenti, kteří byli v době vlády primátora v zastupitelstvu, se shodují na tom, že tento člověk s nástupem do své funkce začal dráhu rychlého vzestupu své neomezené moci ve městě a to téměř na všech důležitých politických postech. Na tom by nebylo nic, až tak nepochopitelného z důvodu, že tento muž zastával

nejvyšší politickou pozici ve městě. Dotazovaní se ale shodují, že tento muž měl opravdovou moc již před tím, než se stal primátorem. Božena k tomu dodává: *„Pan primátor nebyl jenom primátorem, byl také člověkem, který uměl rychle vstoupat vzhůru v celkové hierarchii orgánů města. Vzpomínám si, že byl předsedou dozorčí rady v jedné velmi důležité firmě, která dodávala celému městu a přilehlému okolí energie. Už v tu dobu to byl velmi mocný člověk, v tu dobu byl řadovým zastupitelem. Později se stal náměstkem, v době kdy primátorem byl jeho dobrý přítel, jenž ho do politiky vlastně dostal, řekla bych“.*

To, že se oligarchizace neprojevuje takovým způsobem, jakým jsem předpokládal, může být zapříčiněno kontaminací vzorku. Michels předpokládal, že v organizacích je velký problém nečinnosti a nezájmu řadových členů o dění a řízení politické strany, to pak kompletně přenechávají vůdci. Rozhodovací pravomoci se z důvodů velké složitosti řešených problémů dostávají do rukou úzké skupiny lidí (Michels, 1931: 350-352). V mém výzkumu se sešly dvě strany, které se často scházejí v místních schůzích strany. Některé strany mají odlišnou představu stranické organizace a po svých členech vyžadují aktivnější závazek vůči politické straně. Také aktivní participaci na chodu strany. To pak vyžaduje větší frekvenci schůzí místní organizace. Liší se stranu od strany, ale výrazem častější schůze strany můžeme označit takové, které se dějí alespoň čtyřikrát ročně (Linek, 2004: 184). Tento fakt se odráží nejen ve větší usnášeníschopnosti místních organizací, ale podle mých závěrů z pozorování se tento fakt, může odrážet i v tom, že ve zkoumaných buňkách není přítomná oligarchizace. To může být ale způsobeno také tím, že se jedná o stranické buňky, které mají málo členů.

Dalším závěrem, který vyplývá především ze zúčastněného pozorování na schůzích místních organizací obou zkoumaných buněk, je struktura zkoumaných stran. Místní organizace politických stran, které se sešly v mém vzorku, jsou založeny spíše na síťovém uspořádání než na

uspořádání hierarchickém. Odpovídají tak modelu nových sociálních hnutí. Helen Brownová definuje nová sociální hnutí nebo politické strany na základě vzdoru železnému zákonu oligarchie Roberta Michelse. Je pro ně typická nechuť k vytváření a udržování rozsáhlých hierarchických struktur se silným vůdcem na vrcholu hierarchické pyramidy. Preferují spíše síťovou strukturu a koordinaci před řízením. Jejich členstvu vyhovuje spontánnost a možnost participovat na rozhodování. Z toho plynou důsledky i pro vůdcovství těchto hnutí. Týmový duch vůdcovství se šíří na celou členskou základnu. Tvoří se tzv. „nehierarchické distribuované vůdcovství“, v jehož pozadí stojí předpoklad, že každý člen hnutí se může vůdcovským dovednostem naučit (Brown in Frič, 1989: 231).

13 ZÁVĚRY EMPIRICKÉ ČÁSTI

V této části se snažím shrnout veškeré závěry plynoucí z mého etnografického výzkumu. Stejně tak jako v předchozích kapitolách postupuji systematicky po tématech, tak jak jsem si stanovil ve svém plánu práce.

Ze všeho nejdříve jsem se zabýval motivy vstupu do politického života a také opětovným vstupem do politiky, a zda se tyto motivy v očích politiků a političek proměňují, nebo zůstávají stejné. Když propojím teoretickou část mé práce s tou praktickou a zaměřím se především na výpovědi jedinců, které jsem zpovídal v rozhovorech, mohu tvrdit, že dochází ke shodě. Mé empirické zkoumání opravdu potvrzuje negativní i pozitivní motivy vstupu do politiky a také mohu potvrdit, že jsem se setkal se všemi typy politiků podle motivů vstupu do politiky, které rozdělil Barber, ze kterého vycházím i já v kapitole: Motivы vstupu do politiky. Jsou zde tedy politici, kteří pojmají svou politickou dráhu jako proces zviditelnění a užívají si ji jako mediální hvězdy.

V komunální politice existují i politici, kteří se v politice ocitli náhodou, takového v mém vzorku představuje Stanislav avšak s tím rozdílem, že náhodu postupem času přeměnil na práci a velké úsilí ke změně ve městě. I poslední typ politika podle Barbera se v mé práci objevuje a je to bývalý primátor města, který bere politiku a vstup do ní jako svou osobní výzvu a jde si tvrdě za svým. Nejčastějším motivem, kterým svou politickou činnost prokazovali respondenti v mém dotazování, ale i mimo něj je faktor změny, sociální změny. Jedná se o sociální změnu jako cíl aktéra. Aktér přichází do politiky s cílem něco změnit. Přínosným zjištěním je, že nejčastějším typem politika v mém vzorku je typ, který Barber definuje jako jedince, jenž dobře ví, co mu získaná pozice v rámci politiky přinese a jak a co může v rámci své nabyté moci změnit a ovlivnit. Ovšem při užití jakékoliv typologie je nutné mít na paměti, že jsou popisovány extrémní pozice. V praxi tak u politiků můžeme nalézt více rysů z různých typů. Pro mě neočekávatelným zjištěním je přítomnost politiků, kteří se v politice ocitli úplnou náhodou. Zajímavé je, že se postupně promění z tohoto typu politika na politický typ, který je v mém vzorku nejvíce častý.

Sociální změnu jako faktor vstupu a setrvání v politickém světě uvádí naprostá většina politiků nejen v této práci, ale i rozhovorech a také ti, kterých jsem se nezávazně ptal po různých jednáních. Jedna taková změna se udála i v rámci vyslovení nedůvěry koalici ve městě, které jsem zvolil jako vhodné pro provedení výzkumu mé diplomové práce. Je zajímavé, že i já jako výzkumník jsem se na onom osudném zasedání ocitl také náhodou a dostal jsem se, zdá se k jednomu z nejdůležitějších bodů v politické historii města. V rámci tohoto pozorování se mi nepodařilo nalézt odpověď na mou výzkumnou otázku. Jednalo se o pozorování zasedání zastupitelstva a nikoliv buňky místní organizace, proto nelze odpovědět na otázku fungování mocenských struktur vybraných politických stran. Toto pozorování mi ale otevřelo prostor ke

schůzím daných stran, kde bylo možné hledat odpovědi na mé otázky. Jak jsem již nastínil v kapitolách věnujícím se zasedání zastupitelstva, zde šlo o proměnu mocenských struktur.

Hned po tomto jednání se začala řešit korupční aféra, se kterou je spojen nejen bývalý primátor města, již zmiňovaný v kapitole oligarchizace, ale také se spustil téměř nekonečný kolotoč přemlouvání, smluv, zákulisních dohod a několikerých jednání směřující k jednomu jedinému rozuzlení - změně. S tímto druhem změny a nastíněným pozadím se pojí ještě jeden aspekt zmiňovaný v teoretické části, kde narážím na teorii sociálního darwinismu jakožto hybatele společenské změny, v tomto případě tedy uspořádání politického uskupení a vládnoucí koalice. Pokud se na tento problém zaměřím hlouběji, je zřetelná zákulisní dohoda, kterou potvrzují po letech i samotní politici. Jak jsem již zmiňoval, od začátku byl bývalý primátor obklopen lidmi, kteří se toužili stát jeho nástupci.

Pokud vezmu Darwinovu teorii a převedu ji na politickou praxi, mohu říct, že z jedné poloviny souhlasí a to z té, která tvrdí, že připravenější a silnější jedinci přežijí. Bohužel druhá polovina definice již nesouhlasí, když tvrdí, že při nahrazení jedince se neuchovávají škodlivé znaky. Jak jsem zmiňoval v teoretické části mé práce, lidé jsou znechuceni neustálými sliby a hesly předvolebních kampaní jako je Jurečkův slogan: *"Změna, kterou potřebujeme"*. Tento slogan, stejně jako mnohé další týkající se změny v chování obchodních řetězců ohledně snižování kvality výrobků kvůli tomu, aby mohli mít vyšší marži, skončil bohužel v koutě. Tato "změna" byla avizována ministrem Jurečkou již v roce 2014, dodnes tato praxe obchodních řetězců stále funguje, jak se můžeme sami dennodenně přesvědčit. Právě z těchto důvodů veřejnost, čehož jsou si vědomi i samotní politici, vnímá slovo "změna" již poněkud jiným způsobem než pouze pozitivně.

V komunální politice je to ale viditelně mnohem lepší, než na té celostátní. Prvním důvodem pro větší důvěru ve změnu a politiku obecně je fakt, že voliči vybírají své zastupitele nejen na základě referencí a práce, ale i na základě toho, že mnohé z nich osobně znají. Jak se mi potvrdilo i v rozhovorech s voliči, ale i politiky, po jednáních zastupitelstva zvolení zastupitelé fakt, že jsou s voliči osobně propojeni a seznámeni, je zavazuje k větší úctě k jejich mandátu a také k tomu něco změnit. Změna vedení města a všech důležitých výborů proběhla i přes některé "porodní bolesti" celkem v klidu a mohou se tak nastartovat nové změny ve městě, které již odstartovaly. Změna je tak nejen v komunální politice velkým tématem.

Jedním z kritérií pro výběr respondentů v této práci je i věk. Důvody tohoto rozhodnutí jsem zmiňoval již v předchozích částech, a proto se zaměřím na výsledky svého výzkumu ohledně věkové stratifikace. Již v pilotním výzkumu mi dotazovaní i samotní aktéři potvrzovali, že věk s přístupem k moci nemusí nutně souviset. I přesto jsem se tento problém pokusil znovu prozkoumat i v mé diplomové práci a proto jsem věk zařadil jako kritérium pro výběr respondentů. Z rozhovorů i pozorování jsem si udělal ucelený obraz o tom, jak věk působí na dostupnost k rozhodovacím pravomocím a zda je předpoklad, že s vyšším věkem v politice roste i možnost větší moci, je správný či nikoliv. Pokud se tedy jedná o zastupitele, není zde žádný rozdíl k přístupu k moci na základě věku, všichni mají jednoduše stejné pravomoci při rozhodování - jak jsem se dozvěděl z rozhovoru s jedním ze zastupitelů: *"Hlas zastupitele je jen jeden a pokaždé má stejnou váhu"*. Pokud se jedná o kandidáty, zde je samozřejmě jakýkoliv přístup k moci odepřen, což je ale naprosto logické a správné. Většina dotazovaných se shoduje, že kritériem přístupu k moci není věk, ale spíše zkušenosti a chuť se učit stále něčemu novému. Takováto kombinace pak většinou končí úspěšným politikem a na věku až zase tolik nezáleží.

Je zde ale zapotřebí prozkoumat další části mocenských struktur. Jedná se o dimenze moci, které nejsou zjevné. Tyto dimenze se ukázaly při zúčastněném pozorování na zasedání zastupitelstva a také při schůzi politické strany. Při vzniklé situaci, tak jak jsem ji popisoval v kapitole zasedání zastupitelstva - odvolání primátora, se bezesporu jednalo o proměnu mocenských struktur. Po odvolání primátora a jeho náměstků se zdálo, že se jedná o odvolání z důvodu neplnění povinností koalice a proto se některé strany odloučily a spojením s politiky z opozičních stran odvolaly vedení města. Při odvolávání vedení města ale jeden ze zastupitelů pronesl: *"Chápal bych to jako politické rozhodnutí v okamžiku, kdy by byla odvolána celá rada města. Nechápu ale, proč mají být odvoláni pouze čtyři členové"*.

Po znovuzvolení stejného primátora a dosazení náměstků opoziční strany se ale ukázalo, že šlo pouze o výměnu pozic ve městě, které jsou důležité k rozhodování o toku peněz ve městě. Při zúčastněném pozorování se objevila dimenze moci, která je označovaná jako trojrozměrné pojetí moci, která klade důraz na objektivní zájmy a právě tím se podobá Marxově koncepci falešného vědomí. *"Ti kdo trpí falešným vědomím, vynakládají úsilí v iluzi, že jejich subjektivní zájmy, které jim vštíplila panující skupina, jsou jejich skutečnými objektivními zájmy"* (Miller, 2003: 306). Právě tato dimenze je viditelná při rozhodování zastupitelů, jenž opustili koalici a byli přesvědčeni několika dalšími, kteří celé odvolání připravili. Někteří šli dokonce proti své vlastní straně a později museli opustit její řady. Své vlastní zájmy, které hájili a byly jim vštípeny skupinou lidí, jenž se chtěli dostat k mocenským pozicím ve městě, se staly objektivními zájmy, které chránily naproti vzdoru všech ostatních. Pravdou je, že někteří z těchto jedinců se k mocenským pozicím ani po znovuzvolení primátora k rozhodovacím pozicím nedostali.

Další dimenzí moci, která se vynořila ze zúčastněného pozorování, je tzv. skrytá moc. Moc se může v některých případech uplatňovat skrytě a

nepozorovatelně a dokonce i efektivněji, než v případě moci zjevné. Může se jednat například o kontrolu diskuze či jednání jedním jedincem v takové míře, aby nedocházelo k rozhodování i "nebezpečných problémech", které by mohly ohrožovat jeho zájmy (Bell in Miller, 2003: 305-306). Ten samý efekt, který je zmiňován v knize Rodericka Bella jsem pozoroval i na zasedání zastupitelstva při odvolávání primátora. Celý rámec jednání kontroloval iniciátor celé změny, který i bod odvolání primátora a jeho tři náměstků zařadil na poslední chvíli do zápisu jednání. O tom svědčí výroky jako: *"Zdůrazňuji, že toto zastupitelstvo je velmi tolerantní a nechce se vracet k tomu, jak byl ohýbán jednací řád v rámci porady klubu. Vyzývám Vás, abyste nepoužívali obstrukčního jednání, když přicházíte s půlhodinovým zpožděním"*. Dimenze skryté moci se ale začíná projevovat v momentě, kdy zastupitelé začali zpochybňovat odvolání čtyř jedinců z vedení města. V tu dobu začali ti, co byli domluveni na odvolání primátora, předstupovat k řečnickému pultu a nabádat zbytek zastupitelů k hlasování. *"Kolegové, zaujměte svá místa, aby mohl být naplněn program, a ať se stane to, co se má stát. Ctěte vážnost tohoto zastupitelstva"* nebo *"Nenacházíme soulad, pojďme hlasovat o jednotlivých bodech"*.

Po zhlédnutí videozáznamu celého zasedání lze u těchto bodů dobře pozorovat iniciátora celé akce, jak odesílá SMS či emaily svým spolupracovníkům. Ti se pak hlásí o slovo v pořadí tak, aby dali co nejmenší prostor těm jedincům, kteří s odvoláním nesouhlasí. Skrytá moc se projevuje ještě v jedné části, jenž také popisuje Bell. *"Příjemce rozhodnutí nemusí být ochoten napadnout činitele při projednávání dané věci z důvodu předjímání porážky či odvety"* (Bell in Miller, 2003: 306). To se ukazuje při pohledu na pozici primátora, především při jeho odvolávání. Primátor sám nevystupuje proti odvolání a před samotným hlasováním sdělil: *"... že důvody odvolání jsou čistě politické, nikoli racionální. Nemyslím si, že bychom byli líní, nezodpovědní nebo případně"*

měli nějaké zjištěné zájmy. Nezbyvá než to vzít jako čistě politické rozhodnutí a také složení momentálního stavu sil".

Jedním ze základních aspektů ovlivňujících politický život je moc. Teoretická východiska vysvětlovaná v teoretické části se v empirické části potvrzují. S pojmem moci v této práci spojuji i mocenské struktury v politických stranách, které jsou v politických stranách ale i při politických jednáních nepřetržitě přítomné avšak v různé míře. Z empirického zkoumání vyplývá jednoznačný závěr - struktury jsou velmi proměnlivé a záleží pouze na jedinci, který má moc. Angelo Panebianco popisuje jedince, kteří ovlivňují mocenskou strukturu strany na základě šesti faktorů. Tyto faktory umožňují určitým jedincům převzít moc do svých rukou. Mezi tyto faktory patří: schopnost či znalost, kterou zná jen určitý jedinec. Dále kontrola pravidel a možnost s nimi manipulovat či komunikace na vysoké úrovni, se kterou souvisí kontrola stranických informací. V neposlední řadě se jedná o nastavování struktur strany pomocí regulace přijímání nových členů a také kontrola financí (Panebianco, 1988: 33-37).

V první zkoumané buňce jsou struktury pevné a často se nemění. Zde zasedají politici a političky starší 45 let. Jedná se tedy o starší a zkušenější část mého vzorku. V rámci buňky, kterou jsem měl možnost podrobit zkoumání, a byl jsem přítomen hned na třech po sobě jdoucích jednáních, se ukázala poměrně konzervativní struktura s jasnými hranicemi. Mocenská úroveň zde sice nehraje tu nejvýznamnější roli, ale i přesto je přítomna v řadě rozhodnutí, kdy s předsedou automaticky všichni souhlasí. Mladší kandidáti, kteří se zúčastnili těchto jednání, mi po jednání přiznali, že se nerozhodují sami za sebe, ale spíše podle lidí, kteří jsou jim blízcí - v tomto měřítku to znamená, ti kteří je k politice dostali. I z tohoto důvodu se struktury v dané buňce často neproměňují.

S ohledem na genderovou problematiku mohu potvrdit, že v rámci pozorování schůze druhé zkoumané buňky, se potvrzuje fakt, který nastínil v jednom z rozhovorů Stanislav. V této straně jsou nařízeny povinné kvóty zapojení žen do politického dění. Na schůzi bylo patrné, že dvě ženy nehlasují samostatně. Jak jsem se před zasedáním dozvěděl z rozhovoru se Stanislavem. *"Tyhle kolegyně, na které se ptáte to je příklad těchto kvót na který se mě ptáte. Jedna je učitelka ve školce a druhá je podnikatelka, o politiku se ale moc nezajímají"*. Zaměřil jsem se na chování těchto žen, které seděly vedle sebe při hlasování o investicích. Jednalo se o bod, jenž byl zařazen do projednávání na poslední chvíli. Z tohoto důvodu nebylo možné domluvit cokoli předem, proto bylo zajímavé pozorovat chování dvou žen, které se o politiku moc nezajímají. Zatímco všichni členové schůze hlasovali téměř okamžitě, tyto dvě ženy chvíli váhaly, a přitom se dívaly na jednoho muže v místnosti, který pokývl hlavou. Až poté obě hlasovaly. To odkazuje k pojetí moci behavioristických politologů, jež tvrdí, že *"výkon moci je vztahem, v němž činitel C se snaží způsobit, aby jiný činitel R dělal to, co činitel C chce"* (Miller, 2003: 305). S ohledem na věk, tuto problematiku obohatit nemohu, jelikož jsem v rámci pozorování nezachytil vliv věku na rozhodování či hlasování. I přesto, že se daná politická strana snaží v posledních letech zaujmout především mladé voliče a nové mladé kandidáty zůstává v porovnání s ostatními českými stranami mezi těmi celkově staršími z hlediska věkového složení.

Druhá zkoumaná buňka politické strany naopak patří mezi strany s nižším věkovým průměrem a tak je vhodná ke komparaci mocenských struktur. V této straně, jsou struktury spíše tekutého rázu, což zjednodušeně řečeno znamená, že se moc předává častěji než v předchozí straně. Struktura je tak více propustná a je zde větší možnost rychlejšího kariérního respektive politického růstu. Jedná se o politickou stranu, která má ve svých cílech, oslovení co největšího počtu mladých lidí a mají dokonce

program, v jehož stanovách nalezneme: *"Otevíráme se všem mladým lidem starších patnácti a mladších třiceti pěti let podobného politického smýšlení a orientace"*. Tato strana v tuto chvíli na krajských a městských úrovních staví především na mladých jedincích, kteří chtějí v politice něco dokázat. Struktury v této buňce jsou propustnější, než v buňce druhé. Jako příklad větší propustnosti struktur na základě věkového kritéria poslouží Pavel, jenž se vypracoval z této organizace pro mladé politiky až k jednomu z nejvyšších postů ve městě. Vstoupil do programu pro mladé politiky v 17 letech a později se stal předsedou této organizace. Po vstupu do komunální politiky v jeho 19 letech se stal zastupitelem města a dnes ve čtyřiceti letech zastává jeden z nejvyšších postů v politické struktuře zkoumaného města.

Z pozorování je patrné, že složení této buňky je věkově mladší, než buňky první. Také celé zasedání probíhá jiným způsobem. Proměna struktur je zde mnohem rychlejší. To je zapříčiněno podporou mladých jedinců, v této straně již od 15 let věku. To v rozhovoru popisuje i Pavel: *"Je to o tom, že ten vstup do té strany je dobrovolnej, nikdo Vás do toho nenutí, chceš, tak prosím vstup a můžeš něco změnit třeba"*. Tento fakt, je jedním z nejvíce důležitých faktorů ovlivňujících tekutost struktur v této straně. Dobrovolný vstup do politického prostředí ve věku, kdy se začínají formovat politické názory a přesvědčení. To potvrzuje i literatura. Například David Sears mluví o tzv. hypotéze vnímavých let. Podle této hypotézy se politická orientace a přesvědčení ustavují v pozdní adolescenci či na prahu dospělosti. Po ustavení je předpoklad zesílení těchto postojů. Jedinec v tomto věku formuje své politické myšlení a získává základní přístup do politiky (Sears, Levy, 2003: 74-76). Constance Flanagan tvrdí, že utváření politických postojů a přináležení k politice se děje skrze politickou a občanskou angažovanost ve věku pozdní adolescence (Flanagan, 2003: 257-260).

Tato zkoumaná buňka tak vyvrací pesimistické náhledy na angažovanost mladých lidí v tradičních politických uskupeních. Mezi ně patří například Pippa Norris, která ve výzkumu politické angažovanosti v evropských zemích, včetně České republiky, došla k závěru, že se mladí lidé nezapojují do tradičních forem politického života, tedy do politických stran. Spíše se zaměřují na jiné formy, např. sbírání podpisů pro petici či pochody (Norris, 2003). V této zkoumané buňce se nachází i jeden z mých gatekeeperů, jenž v době šetření zaujímal jednu z nejvyšších funkcí v zastupitelstvu. Mimo něj se zde nacházeli i další vysoce postavení zastupitelé mladšího věku, kteří rozhodovali o různých důležitých aspektech fungování města. Moc zde není spojována s věkem, ale spíše s průbojností a tzv. "skills", tedy schopnostmi. Albert Bandura schopnosti pojímá na základě rozdělení kolektivních a politických. Mezi kolektivní schopnosti patří organizace a provedení činností, které jsou potřebné k tomu, aby mohlo být dosaženo vytyčeného cíle. Mezi ty politické pak zařazuje především ovlivnění politického systému. Bandura dále schopnosti ovlivnění politiky rozlišuje na přesvědčení o své schopnosti dosáhnouti kýžených výsledků na základě dispozic a přesvědčení, že politického systému je otevřen kolektivnímu semknutí občanů a jejich akcím (Bandura, 1997: 477-485).

Na tomto místě je možné politickou moc propojit s dalším pojmem. Pojem elita je neodmyslitelně spojena s povoláním politika již velmi dlouho. Je zajímavé, že podle výzkumů, které jsou dostupné je i politik v prestiži povolání hodnocen podle toho, v jaké sféře se nachází. Poslanec je několikrát po sobě nejméně prestižním povoláním podle průzkumů české společnosti, ministři v očích veřejnosti na tom nejsou o moc lépe a nachází se pouze o pár procent před uklízečkou. Oproti tomu starosta či

zastupitel je ve středu tabulky s šedesáti procentními body.³⁹ Z tohoto lze odvodit, že je velký rozdíl mezi politikou na úrovni městské, krajské, nebo celostátní. S tím se pojí i pojem elity - v této spojitosti je pak postavení politika jako elity obrácen oproti tomu, co je uvedeno výše. Prestiž totiž není to samé co elity. Čím vyšší příčka politického dění, tím více je elitnější.

Ústředním tématem, které je ale velmi úzce provázáno se všemi výše zmíněnými subtématy, je oligarchie v politice. Komunální politika je velmi úzce svázaná se samotnými politiky jako jedinci, kteří jsou známi nejen jako tváře, ale jako sousedi, příbuzní či známí. Tento fakt nahrává tomu, že je oligarchie možná v mnohem menší míře, než je tomu v politice celostátní. Několik takových případů bylo uvedeno v samostatné kapitole věnující se oligarchii.

Když nechám stranou bývalého primátora města, které jsem zkoumal a také dnešního ministra financí, jehož jméno, se stalo synonymem oligarchie, později jsem se ještě doptával na menší územní celek, než je okresní město. Jako vodítko mi posloužil příběh zastupitele z obce nedaleko města, které bylo centrem mého zájmu. Tato obec se vyznačovala stejným zastoupením politických subjektů v koalici i opozici jako zkoumané okresní město. V této obci jsem zpovídal místního zastupitele Davida. Z rozhovoru s ním, jsem se dozvěděl o místním podnikateli, který po čase začal zasahovat i do politiky. Pomocí svých kontaktů a hlasů od lidí, kteří mu byli zavázáni, se dostal do zastupitelstva. Po čase se dokonce stal starostou a mohl tak sám rozhodovat kam půjdou nejen peníze obecní, ale i evropské dotace.

³⁹Zdroj: Šetření CVVM pro rok 2013. On-line na: http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a7054/f3/eu130903.pdf (cit. Dne 22. 2. 2016).

Vytvořil si kolem sebe okruh lidí, kterým mohl důvěřovat a také jim vládnul. Toto trvalo celé dva roky, než se přišlo na machinace s dotacemi a uplácením a starosta byl obviněn a později byl odvolán. Je zajímavé, že dodnes tato kauza i přesto, že proběhla všemi médii, nebyla vyřešena a nebyl vynesena žádný trest.

Jelikož, mi tento fakt stále nestačil, šel jsem ještě více do hloubky a zaměřil jsem se na další město, které pro tuto chvíli nemá cenu anonymizovat - jedná se totiž o velmi známého politika a podnikatele, který je přezdíván též "kmostr z panství". Domluvil jsem si rozhovor s bývalým spolupracovníkem tohoto muže číslo jedna v tomto městě. *„Od všech lidí tady slyšíte – to musíš nejprve projednat dole v restauraci s Pavlem. Přijetí má tady jakýsi rituál. Po tom co přijdete do restaurace, zeptáte se číšníka, jestli má Pavel čas a pak vás teprve číšník nebo jiný personál restaurace vyzve, abyste čekali. Číšník se vydá ke stolu, kde sedí "kmostr" a s pokorou sdělí žádost o přijetí a čekajícímu hostovi pak oznámí rozhodnutí. Kmostr, pokud má dostatek času, přijde a velmi zdvořile si vyslechne, o co Vám jde“*. Zní to až neuvěřitelně, jakoby se jednalo o scénu ze známého filmového trháku The Godfather (Kmostr), ale opravdu to tak je. Tento podnikatel a politik v jednom je znám svým megalomanským životním stylem - okázalými slavnostmi, drahými automobily a dalšími vlastnostmi smetánky. Tento fakt sám poukazuje na to, že oligarchizace v české politice je možná a to ve všech patrech.

S tématem oligarchizace a moci je spjata i téma síťové teorie. V tomto místě je nejvhodnější navázat na poslední příklad oligarchizace. Přesně takovýmto způsobem se vytvářejí sítě vztahů mezi politiky, podnikateli, lobbisty a dalšími jedinci, kteří mají moc. Pak vzniká uskupení, které nazýváme jako oligarchii či skupiny s oligarchickými sklony. Hierarchie takovýchto skupin je jasně daná a proměnlivá pouze s odstoupením "kmotra" či "oligarchy". Keller propojil síťové uspořádání s mocenskou a ekonomickou složkou. *"... Mocensky nejsilnější pozice souvisí s*

ekonomickým faktorem, tedy kdo má více financí má i větší moc" (Keller, 2007: 399-400). Takovéto propojení ilustruje příklad podnikatele a politika zmíněný o pár řádků výše. Z pozorování také lze vysledovat teoretický předpoklad sítí a to jejich exkluzivitu. Nemusíme chodit daleko, když si vzpomeneme na příklad bývalého primátora města, které bylo živnou půdou pro můj empirický výzkum a také příběh podnikatele v obci, kterou jsem později přidal - osud obou těchto jedinců byl stejný a po prvním velkém problému s nimi byli okamžitě vyloučeni ze všech vazeb v rámci všech sítí, kterých do té doby byli členy.

Subtématem, které se pro výzkum samo nabízelo vzhledem ke složení mého vzorku a bylo předem plánováno, je gender a s ním spojené atributy. Muži v mém vzorku nazírají ženy, političky jako sobě rovné nebo neutrálně. Jako příklad takové ženy se jeden čas zdála být Karolína Peake⁴⁰. Nakonec úspěšná politička rezignovala na svou funkci předsedkyně strany, která byla jednu dobu i součástí vlády a dnes je zapomenuta. Dokonce byla popotahována médii za své aféry s vrcholnými politiky. Takovéto příběhy podle mých respondentů začínají kvótami přijímání žen do politiky.

Důležitým aspektem spojeným se ženami v politice je efekt odlišného pojetí moci oproti mužům, který se ukazuje i v mém vzorku respondentek. *"Já sem nevstoupila do strany, abych byla předsedkyní nebo primátorkou. Od začátku jsem chtěla jen, aby naše město bylo o něco lepší, a hlavně aby se změnil ty lidi, co tu na radnici sedí"*, tvrdila Helena. Tento aspekt zmiňuje i Petra Rakušanová ve svém výzkumu. "Muži a ženy v politice mají odlišné pojetí moci, pro ženy je méně často důležitá funkce a

⁴⁰Zdroj: Fórum 50 %. On-line na: <http://padesatprocent.cz/cz/nadejna-politicka-karolina-peake> (cit. Dne 20. 12. 2015).

postavení, naopak svou roli chápou jako veřejnou službu." (Rakušanová, 2006:12).

Ze začátku svého výzkumu jsem předpokládal, že téma kvót v politice bude rozporuplným tématem a bude zásobárnou informací ohledně problematiky žen a mužů v politice. Důležitým poznatkem, který potvrzuje jak dostupná literatura⁴¹, tak i můj výzkum je, že kvóty jsou nařízeny, lépe řečeno doporučeny jen v některých stranách v ČR. I přesto takto doporučené kvóty nefungují tak, jak by fungovat měly. Zde se obracím především na propagační materiály českých stran, které kvóty prosazují a také je zanesli do pravidel svého fungování. Jednou z takových situací kde se nefunkčnost nastavených kvót projevuje, je fakt, že negativně nazírají takto nařízené kvóty i samotné političky. Od politiků jsem negativní pohled na tuto problematiku očekával. Ženy v mém vzorku nahlíží kvóty problematicky především z důvodu nekompetentnosti žen, které se díky kvótám do politického dění dostávají.

Z pozorování dvou vybraných buněk mohu vyvodit závěr, že gender v politice má malý vliv. Shodují se tak se závěry výzkumu Josefa Bernarda, jenž mimo již řečené tvrdí: "*... šance žen na zvolení je jen o několik procentních bodů nižší než šance mužů.*" (Bernard, 2012: 636).

⁴¹ Např. výzkum Petry Rakušanové - Rakušanová, P. 2006. Česká politika: Ženy v labyrintu mužů? Praha: Forum 50 %.

14 ZÁVĚR

Na tomto místě se sluší odpovědět na veškeré otázky, které jsem si v průběhu celé práce pokládal. Těmi hlavními jsou otázky výzkumné. Na první část otázky odpovídám různými druhy empirického bádání, které může sociolog použít. Mezi ně jsem zařadil zúčastněné pozorování, polostrukturované rozhovory, dokumenty, archivy, a také nestrukturované rozhovory po různých jednáních. Později jsem se ještě doptával na různých institucích a také mezi dalšími politiky ale i zaměstnanci v politickém sektoru na další témata či dovysvětlení témat, která jsem zkoumal. To mi poskytlo dostatek dat k tomu, abych mohl vyprávět o aspektech politického života buněk, které jsem zkoumal. To jak fungují politické strany na komunální úrovni, jsem ukázal v jednotlivých kapitolách etnografického výzkumu.

Důležitým poznatkem je, že ve zkoumaných buňkách není důležité věkové kritérium ani pohlaví. Stejnou šanci dostat se do vrcholové politiky mají muži i ženy, ale i mladí a staří a to i bez různých podpůrných programů.

S politikou obecně je neodmyslitelně spojena moc a boj o ní. Právě s mocí se v mém výzkumu zvyšoval výskyt oligarchizace. Na celostátní úrovni se o této problematice, zvláště v českém kontextu hovoří velmi často, avšak důležitým závěrem mé práce je, že v komunální politice je tento aspekt zakořeněn také a často ve větším měřítku, kvůli většímu vlivu na různé instituce ale i jedince. Michels tvrdil, že oligarchizace dříve nebo později bude ovládat všechny politické strany. Z mých zjištění vyplývá fakt, že tyto tendence nalézáme i v menších stranách a dokonce i jednotlivých městských či obecních buňkách. Tyto mechanismy fungují stejným způsobem v celostátní i lokální politice s tím rozdílem, že politici v komunální politice jsou si více vědomi toho, že jsou blíže spjati se

samotnými lidmi, které zastupují. Avšak struktury jsou nastavené v každé straně jiným způsobem, jak jsem již popisoval v předchozích kapitolách.

Můžeme tedy nalézt strany, které jsou moderní, dávají větší možnost prosadit se mladším kandidátům a struktury jsou tak méně pevné. Existují v českém prostředí i strany, které jsou pravým opakem a jsou velmi rigidní. Struktury lze zkoumat pouze v určitém časovém horizontu. Důvodem je rychlá obměna politiků nejen v celostátní ale i komunální politice a s tím spojená proměna struktur s nástupem nových mladých, začínajících politiků, kteří se dostávají k moci.

Prostředí politických stran je velmi specifické a často těžko přístupné. Zvláště pak pro etnografický výzkum. Skrývá tak velký potenciál pro další výzkumy.

15 ZDROJE

- Adamová, K., Křížkovský, L. 1992. *Základy politologie*. Praha: Svoboda.
- Balík, S. 2005. *Metodologie výzkumu komunální politiky*. In: *Víceúrovňové vládnutí: teorie, modely*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury.
- Balík, S. 2009. *Komunální politika: Obce, aktéři a cíle místní politiky*. Praha: Grada Publishing.
- Balík, S. 2009. *Komunální politika. Obce, aktéři a cíle místní politiky*. [online] Cuni.cz [cit. 26. 3. 2016]. Dostupné z: < http://dl1.cuni.cz/pluginfile.php/289121/mod_folder/content/0/Bal%C3%A1k%202009_Komun%C3%A1ln%C3%AD%20politika.pdf?forcedownload=1.>.
- Bacchi, C. 2006. *Arguing for and against quotas. Theoretical issues*. In Dahlerup, D. *Women, Quotas and Politics*. Abingdon: Routledge.
- Bandura, A. 1997. *Self-Efficacy. The Exercise of Control*. New York: W. H. Freeman and Company.
- Bell, R. a kol. 1969. *Political Power: a Reader in Theory and Research*. Londýn. Collier-Macmillan. In *The Blackwell Encyclopaedia of Political Science*; ed. by Vernon Bogdanor; Oxford: Blackwell.
- Bendix, R. 1977. *Max Weber: An Intellectual Portrait*: University of California Press.
- Bernard, J. 2012. *Individuální charakteristiky kandidátů ve volbách do zastupitelstev obcí a jejich vliv na volební výsledky*. In *Sociologický časopis / Czech Sociological Review*, 2012, Vol. 48, No. 4: 613–640.
- Budil, I. 2003. *Mýtus, jazyk a kulturní antropologie*. Praha: Triton.

Bogdanor, V. 1992. in *The Blackwell Encyclopaedia of Political Science*; ed. by Vernon Bogdanor; Oxford: Blackwell.

Brass D. J., J. Galaskiewicz, H. R. Greve, W. Tsai. 2004. Taking stock of networks and organizations: a multilevel perspective. *Academy of Management Journal* 47: 795-817.

Brokl, L. 2006. Sociologie politiky. Sociologický ústav AVČR [online] Socioweb.cz [cit. 31. 1. 2016]. Dostupné z: <<http://www.socioweb.cz/index.php?disp=temata&shw=210&lst=113>>.

Brown, M. H. 1989. Organizing Activity in the Women's Movement: An Example of Distributed Leadership. *International Social Movement Research* 2. in Frič, P. 2007. Vůdcovství v sociálních hnutích. Sociologický ústav AVČR [online] Socioweb.cz [cit. 19. 2. 2016]. Dostupné z: <<http://www.socioweb.cz/index.php?disp=teorie&shw=299&lst=114>>.

Carty, K. R. 2013. Are Political Parties Meant to Be Internally Democratic? In: Cross, W. P. – Katz, R. *The Challenge of IntraParty Democracy* Oxford: University Press, s. 11-27.

Castells, M. 2000. *The Informational Age: Economy, Society and Culture. Vol.I. The rise of the network society.* Oxford: Blackwell.

Clayton, P. 2004. *Řeč těla: čtete gesty, mluvíte svými pohyby.* Praha: Ottovo nakladatelství.

Cook, Philip J. 1971. Robert Michels's Political Parties in Perspective. *The Journal of Politics*. Vol. 33, No. 3, s. 773-796.

Čadová, N. 2015. Zájem politiků o občany a možnosti občanů ovlivnit veřejnou sféru. [online] CVVM [cit. 31. 1. 2016]. Dostupné z: <http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a7356/f3/pd150312b.pdf>.

Červenka, J. 2015. Mínění o motivech vstupu do politiky. [online] Parlamentní Listy [cit. 31. 1. 2016]. Dostupné z: <http://www.parlamentnilisty.cz/profily-sprava/user-data/06B091AE/file/83099-CVVM_motivy_politika.pdf>.

Darwin, Ch. 1859. On the Origin of Species. London: John Murray, Albermarle Street.

Davidson-Schmich, Louise K. 2006. Implementation of Political Party Gender Quotas: Evidence from the German Länder 1990-2000. Party Politics 12 (2): 211-232. [online] Miami.edu [cit. 15. 1. 2016]. Dostupné z: <<http://moya.bus.miami.edu/~ldavidson-schmi/PartyPolitics.pdf>>.

Dean, H. 2006. Social Policy. Cambridge: Polity Press.

Fasora, L. Hanuš, J. Malíř, J. 2006. Občanské elity a obecní samospráva 1848 – 1948, Brno: CDK.

Fiala, P., Strmiska, M. 1998. Teorie politických stran. Brno: Barrister & Principal.

Fiala, P., Strmiska, M. 2009. Teorie politických stran. Brno: Společnost pro odbornou literaturu - Barrister & Principal.

Filip, J. 2003. Ústavní právo České republiky 1. Základní pojmy a instituty. Ústavní základy ČR. Brno: Masarykova univerzita a nakladatelství Doplněk.

Flanagan, C. 2003. Developmental Roots of Political Engagement. PS: Political Science & Politics, Vol. 36.

Fredman, S. 2007. Antidiskriminační právo, Multikulturní centrum Praha: Praha.

Giddens, A. 1999. Sociologie. Praha: Argo.

Hammersley, M., Atkinson, P. 1995. *Ethnography: Principles in Practice*. London/New York: Routledge.

Hammersley, M., Atkinson, P. 2007. *What is ethnography? Ethnography, Principles in practice (3rd ed.)* New York, NY: Routledge.

Jackson, S. Scott, S. 2001. *Gender: A Sociological Reader*, Taylor and Francis Ltd: London.

Jodl, M. 1994. *Teorie elity a problém elity*. Victoria Publishing: Praha.

Katz, R., S. 2001. *The Problem of Candidate Selection and Models of Party Democracy*. In: *Party Politics*, Volume 7, No. 3, s. 277-296.

Keller, J. 2005. *Dějiny klasické sociologie*. Praha: SLON.

Keller, J. 2007. *Dějiny klasické sociologie*. Vyd. 2. Praha: Sociologické nakladatelství.

Koldínská, K. 2010. *Gender a sociální právo. Rovnost mezi muži a ženami v sociálněprávních souvislostech*, C. H. Beck: Praha.

Kopeček, L. 2007. *Elity a demokracie*. In: Hloušek, V., Kopeček, L. *Demokracie: Teorie, modely, osobnosti, podmínky, nepřátelé a perspektivy demokracie*. Brno: IIPS.

Krebs, V. a kol. 2007. *Sociální politika*. 4. vyd. Praha: ASPI a.s.

Krook, M. Lena. 2008. *Quota Laws for Women in Politics: Implications for Feminist Practice*. *Social Politics: International Studies in Gender, State & Society* 15 (3): s. 345-368. [online] Oxford Journals [cit. 25. 12. 2015]. Dostupné z: <<http://sp.oxfordjournals.org/content/15/3/345.abstract>>.

Krouwel, A. 2006. *Party Models*. In: Katz, R. S. *Handbook of Party Politics*, Sage Publications Ltd., s. 249-269.

Krejčí, O. 2004. Politická psychologie. Praha: Ekopress.

Lazarsfeld, P. F. 1975. Eine Episode in der Geschichte der empirischen Sozialforschung: Erinnerungen. in Jeřábek, H. 1996. Hadley Cantril a Robert K. Merton – dva výzkumy mimořádného působení rozhlasového vysílání: „Invasion from Mars“ a „War Bond Drive“. Sociologický Časopis. Vol. 32. No. 2. s. 199-212.

Lukas, J., Smolík, J., 2008. Psychologie vůdcovství. Brno: Computer Press.

Máchová, J., Vaňek, A. 1973. Mýtus elit, Praha: Univerzita Karlova.

Maor, M. 1998. Parties, Conflicts and Coalitions in Western Europe. Organisational Determinants of Coalition Bargaining. London: Routledge.

Matějů, P., Večerník, J. 2015. Kompetence, vzdělání a lidský kapitál v České republice ve světle dat OECD-PIAAC. In Politická ekonomie. 2/2015. VŠE. Praha. s. 185-203.

May, John D. 1965. Democracy, Organization, Michels. The American Political Science Review, Vol. 59, No. 2, s. 417-429.

Michels, R. 1931. Strany a vůdcové. K sociologii politického stranictví. Masarykova sociologická společnost: Praha.

Michels, R. 1949. Political parties. Glencoe, Ill. Free Press of Glencoe.

Miller, D. 2003. Blackwellova encyklopedie politického myšlení. Brno. Barrister & Principal.

Miltová, A., Petrušek, M., Vodáková, A. 2000. Sociologické školy, směry, paradigmata. Praha: Sociologické nakladatelství.

Mills, Ch. W. 1966. Mocenská elita. Orbis: Praha.

Mišovič, J; Tuček, M. 2003. Pohled české veřejnosti na elity působící v politice a ekonomice: In Sociologické texty. Praha: Sociologický ústav AV ČR.

Mohr, A. 1995. Politische Soziologie, Grundzüge der Politikwissenschaft, R. Oldenbourg Verlag, München, Wien in Brokl, L. 2006. Sociologie politiky. [online] Socioweb.cz [cit. 22. 11. 2015]. Dostupné z: <<http://www.socioweb.cz/index.php?disp=temata&shw=210&lst=113>>.

Müller, A. 1991. Úvod do vědy o politice. Praha: Lunarion.

Müller, K. 2008. Politická sociologie. Praha: Portál.

Norris, P. 2003. Young People & Political Activism: From the Politics of Loyalties to the Politics of Choice? [online] Harvard.edu [cit. 19. 2. 2016]. Dostupné z: < <http://www.hks.harvard.edu/fs/pnorris/Acrobat/COE.pdf> >.

Panbianco, A. 1988. Political Parties: Organization and Power. Cambridge: Cambridge University Press.

Pecka, E. 2010. Sociologie politiky. Praha: Grada Publishing

Petrusek, M. 1996. Velký sociologický slovník I., II. Praha: Karolinum.

Petrusek, M. 2013. Mosca a Michels – „outsideři“ politické sociologie? Politická formule a železný zákon oligarchie. In Sociologický časopis. Praha: Sociologický ústav AV ČR. Vol. 49, No. 1.

Popper, M. 2000. The development of charismatic leaders. Political psychology. Vol. 21, No. 4, 2000. s. 729 - 744.

Platón. 1993. Ústava, Praha: Svoboda.

Prorok, V. 2012. Tvorba rozhodování a analýza v politice. Praha: Grada Publishing.

Rakušanová, P. 2006. Česká politika: Ženy v labyrintu mužů? Praha: Forum 50 %.

Raymond, W. J. 1992. Dictionary of Politics. Lawrenceville, VA: Brunswick.

Ryšavý, D. 2006. Komunální je komunální a velká je velká! K hypotéze politizace lokálních politických elit. In Sociologický časopis/Czech Sociological Review, 2006, Vol. 42, No. 5.

Sears, D. O., & Levy, S. 2003. Childhood and Adult Political Development. In D. O. Sears, L. Huddy, & R. Jervis, Oxford Handbook of Political Psychology. Oxford, New York: Oxford University Press.

Swedberg, R. 2005. The Max Weber Dictionary - Keywords and Central Concepts. Stanford: Stanford University Press.

Šanderová, J. 2000. Sociální stratifikace, Problém, vybrané teorie, výzkum. Praha: Karolinum.

Šubrt, J. 2008. Soudobá sociologie III. Teorie sociálního jednání a sociální struktury. Praha: Karolinum.

Tischner, J. 1985. Etika Solidarity. Mnichov: Opus bonum.

Thiele, A. 2010. Jak na "špinavé" triky a útoky v komunikaci. Grada Publishing: Praha.

Thijssen, P., Siongers, J., van Laer, J., Haers, J., Mels, S. 2016. Political Engagement of the Young in Europe. London: Routledge.

Vráblíková, K. 2009. Politická participace a její determinanty v postkomunistických zemích. Sociologický časopis/ Czech Sociological Review, Praha: Sociologický ústav AV ČR. Vol. 45, No. 5, s. 867-897.

Weber, M. 1922. Grundriß der Sozialökonomik, III. Abteilung, Wirtschaft und Gesellschaft. J.C.B. Mohr: Tübingen. [§ 16. Macht und Herrschaft und § 2. Die drei reinen Typen legitimer Herrschaft].

Weber, M. 1990. Politika ako povolanie. Bratislava: Spektrum.

Zuckerman, A. 1977. The Concept Political Elite: Lessons from Mosca and Pareto. The Journal of Politics. Vol. 39, No. 2, s. 324 – 344.

Žižlavský, M. 2003. Metodologie pro Sociální politiku a sociální práci. Brno: Masarykova univerzita v Brně.

16 RESUMÉ

The author of this thesis is trying to connect two disciplines - sociology and politics. He is dealing with the selected political parties in one select city of the Czech republic. The main aim is to unveil the mechanisms of the functioning of the selected political party on municipal level, and as well to detect the power structures existing in this milieu.

The theoretical part of the paper is focusing on selected aspects connected with political life. They are the motivations to join politics in general, gender aspects, and also the question of power. This last aspect is later discussed under the view-angle of oligarchisation. Other important aspect, the author is dealing with, is the age. The question whether there could be found the relationship between the age and the position in the hierarchy of decision-making. Methodological part of the paper is dealing with data-collecting method. The empiric part is dealing with the description of two types of survey. First - the involved engaged survey is described, afterwards the interview with selected respondents. In analytical part the main stress is put on connecting and interlacing with previous chapters. The whole research is based on qualitative methods. The survey is complemented by quantitative data drawn from the development of candidate lists (the presence of the subjects on the candidate list and their positioning there).

The inner life of political parties is very specific and it is difficult to approach it well. This is why the author assesses this type of research as potentially very promising for next researches.

17 PŘÍLOHY

Obrázek 1.

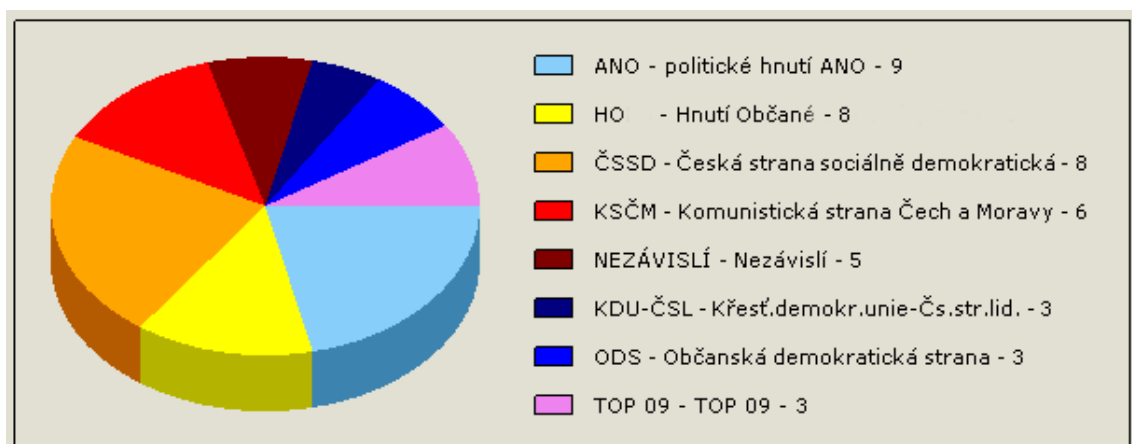
Obrázek 2.

Obrázek 3.

Obrázek 4.

Zdroj: Vlastní data.

Obrázek 5.

Obrázek 6.

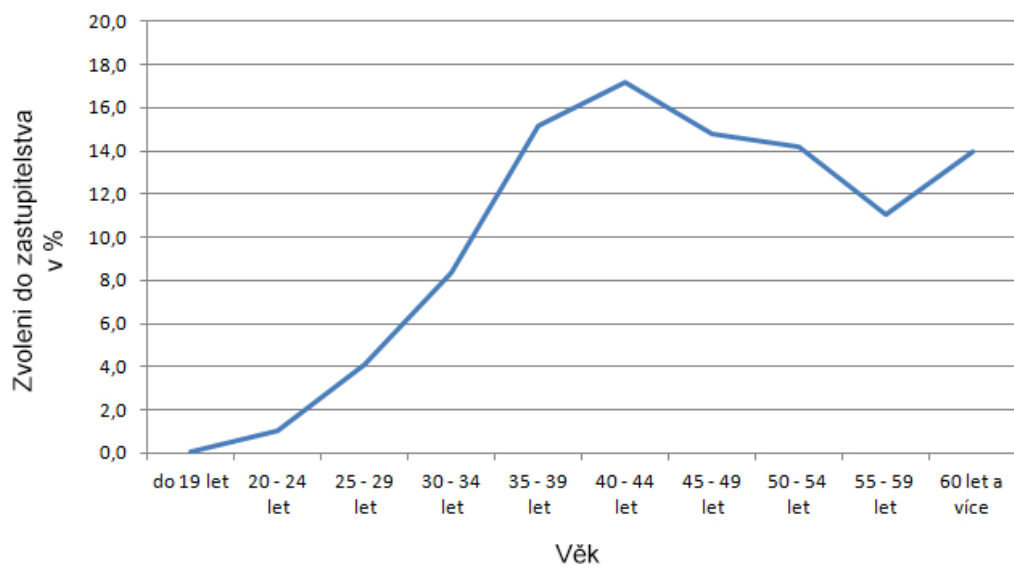

Obrázek 7.

Obrázek 8.

Jedinci zvolení do zastupitelstva na základě věku ve
volbách 2014

Zdroj: Český statistický úřad (ČSÚ).

Obrázek 9.

Tab. A 15 Zvolení členové zastupitelstva podle pohlaví a věku

Věková skupina	Podíl věkové skupiny na celkovém počtu zastupitelů				
	1990	1994	1998	2002	2006
a) Zastupitelstva obcí a měst					
Do 19 let	0,1	0,1	0,0	0,1	0,1
20 -24 let	1,7	1,6	1,7	1,5	1,2
25 -29 let	7,2	5,7	5,5	6,0	4,9
30 -34 let	12,5	10,8	10,0	9,6	11,2
35 -39 let	18,2	15,3	13,6	13,8	12,9
40 -44 let	22,1	18,6	17,2	15,2	15,7
45 -49 let	15,8	19,4	18,2	17,3	15,3
50 -54 let	10,2	13,1	16,5	16,4	15,4
55 -59 let	7,1	7,9	9,4	11,9	13,1
60 let a více	5,0	7,6	7,8	8,1	10,2
Celkem	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Průměrný věk	42	44	45	45	46

Zdroj: Český statistický úřad (ČSÚ).

Obrázek 10. Zasedací pořádek Poslanecké sněmovny ČR 2015.

Zasedací pořádek Poslanecké sněmovny v VII. volebním období

Přiloha k usnesení PS č. 851

73	FOLDV- NA Jaroslav	74	KALOVA Zuzana	75	SVBLK Zdeněk	76	VERNE- NY Miroslav	77	NOVOT- NY Jiří	78	URBAN Milan
----	-----------------------	----	------------------	----	-----------------	----	-----------------------	----	-------------------	----	----------------

79	ČEK Pavel	80	ČEK Ladislav	81	VOLEK Pavel	82	VOLEK Rostislav	83	VOLEK Ivan	84	VOLEK Ivan
----	--------------	----	-----------------	----	----------------	----	--------------------	----	---------------	----	---------------

85	VOLEK Rostislav	86	VOLEK Ivan	87	VOLEK Ivan	88	VOLEK Ivan	89	VOLEK Ivan	90	VOLEK Ivan
----	--------------------	----	---------------	----	---------------	----	---------------	----	---------------	----	---------------

91	VOLEK Ivan	92	VOLEK Ivan	93	VOLEK Ivan	94	VOLEK Ivan	95	VOLEK Ivan	96	VOLEK Ivan
----	---------------	----	---------------	----	---------------	----	---------------	----	---------------	----	---------------

97	VOLEK Ivan	98	VOLEK Ivan	99	VOLEK Ivan	100	VOLEK Ivan	101	VOLEK Ivan	102	VOLEK Ivan
----	---------------	----	---------------	----	---------------	-----	---------------	-----	---------------	-----	---------------

103	VOLEK Ivan	104	VOLEK Ivan	105	VOLEK Ivan	106	VOLEK Ivan	107	VOLEK Ivan	108	VOLEK Ivan
-----	---------------	-----	---------------	-----	---------------	-----	---------------	-----	---------------	-----	---------------

109	VOLEK Ivan	110	VOLEK Ivan	111	VOLEK Ivan	112	VOLEK Ivan	113	VOLEK Ivan	114	VOLEK Ivan
-----	---------------	-----	---------------	-----	---------------	-----	---------------	-----	---------------	-----	---------------

115	VOLEK Ivan	116	VOLEK Ivan	117	VOLEK Ivan	118	VOLEK Ivan	119	VOLEK Ivan	120	VOLEK Ivan
-----	---------------	-----	---------------	-----	---------------	-----	---------------	-----	---------------	-----	---------------

121	VOLEK Ivan	122	VOLEK Ivan	123	VOLEK Ivan	124	VOLEK Ivan	125	VOLEK Ivan	126	VOLEK Ivan
-----	---------------	-----	---------------	-----	---------------	-----	---------------	-----	---------------	-----	---------------

127	VOLEK Ivan	128	VOLEK Ivan	129	VOLEK Ivan	130	VOLEK Ivan	131	VOLEK Ivan	132	VOLEK Ivan
-----	---------------	-----	---------------	-----	---------------	-----	---------------	-----	---------------	-----	---------------

133	VOLEK Ivan	134	VOLEK Ivan	135	VOLEK Ivan	136	VOLEK Ivan	137	VOLEK Ivan	138	VOLEK Ivan
-----	---------------	-----	---------------	-----	---------------	-----	---------------	-----	---------------	-----	---------------

139	VOLEK Ivan	140	VOLEK Ivan	141	VOLEK Ivan	142	VOLEK Ivan	143	VOLEK Ivan	144	VOLEK Ivan
-----	---------------	-----	---------------	-----	---------------	-----	---------------	-----	---------------	-----	---------------

145	VOLEK Ivan	146	VOLEK Ivan	147	VOLEK Ivan	148	VOLEK Ivan	149	VOLEK Ivan	150	VOLEK Ivan
-----	---------------	-----	---------------	-----	---------------	-----	---------------	-----	---------------	-----	---------------

151	VOLEK Ivan	152	VOLEK Ivan	153	VOLEK Ivan	154	VOLEK Ivan	155	VOLEK Ivan	156	VOLEK Ivan
-----	---------------	-----	---------------	-----	---------------	-----	---------------	-----	---------------	-----	---------------

157	VOLEK Ivan	158	VOLEK Ivan	159	VOLEK Ivan	160	VOLEK Ivan	161	VOLEK Ivan	162	VOLEK Ivan
-----	---------------	-----	---------------	-----	---------------	-----	---------------	-----	---------------	-----	---------------

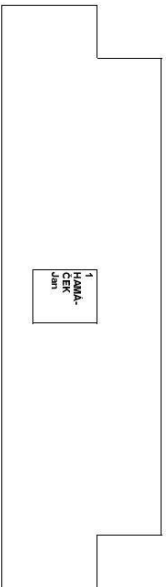
163	VOLEK Ivan	164	VOLEK Ivan	165	VOLEK Ivan	166	VOLEK Ivan	167	VOLEK Ivan	168	VOLEK Ivan
-----	---------------	-----	---------------	-----	---------------	-----	---------------	-----	---------------	-----	---------------

169	VOLEK Ivan	170	VOLEK Ivan	171	VOLEK Ivan	172	VOLEK Ivan	173	VOLEK Ivan	174	VOLEK Ivan
-----	---------------	-----	---------------	-----	---------------	-----	---------------	-----	---------------	-----	---------------

175	VOLEK Ivan	176	VOLEK Ivan	177	VOLEK Ivan	178	VOLEK Ivan	179	VOLEK Ivan	180	VOLEK Ivan
-----	---------------	-----	---------------	-----	---------------	-----	---------------	-----	---------------	-----	---------------

181	VOLEK Ivan	182	VOLEK Ivan	183	VOLEK Ivan	184	VOLEK Ivan	185	VOLEK Ivan	186	VOLEK Ivan
-----	---------------	-----	---------------	-----	---------------	-----	---------------	-----	---------------	-----	---------------

187	VOLEK Ivan	188	VOLEK Ivan	189	VOLEK Ivan	190	VOLEK Ivan	191	VOLEK Ivan	192	VOLEK Ivan
-----	---------------	-----	---------------	-----	---------------	-----	---------------	-----	---------------	-----	---------------

Seznam témat při dotazování respondentů.

1. Motivy vstupu do politického dění a politické strany - sociální změna, šel jste do politiky s tím, že chcete něco změnit? Jak se motivy proměňují, když se podíváte zpět?
2. Fungování politické strany - distribuce moci na základě věku? Stratifikace strany?
3. Schůzky strany - jak často se konají, zda podle nějakého časového klíče či nahodile - kdo zahajuje schůzi a o jakých tématech se hovoří. (+pozorování)
4. Je viditelná stratifikace pozic?
5. Účastní se i mladší kandidáti těchto jednání?
6. Aspekt genderu - pro ženy - jsou brány mezi muži jako sobě rovní (tokenismus), názor na kvóty, pokud jsou v této straně nařízeny / muži - jak berou ženy?
7. Oligarchizace